

România literară®

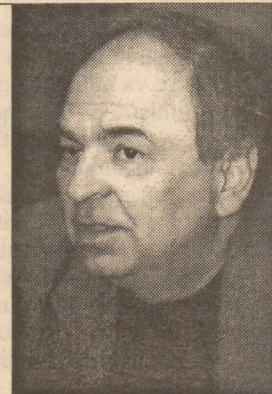
Apare săptămânal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

18 - 24 decembrie 2002
(Anul XXXV)

50

Premiul "României literare" pentru
CARTEA ANULUI - 2002
a fost acordat volumului
UȘA INTERZISĂ (Ed. Humanitas)
de GABRIEL LIICEANU

EDITORIAL de Nicolae Manolescu

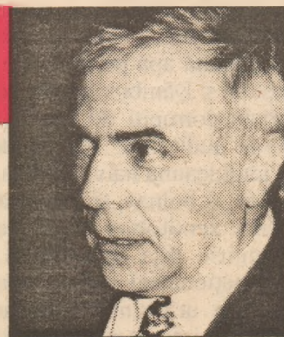

Foto: Ion Cucu

Literatura proastă

LITERATURA proastă este de mai multe feluri. N-am în vedere atât lipsa concretă de valoare a unor opere (deși este vorba și despre asta), cât lipsa principală a calității din unele categorii de opere. Cele mai importante sînt în număr de șase.

1. Literatura melodramatică. Se bazează pe confuzia dintre viață și artă, exploatarea în mod necinstit emoțiile naturale ale cititorilor. Există emoții așa-zicînd universale și inevitabile, stîrnite în noi de evocarea unor boli incurabile, mai ales dacă ating oameni tineri, de moartea prematură a copiilor, de abandonurile silite ale celor care se iubesc, de o soartă nefericită etc. Scriitorii care profită de noi în acest fel nu pot să scrie decît opere false, care nu le pretind nici un efort literar. O specie a melodramei este literatura sentimentală, din care nu lipsește *happy-end-ul*, nu obligatoriu în melodramă.

2. Literatura moralizatoare. N-are încredere în morala implicită a situațiilor de viață (care nu corespunde adesea standardelor de bine și de rău ale moralistilor) și își trage o morală explicită proprie, ca premisă ori ca, mai frecvent, concluzie. Pleacă sau ajunge așadar la o concepție despre bine și rău în care realitatea e vîrîtă ca într-un pat al lui Procust: e scurtată ori lungită după o măsură exterioară.

3. Literatura pornografică. Este, privită dintr-un anumit unghi, inversul celei moralizatoare. Nabokov spunea că pornograficul este o copulație de poncife. Doar că poncifele nu sînt morale, ci imorale. Nici viața, nici literatura nu sînt de la sine morale sau imorale: abia un anumit *parti-pris* al scriitorului le face să fie astfel. O specie a pornograficului este trivialul. Literatura trivială este aceea în care un mod vulgar de a gândi relațiile dintre oameni ori psihologia lor dă la iveală prin toți porii sudoarea concupiscentei și a scabrosului. Nu numai în suferință, dar și în fiziologie trebuie să fie o idee.

4. Literatura de propagandă (incluzînd-o pe aceea patriotică). Exact ca în cazul literaturii de

la punctele 2 și 3, aceea de propagandă își caută suportul retoric în afara realității umane și sociale, și anume într-un scop exterior. Vrea să ne convingă cu orice chip să gîndim ori să trăim conform unui model pe care ni-l impune. Propaganda, ca și patriotismul, nu e condamnabilă în sine. Politica ori educația, de pildă, le presupun pe amîndouă. Sînt condamnabile cînd încearcă să anexeze literatura, s-o transforme din scop în mijloc. Valorile patriotice și efectele propagandistice ale literaturii trebuie să rămîna întrinseci. Mai trebuie adăugat că o anevoluție a literaturii, care și-a pierdut înoface de nerepetat producții artistice din, sebi, epoca romantică, al căror patriotistor la ochi și declamator nu-i stînjene; temporanii lui Alecsandri și Bolintin care nouă ni se pare o impostură liter-

5. Literatura demodată. Oricît ne cea ideea, există în artă și mode. Modele sînt partea vizibilă (tehnici, procedee, lexic, gramatică literară ș.a.) a unor curente sau mișcări literare. Adică a părții care se perimează, prin schimbarea concepției artistice ori din alte cauze. Sînt și azi destui poeți care nu vad de ce, eminescianizînd, n-ar avea valoare ori de ce, scriind în tiparele strofice ale lui Coșbuc, ar trebui bagați în seamă. Sînt romancieri care își închipuie că pot scrie nepedepsiți la fel ca romancierii de dinainte de Camil Petrescu. Să mai spun și că literatura demodată nu este totuna cu aceea *retro* a postmodernilor: deosebirea este că ea n-are conștiința că trăiește ca un parazit pe tulpina unui mod anterior de a scrie.

6. Literatura (pur și simplu) plicticoasă. Mai greu de definit, este și cea mai răspîndită formă de literatură proastă. E plictisitoare din pricină foarte diferite: fiindcă vrea mai mult decît poate, fiindcă ține cu tot dinadinsul să ne epateze, fiindcă pune carul (tehnica) înaintea boilor (conținutul), fiindcă *se face* că spune ceva, fiindcă bate cimpii (fără grație), fiindcă seamănă cu o supă reîncălzită, fiindcă am mai citit-o, fiindcă e "filosofică", "religioasă", "profundă", fiindcă e "comică" ș.a.m.d. ■

Fotografie de Ion Cucu

Andrei Pleșu
la o nouă lectură

(pag. 10-11)

contrafort

de Mircea Mihăieș

Costul prostiei bine informate

EVITAREA țărișoarei de a mărșalui în ritmuri natoiste a creat pe portativul analiștilor politici o bruscă și întemeiată sincopă: din moment ce ungurii nu mai reprezintă o amenințare, ce se va întâmpla cu voturile extremiștilor? Cu cine vor fredona apucații care data trecută au valsat pe maneaua vadmistă sau pe csárdás-ul tőkes-ian? Esua-vor ei la pieptul doinitor al pesedeilor ori se vor orienta către valsul transpus pe rap al piticeii opoziții de dreapta? Am căzut, pentru o clipă, dar nu mai mult, în această ademenitoare capcană.

Spun „capcană” pentru că, de regulă, realitatea urmează evenimentele, și nu invers. Va trece multă apă pe malurile Somesului și Dâmboviței până când guriștii cotropiți de ură își vor pierde auditoriul. Un auditoriu nu întotdeauna naiv. Adesea e și ticălos, și bolnav, și intoxicat de cucuta xenofobiei și de balele nesimțirii. Așa cum liderii extrem-naționaliști sunt o combinație de ură sinceră, dezaxare psihică și interes politic, sprijinitorii lor sunt dominați, în oglindă, cam de aceleași gingașe sentimente față de semenii.

Lepra naționalismului nu va dispărea cu una, cu două, ba chiar sunt semne că dă lăstari și în țări civilizate, unde o astfel de boală părea eradicată o dată cu variola, malnutriția și oftica. N-ar fi exclus ca puseurile naționaliste din Occident să constituie reacții pasivale la agresivitatea corectivă a națiilor politice, ideologia extrem-stângistă care a confiscat toleranța, bunacrestere, inteligența conviețuirii sociale, transformându-le în armă ideologică. În fond, e mai ușor să gargarisești prin nesfârșite seminării internaționale, decât să trudești în bibliotecă. E mai ușor să papagalicești lozinci decât să te confrunți cu autori mai valoroși decât tine. Și atunci, pentru a face o apă și un pământ, nu-ți rămâne decât să spui că, în fond, nici de capul lui Shakespeare nu e mare

lucru, și că cine știe ce rapsod din jungla amazoniană ar putea foarte bine să-l înlocuiască în programele școlare.

Dar problema românilor nu sunt *academicii* occidentali. Problema românilor sunt ungurii. O fi rostit George W. Bush vorbește solemn că România nu mai are a se teme de vreun dușman din afară și că oricine va îndrăzni să atace militar România va avea de-a face cu forța N.A.T.O. Or fi participat președintele și premierul maghiar la aniversarea Zilei naționale a României, alăturându-i-se lui Adrian Năstase la luxosul hotel Kempinski. Or fi tratatele semnate de România cu vecinii imediați garanții privind integritatea țării. Pentru bizonul picat la patima naționalistă argumente nu contează. El se comportă asemenea celui scriitor (binecunoscut pentru plimbările *incognito* prin textele altora) despre care se zice că surprins fiind de soața-i în pat cu o jună actriță, ar fi rostit faimoasele vorbe: „Maricico, nu e ceea ce crezi tu!” Istoria, cinica de ea, nu ne spune însă ce credea respectiva Maricică!

Există — cum spuneam — o logică a naționalistului (așa cum există o logică a bețivului, a gelosului, a viciosului), impermeabilă la argument. În această logi-

că, adevărul și evidențele nu au nici o importanță. În ciuda realității palpabile și a rațiunii, naționalistul o ține langa, amplificându-și bolnaviciile fobiile, spaimile și frustrările. Iar când această logică este sistematic alimentată de presă, *fandacșia*-i gata.

NEVOIE avea, de pildă, un binecunoscut ziar bucureștean să pună pe pagina întâi, la nici două săptămâni de la trecerea lui Bush prin București, următorul titlu incendiar: „De 1 Decembrie, «Magyar Nemzet» nu-și poate stăpâni ura față de români”. Subtitlul conține și el o informație-bombă: „Autorul comentariului recurge la cele mai odioase mistificări de tip extremist”. Sincer vorbind, nu știu cu ce se ocupă ziarul budapestan invocată și nu cunosc impactul său în societatea maghiară. Știu doar, din traducere, ce spune articolul cu pricina și constat că titlurile din publicația dâmbovițeană sunt de-a dreptul bombastice prin comparație cu litera și spiritul originalului. Și mai știu că în fotografia anexată articolului, dnii Năstase, Medgessy, Kovács și Horn discută zâmbitori, cu câte un pahar de băutură în mână.

La lectură, constat un singur lucru: că, involuntar, jurnaliștii

români sunt cei mai buni avocați ai premierului maghiar Peter Medgessy, adevărata țintă a „denigratorilor” de la „Magyar Nemzet”. Din primul rând, ni se reamintește că respectivul domn a colaborat cu securitatea maghiară („numele conspirativ”) și ar fi vândut românilor și slovacilor, al căror „gest de apreciere” este pentru el „mai important decât existența și viitorul maghiarilor de peste hotare”. Dacă mai luăm în considerare și românizarea numelui Medgessy (Petre Mediaseanu), cam la atât se oprește „comentariul denigrator” și „ura față de români”. Restul informațiilor sunt fapte istorice, mai mult sau mai puțin discutabile, mai mult sau mai puțin demne de luat în serios.

ACĂ pentru dl. Năstase prezența la Budapesta a fost o lovitură de imagine, e la fel de adevărat că alegerea lui 1 Decembrie ca zi națională a României n-avea cum fi pe placul vecinilor de la apus. Oricare ar fi adevărul din „teritoriu” (voința românilor majoritari de a se alipi Regatului etc.) și oricâtă îndreptățire istorică ar fi existat, personal m-aș fi ferit să dau o coloratură intens celebrativă unei zile care nu are (tot obiectiv vorbind) cum să le pla-

că ungurilor. E ca și cum moldovenii și-ar fi ales drept zi națională 30 august, data ultimatumului sovietic. Sunt lucruri care se fac și lucruri care nu se fac — chiar și între state, nu numai între indivizi. Cu atât mai mult cu cât în calendarul zilelor glorioase ale neamului există suficiente date înalțătoare.

Cu toate acestea, cei mai importanți oameni din statul maghiar au găsit de cuviință să facă un gest de eleganță și să răspundă invitației premierului român, aflat într-o vizită de lucru la ei în țară. În loc ca presa dâmbovițeană să comenteze acest gest, într-un totu remarcabil și semnificativ pentru politica oficială a Ungariei, s-a preferat turnarea gazului pe foc și oferirea de gloanțe nou-nouțe plutonului de extremiști intrați într-o previzibilă derivă după 21 noiembrie.

ÎN CIUDA tonului polemic (dar nici pe departe plin de „ură” și mustind de „odioase mistificări”), românii ar face bine să ia act măcar de unele dintre cele afirmate în articol. De pildă, faptul că imediat după Unire, România a semnat o rezoluție prin care promitea maghiarilor din noua lor țară autonomie și sistem educațional independent. În ce fel s-au ținut românii de propriul cuvânt, se știe.

Aduc în discuție această problemă dintr-un motiv foarte simplu: în clipa de față, țara noastră semnează rezoluție peste rezoluție și angajament peste angajament, doar-dar vom reuși să-i păcălim pe occidentali și să intrăm cât mai repede în Uniunea Europeană. Ar fi de dorit ca toate aceste rezoluții să fie și puse în practică. Altminteri, n-ar fi exclus ca nu peste multă vreme și alte capitale decât Budapesta să se convingă de incapacitatea noastră maladivă de a ne ține de cuvânt. Iar atunci, articolele din presa maghiară ar putea fi considerate doar primele dintr-o serie neîntâmplătoare. Și plină de consecințe neplăcute. ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef,
MIHAI PASCU - secretar general de redacție.
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 2, 8, 12, 15, 18, 19,
20, 28), ECATERINA IONESCU (pag. 4, 5, 9, 10, 11, 16, 17,
30), SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 23, 24, 25, 26, 27, 31,
32), NINA PRUTEANU (pag. 3, 6, 7, 13, 14, 21, 22, 29)

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.

Tema numărului: *De vorbă cu Irina Nicolau despre Crăciun (I).*
Tehnoredactare computerizată: IONELA STANCIU,
EDUARD CANDET, MIHAI HĂȚULESCU
Introducere texte: GETA GHEORGHIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei
133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod
71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100975019501.
Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100975019501.
Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist
principal), Corneliu Ionescu, Gheorghe Vlădan (difuzare, tel.
212.79.81).
Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania),
Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuse
Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro <http://www.romlit.ro>

Revista „România literară” este editată de Fundația „România
literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea
Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor,
Banca Română pentru Dezvoltare.

Vladimir Bukovski în România

PREZENȚA lui Vladimir Bukovski în România și apariția, grație Fundației Academiei Civice și a editorului Romulus Rusan, a cărții *Bukovski la Sighet* este un eveniment major: una din marile conștiințe ale epocii, un anticomunist înzestrat cu o excepțională tărie morală și inteligență lucidă, un om care a înfruntat sistemul sovietic, care a îndurat timp de doisprezece ani gulagul, care a fost expulzat din Rusia, țara lui natală în care și azi îi este interzis să se reîntoarcă, a dezvăluit prin viu grai și prin cartea apărută experiențele unice pe care le-a trăit. Îmi amintesc cum urmăream cu pasiune în anii șazececi și șaptezeci ai secolului trecut batalia pe care o duceau un Bukovski, Soljenițin, Saranski, Amalrik, Zaharov și alții împotriva unui sistem pe care generația mea l-a cunoscut în plin. Mărturisesc că nu aveam speranța că acești luptători vor fi învingători: sistemul părea inexpugnabil. Și iată că miracolul s-a produs: târziu, mult prea târziu și încă nu complet, sistemul construit de Lenin și Stalin a ajuns o ruină, o ruină încă periculoasă care se zvârcolește din răpuzeri să salveze ce se mai poate salva din imperiul pe care-l construise.

Cartea este fascinantă și instructivă în cel mai înalt grad. Pe lângă amănunțele autobiografice privind acțiunile anticomuniste ale autorului, expedierea lui în Occident în urma schimbării lui cu șeful comuniștilor chilieni, Corvalan, prezența lui la Moscova în 1992 la procesul pe care comuniștii i l-au intentat lui Boris Elțin la Curtea Constituțională, modul în care a reușit să copieze documentele aduse la proces, cititorii vor putea afla detalii documentare care demonstrează peremptoriu monstruoșitatea și ridicolul unui sistem care s-a născut în Rusia în 1917 și care după al doilea război mondial a fost impus de tacticile sovietice țărilor lăse în sfera de influență a Moscovei.

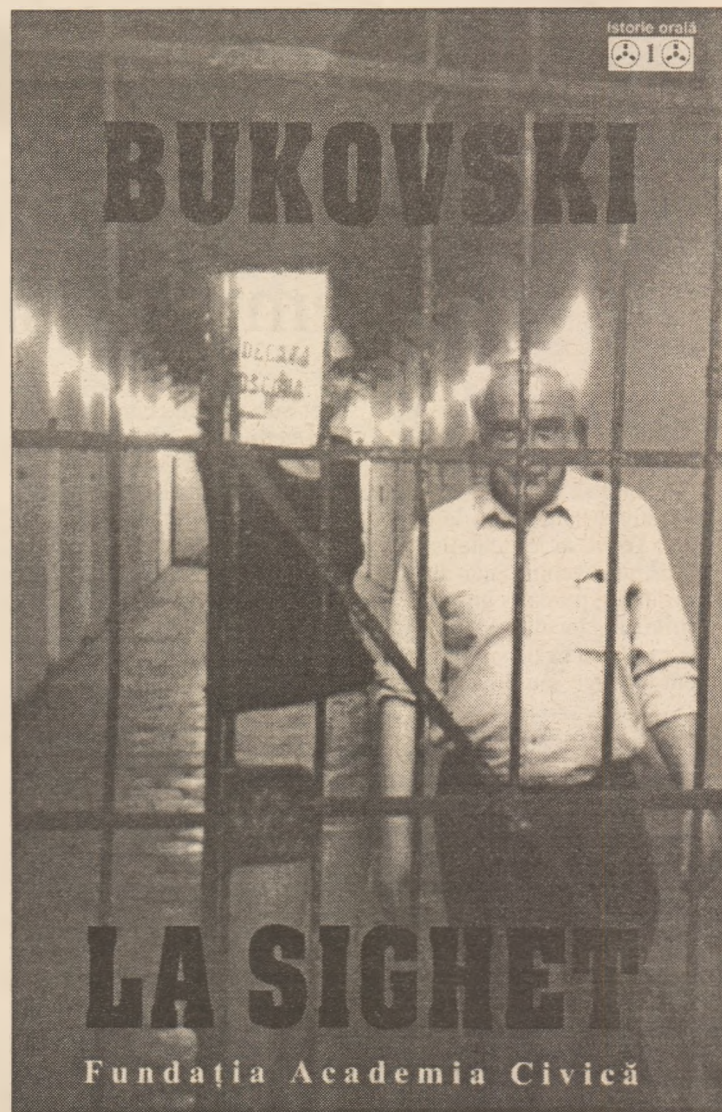
Monstruoșitatea răzbate la tot pasul: cine ar fi crezut că zeci de mii de oameni au fost asasi-nați în baza unui plan întocmit pentru fiecare district? Astfel au fost lichidați în Ucraina 300.000, în Armenia 30.000, în Belarus, 20.000 de oameni etc. Iar responsabili de partid locali îi ra-

portau lui Stalin "îndeplinirea planului" și "ca buni comuniști ce erau, cereau suplimentarea numărului de "dușmani ai poporului", întocmind liste adiționale". Bukovski a adus în România un document semnat de Brejnev când a devenit prim-secretar al Partidului Comunist din Moldova; "Imediat după ce a devenit secretar, a scris la Moscova spunând că toate celelalte republici *aveau dușmani, iar el nu*, să li se dea și lor dreptul să ucidă niște oameni, cerând să li se aprobe o listă de 11.000 familii din cutare categorie, apoi 2600 persoane, apoi alte 11.000 din altă categorie etc. Bineînțeles, Moscova a aprobat". Regele asirian Sargon și Gingis Han ar fi invidioși pe discipolii lor moderni.

CARACTERISTICELE sistemului sunt structurile duble și secretomania. Pe de o parte existau structurile guvernamentale care trebuia să dea impresia de voință de colaborare cu celelalte state, să organizeze buna funcționare a învățământului și culturii, de pildă, pe de altă parte Comitetul Central și Biroul Politic, singurele organisme investite cu putere și cu drept de decizie. Dar, și această dublă structură era un secret: "De aceea, orice hârtie a Biroului Politic sau a Comitetului Central, oricât de inocentă, era marcată ca secretă. Secret era și faptul că țara era condusă în secret de un singur partid politic. ...De aceea în politica externă exista, pe de o parte, Ministerul Afacerilor Externe, care era implicat în promovarea relațiilor de colaborare cu vecinii, pe de altă parte, Departamentul internațional al Comitetului Central, care decidea orice mișcare în politica externă și al cărui scop era să promoveze revoluția, să ajute forțele comuniste prietene din orice țară a lumii. ...Descoperind anvergura acestei mișcări, am fost impresionat până și eu, pentru că nu exista țară din lume (excepție, probabil, Antarctica) în care să nu fie create propriile organisme de partid, mase de manevră (fie ele numite "socialiste" sau "comuniste", contează mai puțin), fiind antrenate, dotate, pregătite pentru revoluție și, în cele din urmă, convinse să înceapă revoluția". Declarativ, lagărul socialist "lupta pentru pace", în realitate organiza lovituri, orga-

niza terorismul și pregătea "planurile amănunțite de începere a campaniei teroriste în Orientul Mijlociu"; conform documentelor, campania teroristă are "ca punct inițial Israelul, apoi SUA și aliații lor din întreaga lume". Toate acestea rezultă din "raportul din 1974 înaintat de Andropov Comitetului Central și aprobat, în cele din urmă, de acesta". Iată așadar unde se află originile terorismului modern care a culminat cu atentatele din 11 septembrie 2001. Și toate aceste acțiuni împotriva civilizației s-au făcut cu prea multe complicități occidentale. Bukovski a găsit documente care atestă cât de multe personalități din străinătate au fost colaboratori ai sovieticilor. În întâlnirile pe care le-am avut cu străini am pus de fiecare dată o întrebare care a rămas fără răspuns: cum se face că tinerii occidentali "progresiști" și foarte mulți intelectuali erau deosebit de curajoși în a combate în 1968 guvernul lui De Gaulle, în a organiza demonstrații furibunde împotriva desfășurării rachetelor americane cu raza medie de acțiune în Europa etc., dar n-au schițat nici-un gest de protest când au fost asasi-nați, arestați oameni în țările socialiste, când Soljenițin sau Bukovski au fost trimiși în Gulag, când cenzura domina viața culturală, iar tinerii nu aveau voie să-i întâlnească pe colegii lor occidentali. Din moment ce tineretul și intelectualitatea "progresistă" protesta numai împotriva Occidentului, asta înseamnă că acțiunea lor nu a fost efectul unui proces de conștiință, ci, în cel mai bun caz, naivi incurabili, ei s-au lăsat manipulați de serviciile secrete sovietice. Și când te gândești că mulți din tinerii furioși de altă dată au fost și chiar mai sunt demnitari în diferite țări europene!

ABSURDUL sistemului comunist are, pe lângă latura sa monstruoasă, și aspecte ridicole. Credeam că bancurile care circulau erau o îngroșare a realității. Ei bine, documente citate de Bukovski arată că ele reflectau realitatea pură. La cererea polonezilor după introducerea legii marțiale rușii au hotărât trimiteră a 40.000 de tone de carne în Polonia. Lungă vreme, la fiecare ședință a Biroului Politic, Brejnev întreba: "cum rămâne cu carnea pentru Polonia?"; Gor-

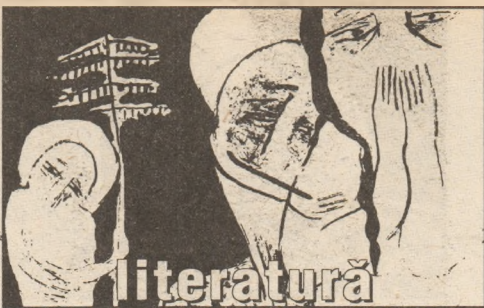
baciiov, secretar pentru problemele agriculturii, răspundea: "tovarășe Brejnev, am ordonat livrarea de carne și toată lumea a primit ordinul Dvs. cu entuziasm"; Brejnev, "foarte bine, dar le-ai dat carnea?" Răspunsul lui Gorbaciiov: "nu avem carne"! Fără comentarii.

Cartea este plină de învățăminte. În special tineretul ar trebui s-o citească. Bukovski este una din vocile Rusiei profunde, a acelei Rusii prea lungă vreme înăbușite, care are multe de spus omenirii. Reflectând asupra vizitei sale și asupra cărții publicate de Academia Civică m-am gândit cât de important ar fi dacă înalte oficialități ale Ro-

mâniei s-ar fi întâlnit cu Bukovski. Cât de semnificativ ar fi fost dacă Președintele țării, Primul-Ministru, Ministrul Culturii ar fi discutat probleme ale comunismului și ale ieșirii din comunism cu una din personalitățile cele mai autorizate și mai profunde ale epocii. Ce important ar fi fost dacă televiziunea română ar fi organizat o dezbatere la care să participe Bukovski. Gestul ar fi avut o importanță morală și politică majoră mai ales acum când România a fost invitată să devină membru NATO.

Gheorghe Ceaușescu

lecturi la zi

de Iulia Popvici

Antisemitism și inginerie socială

P 10 iulie 1941, celor 1600 de evrei din comuna poloneză Jedwabne li s-a cerut să se adune în piață, pe motivul participării la curățenie. Vecini ai lor, catolici polonezi, unii veniți chiar din satele din jur, păzeau câmpurile și ieșirile din localitate și verificau casele ca să fie siguri că nimeni nu fuge sau nu se ascunde.

Jan T. Gross, *Vecini. Suprimarea comunității evreiești din Jedwabne, Polonia*, traducerea din limba engleză Delia Cursan, prefată de Vladimir Tismăneanu, Iași, Polirom, 2002, col. A Treia Europă, 228 pag., 98 000 lei

de. Sub privirile câtorva jandarmi germani, a căror intervenție s-a limitat la a face fotografii, o parte din bărbații, femeile și copiii evrei au fost uciși cu pietre, prin decapitare, cu topoare sau cuțite; realizând că nu-i pot omorî pe toți într-o singură zi cu mijloace atât de primitive, asasinii i-au împins pe evreii rămași, cu bâtele, pînă în hambarul unui consătean, i-au închis înăuntru, au turnat gaz pe pereții exteriori și le-au dat foc. Cadavrele au stat trei zile sub cerul liber, fiindcă ucigașilor le era scîrbă să le-ngroape. Din toată populația evreiască din Jedwabne, au supraviețuit războiului 12 oameni, șapte dintre ei fiind adăpostiți de niște fermieri catolici care au trebuit să părăsească regiunea după război de frica represaliilor partizanilor antisemiți.

Pornind de la acest pogrom, al unor țărani asupra propriilor lor vecini, cu care trăiau de generații în pace, politologul Jan Gross, profesor la New York University, pune în discuție însuși constructul identitar al Poloniei postbelice, al cărui nucleu de rezistență îl constituie rolul de eternă victimă a națiunii, de-a lungul întregii sale istorii. Cartea, intitulată *Vecini*, a declanșat discuții aprinse în so-

cietatea poloneză și chiar peste continente (culminând cu schimbul de scrisori dintre Leon Wieseltier și Adam Michnik, apărut în *The New Republic* și publicat deja în românește), ea reclamînd în fapt o redefinire a responsabilității colective. Și aceasta în condițiile în care în memoria colectivă masacrul din pădurea Katyn e în continuare atribuit germanilor. Asumarea responsabilității trece prin admiterea vinei, iar în calea acesteia stau o serie complexă de mecanisme psihologice de apărare; cel mai puternic ar trebui să fie uitarea, funcționarea memoriei selective care să purifice comunitatea de faptele trecutului. La Jedwabne însă nu s-a petrecut așa ceva. Povestea s-a transmis peste generații; chiar dacă nu sînt dispuși s-o mărturisească față de străini, locuitorii de toate vîrstele știu ce s-a petrecut, știu unde-au fost îngropate cadavrele evreilor, deși mormintele nu sînt marcate.

Una din problemele pe care și le pune Gross e cît se poate de simplă și îndreptățită – ce-ar mai putea șoca în materie de oroare o generație crescută cu imaginea recurentă a lagărelor de concentrare, a cadavrelor împinse cu buldozerul, a săpunului din grăsimi umane? El însuși mărturisește că, auzind pentru prima dată povestea eliminării tuturor evreilor dintr-un sat polonez, a luat-o drept o metaforă; ceea ce nu putea admite era acel „toți” – „toți” evreii din Jedwabne fuseseră uciși de oameni pe care-i cunoșteau, nu de *Einsatzgruppen* naziste (ba chiar, în 10 iulie 1941, cel mai sigur loc pentru evrei era sediul jandarmeriei germane, unde-au și fost ascunse trei femei). Apoi, cei care-au făcut-o, din proprie inițiativă și cu mijloace proprii, au fost și cei care și-au împărțit după aceea proprietățile evreilor asasinați, iar Jan Gross consideră lăcomia ca fiind un motor esențial al evenimentelor de felul celui de la Jedwabne. Cei mai plini de entuziasm în asasinarea evreilor au fost, spune Gross, aceiași care se implicaseră în administrația sovietică între 1939 și 1941 și care, apoi, au sprijinit regimurile comuniste ale Poloniei: oameni de condiție joasă, eventual cu copii de întreținut (deci dependenți de cei care puteau

asigura supraviețuirea familiei) și ușor de șantajat. Cu astfel de susținători s-a făcut trecerea spre societățile socialiste, al căror faliment era previzibil, e concluzia uneia dintre cele mai impresionante cărți dedicate Holocaustului în ultimii ani.

S ÎN cartea publicată de Alina Mungiu la Polirom, *Secera și buldozerul*, revine tema celor care, avînd ceva de ascuns, de la cazier la partizanate politice, ajung să slujească la fel de entuziaști orice regim promite să nu-i compromită. Ei sînt cei care, la Nucșoara, i-au dus pe securiști la ascunzătorile partizanilor, au

Alina Mungiu-Pippidi, Gérard Althabe, *Secera și buldozerul: Scornicești și Nucșoara. Mecanisme de aservire a țaranului român*, Iași, Polirom, 2002, col. Document, 208 pag., 129 000 lei

devenit apoi primari comuniști și-au sfîrșit prin a conduce întreaga comunitate după 1989, și la fel s-a întîmplat la Scornicești, deși aici n-au existat partizani. Cele două comune, de la experiența cărora pornește analiza Alinei Mungiu-Pippidi și a lui Gérard Althabe asupra mecanismelor de aservire a țaranului român, n-au fost alese la întîmplare: Scornicești și Nucșoara sînt cele mai cunoscute localități rurale ale României postbelice, prima – ca loc de naștere a lui Nicolae Ceaușescu, ultima – ca

centru al celei mai puternice și rezistente grupări de partizani, Arsenescu-Armăuțoiu, reprimată „exemplar” abia după zece ani (în 1959), cea dintîi – o comună de cîmpie, devenită oraș agroindustrial în 1989 și luptîndu-se acum să intre în modernitate, cea de-a doua – sat de munte, necollectivizat, în prezent aproape depopulat prin migrarea tinerilor la oraș.

Oricît de multe ar fi deosebiri dintre Nucșoara și Scornicești, asemănările sînt încă și mai numeroase; țăranul român e dependent de stat și la mîna puterii personalizate – a secretarilor de la Primărie, aceeași de 25 de ani, a agentului agricol, pădurarului, fostului om de casă a Bărbuleștilor (sora lui Ceaușescu și soțul ei, care-a construit în Scornicești un stadion cu o capacitate mai mare decît toată populația comunei), votează cum i se spune de către elita de pradă locală, formată nu prin merite individuale, ci prin folosirea discreționară a puterii pe care-o reprezintă, a statului captiv (căci sînt polițiști, primari, funcționari bancari). Problema pămîntului, și mai ales retrocedările de după 1989 cu aberațiile lor legislative, e una centrală în *Secera și buldozerul* (e deosebit de interesant cazul Nucșoarei, unde, la fel cum asasinii evreilor din Jedwabne au căpatat proprietățile acestora, apropiații comuniștilor s-au ales cu averile partizanilor uciși sau închiși, și 200 de familii din comună au ajuns să dețină terenuri ale deținuților politici, ceea ce, după restituirea pămîntului către foștii proprietari, în 1990, a declanșat un conflict între săteni), dar la fel de importantă e schimbarea modului de viață a țăranilor, în principal prin translatarea lor la bloc (Scorniceștiul a fost un „model” de sistematizare), modernizarea forțată al cărei principal rezultat a fost recăderea în premodernitatea de dinainte de război o dată cu dispariția dictaturii.

Cartea are un public-țintă mai larg decît cititorul autohton, stilul în care e scrisă, evitînd trimiterile la o intimată culturală cu lectorul, o recomandă ca o lucrare adresată specialiștilor în schimbarea politică. E, apoi, și un semnal de alarmă: dacă România nu va intra în Uniunea Europeană în 2009, „evoluția ei va fi chiar mai dezastruoasă”; dacă însă elitele politice vor da drumul, „măcar parțial, statului din gheare” și vom deveni membri UE, prin deces natural și creșterea competitivității sectorului agricol, mare parte din țărănimea dependentă va dispărea. „Nucșoara se va șterge, iar Scorniceștiul va dăinui. Acesta e viitorul.” ■

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

120 000 lei

José Ortega y Gasset
Europa și ideea de națiune

În colecția Eseistică
JOSÉ ORTEGA Y GASSET
Europa și ideea de națiune

165 000 lei

Mario Vargas Llosa
ORASUL ȘI CÎINII

În Raftul întîi
MARIO VARGAS LLOSA
Orașul și cîinii

lecturi la zi

Un roman parabolă

VLAD Tepeș locuiește astăzi în Las Vegas. Este un personaj modern, îmbrăcat într-un costum alb de blugi, cu adidas în picioare, pasionat de poker electronic, "veșnic" îndrăgostit de femeile frumoase și snoabe. Bun prieten cu răposatul Elvis Priesley, tartor al unui show cu o largă priză la public, fostul domnitor este dorit în țara natală, Docirania, pentru a revigora turismul. Ajuns aici întâlnește un veritabil cult al Dictatorului, o Securitate omniprezentă (chiar Biserica este o gazdă bună), iar "docirienii" erau departe de o opțiune clară și căutau cu înfrigurare ceea ce le puteau oferi

Gheorghe PATZA

INTOARCEREA LUI DRACULA

Editura 1992

Gheorghe Patza, *Întoarcerea lui Dracula*, Ed. A 92, Iași, 2002, 281 pag.

alții, ei înșiși neavând nici o soluție la propriile lor probleme; spiritul de imitație punea în evidență fragilitatea și instabilitatea societății docirane, mereu în căutare de repere". Simpaticul personaj nu accepta idolatria oficială a sistemului și intră în conflict cu regimul comunist. Cam acesta este, pe scurt, subiectul romanului *Întoarcerea lui Dracula* de Gheorghe Patza. Ar mai fi de adăugat pasaje de veritabil roman polițist și de aventuri care condimentează parabolă prințul "actualizat".

Autorul își construiește narrațiunea ca un spațiu interstițial între sarcasmul mușcător și ironia la manieră de "Cațavencu", pe de o parte, și observația lucidă, de gust tragic, pe de cealaltă parte. Culoarea portretelor tinde spre caricatural, spre grotesc, excepție făcând personajele disidente și Dracula, singurul lucru care i se poate reproșa fiind mustățile imense, răsucite până spre urechi, care încadrează figura bărbatului în floarea vârstei. Acțiunea este condusă, în cea mai mare parte,

pe trei planuri paralele, ulterior concentrându-se într-unul singur, conflictul dintre artistul Pinte Silviu, Dracula și Securitate. Voi face câteva referiri la aceste paliere narative în cadrul pasajului care identifică posibilele chei de lectură.

Romanul poate suporta o lectură naivă, fără competență; îl citești din cap în coadă să vezi ce se mai întâmplă, exact așa cum suportă sisific o casnică sinuoasele vertebre ale televiziunilor sau ale filmelor de acțiune. Te captivează aventura haiducească a lui Haralambie Niculiță și a fraților săi de cruce, povestea amoroasă dintre Silviu Pinte și Theofila Șipot ori incursiunile fachirice (cu toată gama de comunicații telepatică, levitații și dispariții miraculoase) a prințului Dracula prin discotecă sau prin așternuturile fecioarelor nubile dâmbovitene. Cei care au trecut prin *Istoria ieroglică* a lui Cantemir pot aborda o altă lectură. Această direcție întâmpină pentru început o oarecare ambiguitate, cred eu, voită de autor, servindu-i în cele din urmă scopurilor polemice. În prima parte a romanului este ușor de identificat unitatea de timp predecembriștă: un Dictator comunist cu tîmpa lui soție, alături progeniturile depravate, o Securitate draconică și, în ultimul rând, critica severă la adresa "capitalismului american aflat în putrefacție." Ulterior, apar comunicațiile telefonice mobile, câteva pasaje memorialistice ale părintelui Filaret Gamălău scrise după '89, și chiar câteva scurte referiri la nume comune astăzi: Hagi, Popescu, Lucescu (demnitari vânduți turcilor), Ossama Ben Laden, Lucian Boia, H. R. Patapievic, Viktor Orban, Marko Bella etc. *Întoarcerea lui Dracula*, suportă ambele lecturi. Celor care abordează exclusiv a doua cheie, le-aș reproșa o supralicitare a romanului.

Autorul – etnolog și scriitor, membru al Societății Scriitorilor Bucovineni, Suceava, al Asociației "Liter Art XXI" (S.U.A.), al Asociației Lingviștilor Balcanici (Germania) și al Societății Române de Criminologie și Criminalistică – își prezintă la capitolul de note și comentarii scurta sa experiență literară: volumul de versuri *Lăstarii amărăciunii* (1995), romanul *Eneas în cerc* (1997) și volumul de proză scurtă *Expresul Deilva de Ilva-Mică* (1998).

Cristian Măgură

Caragiale pe cd-rom

SOCIETATEA Culturală Noesis, al cărei nume se leagă de o serie de antologii virtuale și de cd-romul *Literatură română contemporană (50 de volume)*, a lansat, cu prilejul anului aniversar, *Enciclopedia virtuală I.L. Caragiale*, cd-rom editat de Remus Cernea, Gabriela Bagrinovschi și Catalin Teniță. Un proiect remarcabil, gata să rivalizeze cu orice ediție „pe hârtie”, întrucât, deși nu cuprinde operele complete, ci reproduce ediția de *Opere* a lui Al. Rosetti, Șerban Cioculescu și Liviu Calin din 1959-1964, le adaugă, în schimb, fundamentale studii critice, de la Maiorescu și Cioculescu la Dan C. Mihăilescu, Liviu Papadima și Alexandru Condeescu. În plus, cuprinde peste două sute de imagini din arhiva Muzeului Literaturii Române, 60 de minute filmate din vechi montări Caragiale, și o „galerie audio” cu fragmente din *Mofturi* și *Amici*. La realizarea sa au colaborat, ca parteneri, Academia, Ministerul Culturii și Cultelor, Comisia Națională pentru UNESCO, Muzeul Literaturii, Arhiva Națională de Filme, Societatea Română de Radiodifuziune și Teatrul Național.

O bună parte din cuprinsul cd-romului poate fi, de altfel, consultată gratuit pe internet, la adresa www.caragiale.net, site care a fost nominalizat pentru premiile Internetics 2002 (secția „Artă și Cultură”).

Nu-i puțin lucru să poți trece, printr-un simplu clic, de la un domeniu la altul, cercetând, de exemplu, legătura dintre *O noapte furtunoasă* și schița [*Cetașeanul Ghiță Calup*], unde jupân Ghiță e un fel de nenea Dumitrache, Ilie, un Chiriac fără motiv de gelozie, legătura de gât de pe patul cucoanei e „prăznie”, iar leitmotivul rămâne „Am să-l fac tovarăș la parte!”, pentru ca apoi să vezi un fragment din filmul din 1942 al lui Jean Georgescu și Gerard Perrin. Sau să privești o poză cu „nenea Iancu” la Berlin, și să poți numaidecât descifra (atunci când rezoluția o permite) pasaje din mustoasa lui corespondență cu Zarifopol, de pe cărțile poștale din arhiva Muzeului Litera-

Enciclopedia virtuală I.L. Caragiale, cd-rom. Editori: Remus Cernea, Gabriela Bagrinovschi și Catalin Teniță. Art director: Ionuț Buzoianu. Societatea Culturală Noesis, 2002, preț: 250000 lei.

am primit la redacție

Cărți

- Ana Blandiana, *Întâmplări cu Arpagic*, ilustrații de Ion Severin, Chișinău, Întreprinderea Editorial-Poligrafică Știința, col. "Pasărea Măiastră", 2002 (versuri pentru copii; cupr. ciclurile *Întâmplări din grădina mea* și *Alte întâmplări din grădina mea* și *Întâmplări de pe strada mea*). 88 pag.
- Tatiana Slama-Cazacu, *8 patimi*, nuvele "de sertar", Iași, Ed. Polirom, 2002. 240 pag.
- Eugen Negrici, *Literatură română sub comunism. Proza*, București, Ed. Fundației PRO, col. "Cartea fundamentală", 2002. 410 pag.
- Mircea Constantinescu, *Stand-by*, București, Ed. Floare Albastră, 2002 (monolog). 352 pag.
- Alexandre Papilian, *Le bien que je n'ai pas fait*, France, Le bruit des autres, collection "Nulle part" dirigită par Alexandre Papilian, 2002 (proză). 192 pag.
- *Înțelepciune și destin*, proverbe, maxime, cugetări, dictoane latinești, antologie alcătuită de Doina Măgirescu-Mandaj, București, Ed. Mașina de scris, 2002. 184 pag.
- Cornel Ungureanu, *Ioan Slavici*, monografie, antologie comentată, receptare critică, Brașov, Ed. Aula, col. "Canon", 2002. 120 pag.

turii. E o plăcere să constăți, uneori, legătura dintre imaginea de pe cartea poștală și comentariile de pe verso, concepute într-o manieră care n-avea să mai fie egalată decât de corespondența Ion Barbu-Al. Rosetti. Ilustrată din 28 august 1906 prezintă o scenă cu aer apocaliptic, o piață de oraș german cu case strâmbe și o lună șuie care râde de doi drumeți care se clatină, având, ca explicație, versurile: „*Grad aus dem Wirtshaus komm' ich heraus / O, Marktplatz, wie wunderbarlich schaust du mir aus.*” La care, „mesajul” lui Caragiale către Zarifopol: „Cutremure se-ntâmplă-n lume / Cu grozăvii fără de nume; / Dar grozăviile din Harz / Le fac pe toate marț...” Sau, pe ilustrata din 31 iulie 1909, cu steagul german de război, fălfâind în vânt, comentariul: „*Hoch! Hoch! Hoch!*” Tulburătoare sunt și cărțile poștale din Travemünde, care, prin imaginile lor cu romantice corăbii, readuc aminte privitorului că, trecând pe acolo, Caragiale era „contemporan” cu personajele din *Buddenbrooks* de Thomas Mann.

Ce să mai pomenim de numeroasele imagini din spectacolele și filmele după Caragiale (printre curiozități, o reprezentare a *Scrisorii pierdute* la Beijing, cu actorii chinezi în costume de epocă europeană), de personajele desenate (păcat că nu reiese cine sunt autorii, cu excepția lui Jiquidi), de afișe ale unor spectacole de demult, de paginile de manuscris (printre care postumul *Titircă, Sotirescu et C-ie*). Un neajuns pentru orice împătimit de istorie literară e însă faptul că foarte multe din aceste fotografii, desene etc. sunt nedatate, ele nefiind, în plus, nici măcar puse în ordine cronologică.

Ar mai fi și alte motive de iritare. Se știe cât de tare îl enervau pe Caragiale greșelile de tipar, și cum, într-un proiect de contract cu Editura „Minerva”, ceruse zece lei „pentru fiecare infidelitate, fie cătuși de minimă” a tiparului față de manuscris. Ei bine, chiar și în condițiile actuale de devalorizare a leului, tot ar fi făcut bani buni de pe urma *Enciclopediei virtuale*. Trec cu vederea inconsecvențe precum alternanța dintre *D'ale carnavalului* și *D-ale carnavalului*, sau faptul că, deși se precizează că ortografia a fost adusă la zi după normele Academiei, *Viața lui Caragiale* de Șerban Cioculescu a scăpat, printr-un mister, de transformare, rămânând cu i din i; alarmanță mi se pare tendința de „uitare” a semnelor diacritice (mai ales în „ferestrele” de cuprins), posibil fenomen tipic pentru „produsele multimedia” datorat înruderii cu internetul. În concluzie, chiar și la cărțile virtuale, corectura tot pe hârtie trebuie făcută!

Însă, pentru că tot veni vorba de legătura dintre cărțile virtuale și cărțile „reale”, se cuvine să adaug că programul Microsoft Reader, care trebuie instalat pe calculator înaintea lecturii, poate da chiar cititorului sceptic față de cd-romuri iluzii: că are de-a face cu o carte în lege: se pot face note, sublinieri pe text, ba chiar desene (eventual măzgăleli); pot fi puse semne de carte, iar mărimea fonturilor e reglabilă, astfel încât ochii nu obosesc. Iată de ce *Enciclopedia Virtuală I.L. Caragiale* n-ar trebui să lipsească din bibliotecile celor care au un computer și nici ca material didactic, într-o școală modernă.

Anca-Stanca Tabarasi

România literară 5

literatură

lecturi la zi

de Dorin-Liviu Bîțfoi

Lupta eruditului cu sub-înțelesurile

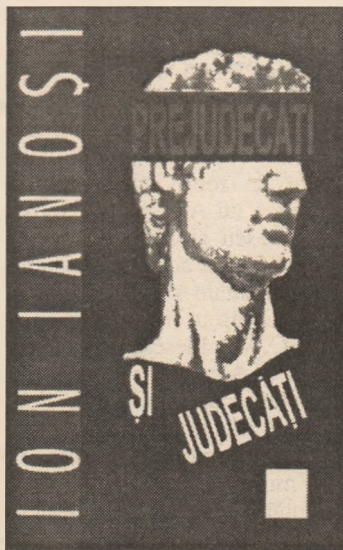
IN *Prejudecăți și judecăți*, Ion Ianoși întocmește o autentică antologie a temelor preferate – unele de-o viață, altele cu deosebire în ultimii ani: gesticulația emfatică și anticomunismul analfabet al postdecembrismului, raporturile istorice ale evreilor cu comunismul, destinele “în paralel” ale lui Nietzsche și Marx, evaluarea critică a celui din urmă, precum și a marxismelor și a antimarxismelor, opera și destinul lui Dostoievski și ale lui Thomas Mann ș.a.m.d. Rezistent la tentațiile centrifuge apărute după 1989 în calea intelectualului român, autor chiar al unor teorii în acest sens, Ion Ianoși păstrează, și cu acest volum, o necesară (și foarte productivă, de altfel) distanță față de diferitele servituți și oferte publice ori economice, pentru a se consacra, în schimb, studiului, observației de pe margine, glosei culturale la situația socială, politică și existențială a epocii, uneori și a momentului. Ianoși preferă analiza la rece – dar fără raceala – asimilării proprii într-o vâltoare fără sens și fără convenții, din care nimeni nu mai pricepe mai nimic. El preferă să priceapă. Bine sau rău, lucrurile sunt discutabile – iar asta e bine. Cel mai important rămâne însă faptul că printr-o asemenea mișcare interioară, de o dialectică exersată, autorul își apropie actualitatea într-un mod mult mai real și mai autentic decât majoritatea celor care se instituie oficial drept actori și acționari ai ei – obținând, pe de altă parte, o deschidere maximă către interesele sale teoretice.

FIIND, la modul cât se poate de evident și de detașat, un erudit, format, în plus – după o expresie a lui Martin Esslin aplicată lui Bertholt Brecht – de disciplina intelectuală marxistă (mai mult, cred, chiar decât de convingerile sale explicite în această direcție, reale și motivate), Ianoși își permite astfel să îmbine scriitura de atitudine cu cea de idei și de informație. Se pot regăsi în acest volum formule definitorii pentru proza sa, într-o sintaxă poate uneori surprinzătoare, incomodă alteori, atașată însă, prin program, rigori și prea puțin calofiliei. Aceasta din urmă nu a reprezentat, cel puțin în ultimele scrieri, o tentativă pentru autor – ceea ce ar putea părea paradoxal dat fiind că discutăm despre un estetician. Chiar dacă eseurile sale nu se sustrag totuși anumitor întorsături stilistice, aflate mai mereu la dispoziția celor ideatice, miza lor constă totuși în încărcătura de *specific* și de relief pe care o aduc, în caracterul *inconfundabil* al textului – poate tocmai de

aceea cadru ideal al unui stil puternic (în măsura în care discutăm despre stil ca despre o marcă a identității).

RICUM ar sta lucrurile din acest punct de vedere, cartea lui Ianoși are, mai presus de toate, o calitate pe care nu o mai aflăm altfel decât extrem de rar: ea se integrează firesc fluxului de idei și dezbaterilor contemporane. Sunt privilegiate lecturile multiple și variate și se cultivă detaliile menite să completeze, nu de puține ori decisiv, un tablou, ori sunt accentuate comparațiile și reconstituirea unor filiații conceptuale care merg oricât de departe pe scară istorică și geografică. Reflectând asupra antipatiilor și a simpatiilor de după '89, autorul are în vedere numeroase alte exemple ori analogii – precum cea a studenților est-europeni trimiși la studii leningradene și moscovite la scurtă vreme după încheierea războiului, ori cea a combatanților din războiul algerian ori ai celui din Vietnam, cea a deținuților politici legionari și comuniști de sub diferitele dictaturi etc. Demersul se soldează cu voalarea unor clișee care trec în mod curent drept adevăruri indubitabile: “...memoriei individuale îi atribuim însemne colective. Ne implicăm mental în cercuri concentrice largite tot mai mult și lor anume le transferăm o bună parte din virtuțile sau, mai des, din servituțile trăite. Folosim mereu pluralul: noi și ai noștri. Eventual invocăm un singular de maximă globalitate: europeanul, românul, ortodoxul. Sărim direct, mai pe față, mai pe ascuns, în generalități și generalizări, trecând chiar peste aspectele particulare, în care individul aparține unor entități cât de cât delimitate. Invocăm continente, națiuni, credințe, ansamblul unui război, totalitatea unei orânduiri, o ideologie ca fiind peste tot și mereu aceeași, un partid considerat – și dorit – omogen. Ignorăm de regulă nuanțele, fazele, modificările, situațiile distincte, cel mai des ignorăm însă chipul propriu al participantului la evenimente, la urma urmei altul în cazul fiecărui «actor» de pe scenă. Postulăm, parcă, un scenariu prestabilit, cu roluri până la capăt pre-

Ion Ianoși, *Prejudecăți și judecăți*, Editura Hasefer, București, 2002, 459 pag.

scrise, în care nu ne rămâne decât să rostim replici gata confecționate de către un autor invizibil, sub bagheta unui regizor atotputernic. Mereu reactualizăm blestemul «omului sub vremi», care tocește atât responsabilitatea omului, cât și blestemul vremii.” (p. 16). Autorul invocă aici, printr-o asociere solidară, dar principial inexactă, tocmai defectele pe care prea puțin le-ar putea constata la sine însuși, dar pe care le va demonta de-a lungul întregii cărți, printr-o relativizare neobosită, ferită, în ultima instanță, chiar și de propriile excese de zel: “La antipodul absolutismelor imobile, adeseori opuse între ele, nu proferez vreun relativism disolutiv.” (p. 20). Se va referi, pe de altă parte, într-un mod indirect la sine, invocând o posibilă biografie a victimelor dispuse să se confeseze asupra istoriei trăite: “Miza aceasta îmi apare deosebit de împovărată tocmai în cazul unui om cu idei de stânga, care, în urma opțiunilor practice în consecință, s-a confruntat cu o lungă și întortocheată istorie a orânduiri care s-a autointitulat «socialistă» și a fost condusă de partide care s-au autodenumit «comuniste».” (p. 28). Dincolo de frământările și de confruntările interioare, stângistul de ieri care nu s-a lepădat nici astăzi de ideile sale (ci poate doar de radicalismul unora dintr-tele) trebuie să facă față “noii

terori intelectuale” apărute în mass-media anilor nouăzeci și profesată împotriva “colaboraționiștilor” de numeroși intelectuali de bine, erijați, cu o poză marțială care ține loc de trecut, în judecătoria ai istoriei.

S-ar putea crede, date fiind, în genere, circumstanțele de la noi ale unor astfel de calificări și de îndemnuri, că acestea vor rămâne, și în cazul de față, la nivelul unor laudabile proiecte. Nimic mai fals. Autorul găsește de cuviință “să descâlcească”, după propriile-i puteri și competențe, nodurile gordiene care, sugerează el, numai arareori beneficiază de tășul izbăvitor al sabiei; nu-și dorește „decât” să demonteze, cu o minuție asistată bibliografică, pre-judecățile și post-judecățile pe care le comportă temele alese. Așa se face că eseurile sale își scot la vedere clișeele ori emblemele consacrate, ca pe niște coduri în titlu, flancate de ghilimele menite să pună cititorul în gardă: *Addenda* – “*Vieți paralele*”, “*Omul nou*”, *Nihilismul “subteranei”*, *Thomas Mann și “problema evreiască”*, “*Ultimul*” *Vianu*. Vederile subînținse de aceste titluri nu sunt deloc ortodoxe – și, în orice caz, nu sunt cele cu care ne-am obișnuit în ultima vreme. Așa, de pildă, se afirmă că “Marx a fost un adept al capitalismului, în perspectiva depășirii acestuia” (p. 68), ori se sugerează că antisemitismul bazat pe ideea contribuției evreiești la instaurarea comunismului în România reprezintă o reminiscență stalinistă a epurărilor din aparatul de partid și de stat sovietic. Formulările autorului sunt, nu de puține ori, memorabile: “Pentru un evreu, indiferent dacă roz sau roșu, potrivit simpatiilor, nu există altă scăpare decât fuga.” (p. 102). Sau au, adesea, o încărcătură sapiențială, consolatoare, profund umană: “Ce mai contează cinstea atunci când ea e pusă în slujba necinstei? se va spune. Contează, în măsura în care achiți prețul.” (p. 109). Microromanul de 20 de pagini intitulat *Addenda*, care instrumentează cu două cazuri concrete – donquijotești – cel de-al doilea eseu are, de altfel, autentice virtuți literare. Ulterior, tonul autorului va deveni preponderent *teor-etic* – precum în esul *Nietzsche și Marx*, în fi-

nalul căruia își motivează interesul pentru cei doi autori „recuperați” și maltratați ideologic de către național-socialiști, respectiv de către comuniști – precum și resorturile personale ale demersului său: “În ceea ce mă privește, m-am ocupat și de Marx, și de Nietzsche, pe măsura puterilor mele, înainte ca și după decembrie 1989. Conjunctura anterioară nu m-a constrâns să-l nesocotesc pe Nietzsche; presiunea actuală nu mă face să-l ignor pe Marx. Ca semn de neaderență la mode, i-am tratat acum împreună, chiar cu riscul de a-i contraria pe adepții amândurora.” (p. 259). În studiul intitulat *Sine ira et studio*, în care analizează impactul în diferite epoci al *Manifestului Partidului Comunist* al lui Marx și Engels, autorul se va explica chiar mai bine, cât privește metoda: “...caut să aprofundez tocmai raportarea *textului* la *contexte*.” O dată cu studiul dedicat *Însemnărilor din subterană*, Ianoși va trece întrucâtva într-altă arie de preocupări – deși, prin ton și prin coloritul biografic (îndeosebi de tinerete) al lui Dostoievski, nu părăsește întru totul registrul discursului anterior. Va avansa pe un teren din ce în ce mai neutru ideologic, mult mai pur teoretic, o dată cu *Metamorfoza lui Kafka*, pentru a reveni întrucâtva la preocupările inițiale o dată cu paginile dedicate lui Thomas Mann. În ultimul eseu al volumului se va referi din nou (simetric în raport cu studiul introductiv, dar concret aplicat) la contextul românesc, meditănd asupra destinului lui Tudor Vianu, care, ca tipologie culturală, s-a dovedit “dornic să sedimenteze cunoștințe și o implică moralitate, nu să mântuie” (p. 457); ne putem da seama foarte bine că în disputa istorică dintre modelul maiorescian și cel naeionescian al intelectualului român simpatiile lui Ianoși se îndreaptă cu fermitate către primul.

PARAFRAZÂND o sintagmă devenită celebră, Ion Ianoși procedează, cu acest volum, la o “dezintoxicare prin cultură” a cititorului, propunându-i însă, nu așa cum s-ar putea crede, evadarea din realitate, cât, dimpotrivă, o inserție, poate inaparentă, dar luxuriant utilă și, în fapt, de maximă eficacitate. Autorul se opune nu doar pre-judecăților și post-judecăților – ci și, așa preciza eu cu un termen sintetic, sub-judecății, ori, altfel spus, sub-înțelesului, ca noțiune luată atât în sensul uzual, cât și în sens literal, drept ceea ce cade sub înțelegerea noastră. E vorba așadar despre o luptă cu subînțelesurile, cu jumătățile de înțeles, cu sferturile de înțeles, cu neînțelesurile și, la urma urmelor, cu neînțelegerile. ■

lecturi la zi

Un basarabean... târgoviștean

ATEVA coincidențe (sau poate nu) de ne-trecut cu vederea mă ispitesc să-l asemăn pe Anatol Moraru cu prozatorii târgovișteni: debutează la 40 de ani cu o literatură livrescă, ingenioasă (și bine temperată), plin de umor și de (auto)ironie, cu un stil matur, bine stăpânit care ne arată mai degrabă un vechi practician în ale literaturii.

Cele zece proze cu care debutează Anatol Moraru sub titlul (simbolic?) *Nou tratat de igienă* sunt construite după un model mai mult sau mai puțin clasic, realist-naturalist. Înseși titlurile nuvelor o arată: *Fiziologie, Despre fatalitate sau amurgul carierei, Davidovici și gloata* sau *Morala faptei*. Nuvelele însă respectă numai structurile căci, în fond, sunt niște farse, niște false povestiri ale căror subiecte nu prea pot fi povestite, sunt doar niște situații, niște pretexte din care se dezvoltă, mai mult stilistic, câteva bucăți de proză savuroasă. Personajele înseși sunt din cuvinte – fără a lăsa senzația artificialului –, căci la prozatorul basarabean, înainte de orice, se remarcă voluptatea expresiei (mai important e cum se spune) și preocuparea pentru stil și comparația fastuoasă, perifrastică, denotând un adevărat cult pentru determinările și comparațiile cele mai surprinzătoare, chiar absurde și o miză pe efectele prin acumulare: „dușurile căminului funcționau cu eficiența și entuziasmul economiei socialiste din ultimul cincinal sovietic”, „cu ochiul experimentat al unui reglator de tragere, care a participat activ la războiul din Crimeea (vezi contele Tolstoi, *Sevastopolskie rasskazi*, Bălți, Editura Cratima, 1995)”, „indignat aidoma unui mandarin chinez ce a intrat într-o pagodă cu climatizatorul defectat” sau „în Turkmenistan, unde am făcut armata la infanterie motorizată, erau niște temperaturi de se coceau ciubotele aksakalului la umbra saxsatilului” și încă „glasul matusii suna, biblic fie spus, ca o trompetă de la Ierihon, exprimând banal, dar necesar de spus, un text care avea în el nemulțumirea genetică a soacrelor” ș.a. Totul, chiar și gesturile sau mimica pot căpăta pondere într-un text în care grija pentru construcția frazei evită (încă) maniera supărătoare. Ironia debordantă, umorul inteligent, sadic chiar, situațiile ab-

surde, grotești sunt substanța plăcerii lecturii acestor povestiri. Fără cusur pe spații mici, așadar, la Anatol Moraru totul e gândit și nimic nu apare în text la întâmplare, are un tâlc al lui: un tânăr universitar citește Matei Călinescu, iar la televizor câțiva bărbați urmăresc într-un hotel meciul de fotbal România-U.R.S.S.

Prozatorul exploatează cu maximum de efecte situații penibile, confuzii, neînțelegeri pe care le povestește cu pofta celui care știe că are ceva extraordinar de spus, reușind să te țină în pagină și să creeze suspans din mai nimic. Ioan Groșan l-ar putea invidia pentru ingeniozitatea portretelor și chiar pentru eleganța cu care abordează te miri ce subiect fără a cădea în vulgar. Anatol Moraru parodiază totul: toponimii moldovenești, limba arhaică, stări de lucruri postcomuniste ș.a.m.d., iar personajele lui sunt, în special, studenți naivi, gazetari și țărani din satele marcate puternic de mentalitatea și aberantele reforme comuniste peste care, acum, s-au așezat kitchos și elementele lumii capitaliste. Studenții îmbrăcați tipător, atât de contrastant cu cenușii vieții din sate, înclodată în noroi, și căutând o nuntă care s-a amânat fără știrea lor par desprinși din filmele lui Kusturica. Anatol Moraru surprinde foarte bine și potențează stilistic contrastele de care – se vede clar – naratorul se simte atras și pe care le tratează salvator cu familiară ironie.

Apropo toată seria de *artificii* textuale de care optzeciști

au abuzat deseori se găsește și aici. Meritul autorului e că depășește fronda acestui tip de construcție textuală în sensul similării *disimulate* și al utilizării cu măsură, neostentativ, abia perceptibil al instrumentarului (inter)textualist. Ludicul camuflează livrescul în așa măsură încât, obișnuit repede cu jocurile stilistice firești ale autorului, riști să ignori punctele de asamblare și de comprimare prin referințe culturale discret strecurate în text: „El părăsise un spațiu mitic și mioritic, unde copilele așteptau virgin și oniric sosirea feciorilor de crai născuți din lacrimă...”, „s-a uitat instinctiv la ceas. Timpul iarăși nu avea răbdare.”, „reacția poporului a fost în linia tradiției literare – el a rămas mut”, „a urmat apoi filmul *Seara pe șosea*: veneau turmele, nașteau stelele, îndrăgostiții se ghiloseau pentru rendez-vous...”, „și până se vor mai odihni mașinile de cusut cuvinte ale personajelor noastre, autorul vine cu precizarea că [...]”. Și din acest punct de vedere, *Fiziologie, Balada nupțială, Morala faptei* și *Confidența defulării* sunt cele mai reușite texte – postmoderne sau nu, ce mai contează! – ale întregului volum. Lăsându-te purtat de ispita comparatistă, poți detecta ușor elemente care te trimit cu gândul la Caragiale, Costache Olăreanu sau Tudor Octavian, autori care, între ei, pot avea prea puține în comun. Să mai luăm un fragment: „[...] a trebuit să dezvolt o activitate furibundă – eram titular în echipa de fotbal a universității (*Haiducul*), făceam coregrafie (dansam în ansamblul *Zefirașul*), eram membru al cercului de lingvistică *Mioara Avram*, precum și conducătorul «Cenaclului literar de sâmbătă seara», iar dacă mai adaug că eram și liderul sindicatului studențesc de la facultate și mai dirijam și o organizație nonguvernamentală (*Oxigenul*), vă puteți închipui câte eforturi a trebuit să depun ca să devin star al facultății” (*Confidența defulării*).

Debutul lui Anatol Moraru este remarcabil. O prejudecată bine împănătenită mă împinge să-mi exprim nerăbdarea de a citi și un viitor roman semnat de prozatorul basarabean. Nu pot face previziuni asupra unei posibile încercări literare de acest gen, prefer însă *igiena* stilistică a oricărui tip de text literar, mai ales astăzi când scriitorii încredințează tiparului cu nepermisă grabă scrieri pe care ar fi trebuit să le mai lucreze. Și scrisul e un meșteșug.

Marius Chivu

cerșetorul de cafea

de Emil Brumaru

Catalog de nimfe (2)

În fiecare dimineată soția croitorului, brunetă, trupeșă, cu fața bucată, ochioasă, își duce vaca (superbă!) de lanț, la păscut, pe un cîmp aflat în spatele casei unde locuiesc. Împreună par invincibile, scâpate pe șest din mit. Nici un bărbat, nici un taur nu le-ar putea stăpîni. Doar un Zeu, doar un Minotaur! Separate devin terestre: vaca se balegă în mijlocul drumului prăfos, cu ochii lipiți de muște umflate, soția croitorului își scarpină subsuoara flocoasă și scuipă împrăștiat! Mă retrag în camera enormă și mă consolez bagînd un pai în spuma de săpun, lansînd în aerul încăperii baloane mirifice ce-și sparg iluzia în pete informale pe covorul oltenesc, țesut meticulos cu lăcrămioare și trandafiri.

În adolescență, în tinerețe (dar cum poți să desparți în felii, ca pe un tort, viața?), manuscrisul, rapid sau chinuit, cu stersături, cu amănunte adăugate pe margini, neavînd nici

o legătură cu mijlocul, cu miezul paginii, fila plină de litere, de desene, de pete de cafea, foaia, dreptunghiul de hîrtie, „obiectul” creat astfel, îmi cădea cu tronc, mă îndrăgosteam de dinsul. Da, atunci manuscrisul se transforma într-un „corp” iubit. Dormeam cu el în pat! Motanul siamez (Scămoșila), gelos, de cite ori doream să acopăr cu grafit o nouă coală albă, se așeza deasupra, torcea fericit că mi-a tras clapa, mi-a suflat, mi-a spulberat amorul îl păcăleam, retrăgîndu-mă în bucătărioară, migzălînd cu creionul, în genunchi, șervețele întinse lasciv pe taburet! Versurile cele mai reușite s-au încheat pe furiș, ascunzîndu-mă de oameni și de animale, plantele nu-mi agresau „opera”! Dimpotrivă, un măr, o pară căzută-n cap, în grădina din dosul magaziei, îmi electriza creierii, mîna trebuia să fugă, să țină pasul (!!!) cu derularea fulgerătoare a cuvintelor, nu reușeam să le fixeze, pierdeam, cred, esențialul. ■

am primit la redacție

Reviste

- *Contrafort*, revista tinerilor scriitori din Republica Moldova, apare lunar la Chișinău, anul IX, nr. 9-10 (95-96), sept.-oct. 2002. Editori: Fundația Culturală Română și „Contrafort” SRL. Director: Vasile Gârnet, Redactor-șef: Vitalie Ciobanu. 32 pag., 2 lei (R. Moldova), 5000 lei (România). Din sumar: eseul *Naționalismul negociabil* de Vitalie Ciobanu, cronică literară de Grigore Chipere la volumul de versuri *Vizita maestrului de vânătoare* de Petre Stoica, *Alicea* de Leo Butnar (la rubrica sa *Cosmogramme*), interviu cu Mariana Codruț (*„Cred că profesionalismul în artă înseamnă autenticitate...”*), studiul *Publicistica lui Ion Druță sub semnul manipularii* de Maria Șleahțișchi etc.
- *Caligraf*, revistă de cultură editată de Asociația Culturală „Decebal” - Mehedinți. Apare lunar, la Drobeta Turnu-Severin, sub egida Uniunii Scriitorilor. Anul II, nr. 9/ sept./ 2002. 16 pag., 5000 lei. Director: Romulus Cojocaru. Director adjunct: Emil Albișor. Redactor-șef: Gheorghe Florescu. Din sumar: Eugen Negrici - *Reabilitarea sonetului* (cronică literară la vol. *Fratele meu* de George Virgil Stoenescu), Gheorghe Florescu - poeme, Marcel Mureșanu - poeme, Mircea Popa - *Caragiale în Oltenia* etc. Acest număr al revistei se distribuie împreună cu broșura: George Roșca, *Balada câinelui din gară*, versuri, pref. de Emil Albișor, col. „Caligraf, 2002. 64 pag.

Cu Dumnezeu te pui?

Iar tata, după ce s-a-mpiedicat pe trepte
și a căzut
ca un sac de varza aruncat în beci, a tot
zăcut acolo
pe ciment o vreme, până l-am cules de pe
jos

și l-am adus în casă.

Vreo două zile n-a vorbit cu nimeni, apoi
a zis că de-acum
nu mănincă nimic, că nu-i mai trebuie
nici apă.

- Dar de ce, tată? l-am întrebat,
de ce te canonești tu așa, deodată, pe
lumea asta?
și-am dat să-i umezesc buzele arse cu
cirpa, să-i dau apă
cu lingura, dar tata își tot înțeșta fălcile,
uitindu-se
parcă prin mine, prin pereți, peste holde,
dincolo
de Timiș, dincolo de Dunăre.

Până la urmă a trebuit să mă dau bătută,
îmi mărturisea
în seara de Sinziene vara mea bună
Dorica, stăteam
cu minile încrucișate și nu știam ce să
mai cred și ochii
mi se închideau de greu.

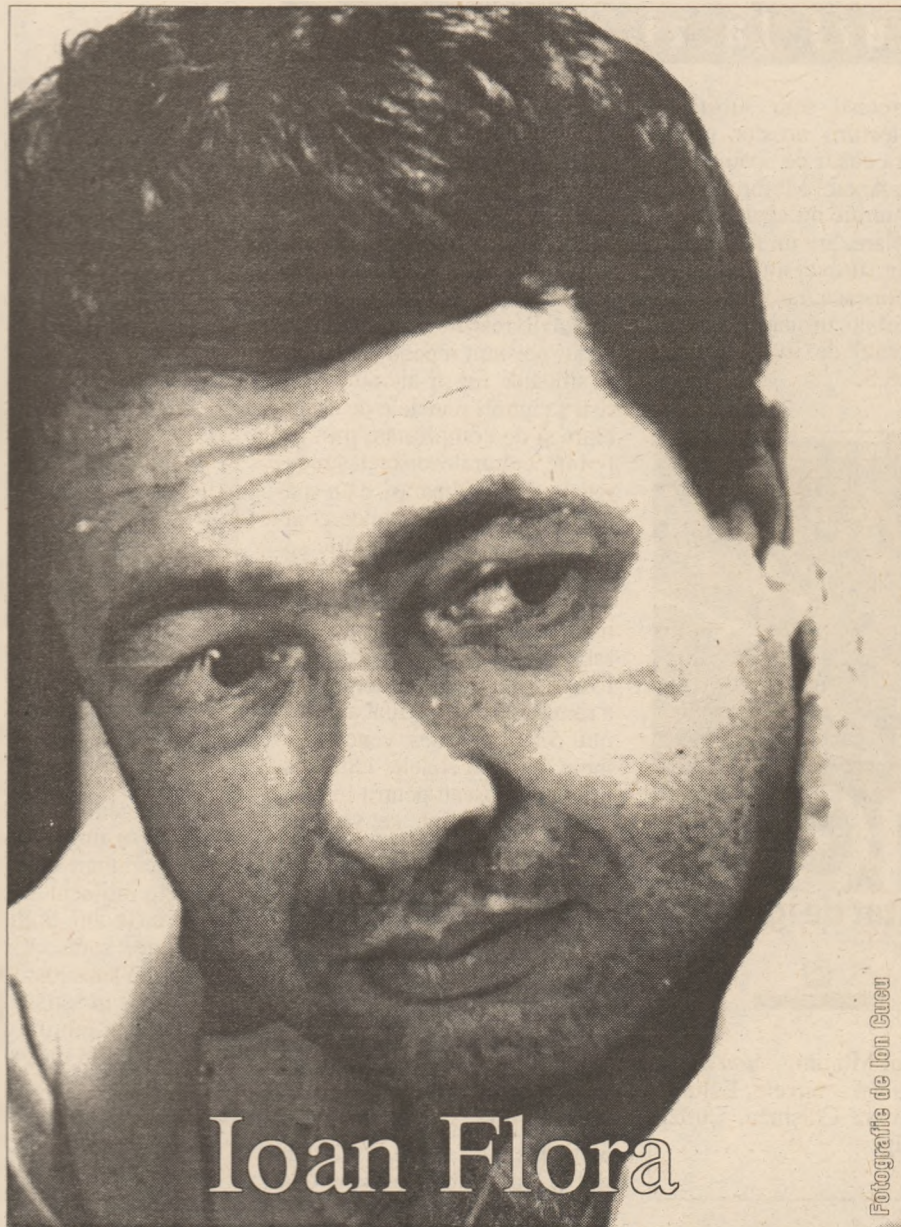
Dar deodată am tresărit (tata stătea
nemișcat în fotoliu,
respira așa cum suieră vântul: cind
ascuțit, cind zgomotos);
am tresărit și l-am mai întrebat o dată: de
ce? și i-am dus
un pahar cu apă rece la gură.

Tata a căscat ochii lui mari și a spus:

- Dorico, Dorico, tu cu Dumnezeu

te pui?!

Atita a apucat să spună și capul i s-a
aplecat pe piept
și parcă am auzit clopote în depărtare.

Ioan Flora

Fotografie de Ion Guea

Înțelepții, la ora ceaiului

Spre seară s-a făcut lumină în
stabilimentul acela.

Prietenul meu din Eritreea pomenea de
moarte,

prietenul meu cu figură de prooroc
vorbea de Georges Sand și de Chopin.

- Inima femeii iubite e ascuțită ca piatra,
spunea el.

Eram la o bere, doar pentru a reînoda
ziua de noapte.

Era încă lumină în stabilimentul acela,
ascultam

ce spune unul, ce gindește altul.

- ...ascuțită ca piatra, neroasă pe

dinlăuntru de viermi.

Necropontes

Lui Gheorghe Dinică

Uneori, la mese tirzii, el își amintea cu
voce tare
orezăriile bălțite din țara aceea lungă, în
formă
de moluscă spintecind cu pîntecul Marea
Chinei de Sud,
puzderia de cimitire înșiruite de-a lungu
șoselelor

mișunind de motorete și bicicliști
cu chipul acoperit de un fel de batiste
albe, albastre, verzui;
la mese tirzii, el își amintea răspicat cum
o dată, în zori,
i-ar fi trecut prin minte ideea unui
virtual loc de veci,
situat în Delta Mekong, universal și
ecumenic, supraetajat,
la nevoie, cu ascensoare de sticlă, garaje
subacvatiche,
alei pietruite cu perle și jad.

La mese tirzii, Necropontes obișnuia să
spună că într-o împrejurare
cînd abia trecuse de prima bătrînețe, a
dat pe o pajiște ochii
cu Ea, Doamna aceea zveltă dar
cocoșată,
pală, transparentă aproape, cu dinți de
nestemate și ochi violeți
și că atunci cînd i-a strîns cu putere între
palme mina, i-ar fi spus:
- Doamne! ai mîinile atît de geroase!

La vară

să vii să-mi răcorești șprîțul!

La moartea lui Stalin

În primăvara aceea, istorisea cuviosul
Ieronim, netezindu-și,
așezat, fuiorul din barbă

(nici nu se mistuiseră măcar urzicile și
ștevia
în mațele lighioanei infometate din om)
în seara aceea a venit poruncă de sus, de
la stăpînire,
că să bată zi și noapte toate clopotele,
mici și mari,
în oropsită Țara Moldovei.

Și au bătut, și au bătut clopotele la Siret,
la Bahlui,
la Prut, la Bistrița, la Putna, numai că
trei clopote împărătești, de la trei
biserici împărătești
s-au spart, s-au fărîmat de s-au făcut
sclipe și pulbere,
iar pulberea îmbrățișă chip de vîltoare
verde și roșie,
despicînd cerul timp de-o săptămînă.

În primăvara aceea, mai spunea cuviosul
Ieronim, înghețau
broaștele pe fundul fintinilor secate, iar
pereții mormintelor
(dacă le deschideai)
erau căpușiți cu iarbă neagră și creață.

Anghile

La început nu era decît o simplă fărîmă
șerpuitoare de lumină,
zvîrcolindu-se pe lacul aburcat în beznă.
Stăteam sprijinit în coate de balustrada

podului de lemn,
priveam doar, fără gînduri ascunse.

Lumina însă creștea,
se-mprăstia ca pulberea vîrtejului
de vară, undeva în cîmpie,
creștea și creștea.
Atunci te-am întrebat de anghile.
Atunci mi-ai spus ce-ai citit tu în ziarul
de joi.

Stăteam sprijinit de balustradă, lumina
era cocoșă de chit,
culme de aluat pus la dospit, învalînd
totul în jur,
strămutînd privirea din loc,
strivindu-l pe Ahab prin
simplă-ncolăcire.

Atunci te-am întrebat de anghile.

Struga, 23 august 2002

În balconul strîmt ca un coșciug

Oameni de la *Rosal* seceră, încă din zori,
iarba pușină.

E și vînt.

Cer acoperit, cu soare.

Să-mi îndrept viața!

E de instalat și chiuveta, de echilibrat
roțile la mașină,
de pus varza, de pus ordine în fișe, de
adus
bibliografia la zi.

Dar nu de la *Rosal*, de la ADPB sunt
oamenii în verde.

Să-mi îndrept viața!

Componenta morală și mai puțin
existențială

a componentei etice!

Dar tu, cînd ai bătut ultima oară un cui?
mă-ntreabă

vecinul de la unu, căruia i-am inundat
acum o săptămînă baia.

E devreme, e șapte, s-a răcit și cafeaua.
Circuitul banului în natură, pierdut în
balconul

strîmt ca un coșciug.

Lumea imaterială, un apucat, o rugină
de om...

Omul de pe casă

"Era unul pe casă, de meșterea burlane și
țigle și cuiburi

de bufnițe și cocostirci.
- Vezi să nu cazi de-acolo, îi tot spuneau
sătenii

cu vâlătuci și palări acoperindu-le auzul.

- Ușor de zis, le răspundea el, privind fix
înspre munți,
dar și de cad, tot în pămînt m-opresc!

Rîdeau palăriile de el, în timp ce urca
liniștit

pe axa imaginară a privirii,
coborînd,
subțindu-se de-a dreptul.

- Numai în sus să n-o iau, mai spuse
omul nostru, acolo
nu mai e capăt!" ■

semn de carte

de
Gheorghe Grigurcu

Un jurnal est-etic

DACĂ Monica Lovinescu continuă opera lui E. Lovinescu – și evident că o continuă –, acest fapt s-a petrecut “din mers”, sub imperiul unor necesități ale unei istorii ostile, căci inițial d-sa a produs, sub zodia unei “seninătăți imperturbabile”, prin contrast, pagini de proză și s-a arătat atrasă în chip deosebit de teatru. Critica și comentariul cultural, cărora li s-a dedicat până la atingerea unei cote revelatoare la extrem, au apărut ca o replică la anomalii ale unei epoci teribile, care, în pofida tuturor tribulațiilor ce i le-a hărăzit, i-a acordat șansa exilului parizian, adică a expresiei libere. Evident, ar fi oșos să vorbim despre o deturnare de vocație, dar considerăm că toate fibrele sensibilității, toate resursele analitice, întregul cimp de conștiință literară a fiicei lui E. Lovinescu s-au concentrat în direcția unei *lupte*, analoagă cu cea pe care părintele său a purtat-o sub flamura autonomiei estetice. În fond, e urmarea, în condiții mult mai dure, implacabile, a aceleiași lupte. Cruciadei estetice conduse de mentorul Sburătorului i-a succedat cruciada est-etică a celebrei protagoniste, în tandem cu Virgil Ierunca, a emisiunilor “Teze și antiteze la Paris” și “Actualitatea culturală românească” ce au alcătuit coloana vertebrală a secției române a postului de radio Europa liberă, fără nici o șovăire, fără nici o abatere de la principiile lovinesciene. Se ridică în ultima vreme voci înclinăte a distorsiona realitatea, incriminând așa-numita est-etică de... eticism, *ergo* de tendenționism. Dar ce tendință decît cea estetica ar putea încăpea în discursul consacrat tocmai indicării imixtiunilor ideologice, deparazitării creației de puzderia de falsuri ce i s-au aplicat, regăsirii, prin hățisuri și denivelări anevoie de învins, a drumului drept? Est-etica (termen introdus, se pare, de Pierre Hassner și avînd mai întîi circulație în mediile cehoslovace, care-i vine ca o mînușă doamnei Lovinescu) nu e decît variantă istorică a esteticii ferme, reparatoare și recuperatoare atunci cînd, spre a rămîne fidelă sieși, n-ar fi putut adopta o altă conduită. Uneori ea e lovită deschis, cu umoarea brutală a restaurației. Alteori e recuzată cu un subtil scepticism,

cu grimasele unei difidențe de bonton, precum un concept “depășit”. Există esteți care, disociindu-se de “patetica naivitate” a Monicăi Lovinescu, țin a se arăta mai catolici decît papa! Nu ne îndoim că perspectiva urmașilor noștri, eliberată de confuzii și inerții, de ambițiile concurențiale mai mult ori mai puțin disimulate, de carierismele mai mult ori mai puțin “apolitice”, va repune în integralitatea drepturilor sale poziția Monicăi Lovinescu și a lui Virgil Ierunca. Deocamdată ea trece printr-o eclipsă secundă, după ce s-a văzut atacată cu sălbăcie de propaganda totalitară, o eclipsă paradoxală a reculului ideologic, în răstimpul căruia mentalitatea normală se reconstituie dificil, cu spasme contradictorii și inconsecvențe imprevizibile. Se va confirma atunci că Monica Lovinescu și Virgil Ierunca au constituit, în speță la microfonul Europei libere, o veritabilă instituție a adevărului și intranșigienței, a bunului gust și bunului simț, o instituție eroică (oare nu le-a fost pusă în pericol chiar viața?), fără pereche, orice ar zice unii sau alții, configurînd platoul cel mai înalt al conștiinței noastre intelectuale.

JURNALUL Monicăi Lovinescu, acoperind perioada 1981-1984, poartă, desigur, ecoul *Agendelor* lui E. Lovinescu, însă reprezintă și înregistrarea unei durate care nu e, n-ar putea fi strict cenecleră, pașnic literară, dovedindu-se stigmatizată de un context epocal în spațiul căruia se deversează inevitabil. Viața literaturii, viața slujitorilor ei din țară și de peste hotare devine parte a istoriei, după cum istoria a devenit parte a literaturii, fie prin silnicia dirijismului comunist, fie prin reacțiile la acest abuz fără precedent. Consemnînd minunții cele cunoscute direct sau indirect, oameni, scrieri, evenimente, opinii, Monica Lovinescu supune segmentul temporal menționat unei analize amputea spune microscopice. Operația d-sale nu e atît în beneficiul “pactului autobiografic”, cit în cel al unui tablou obiectiv, a cărui ramă literară e spartă în direcții moraliste (dar și pur și simplu morale) politice (dar și pur și simplu sociale, intrucît întreaga obște românească e pîndită de primejdii catastrofice). “Paginile de față, mărturisesc autoarea, sînt scrise *despre* și

pentru alții”. Ceea ce nu e un tendenționism, ci o firească ieșire din postura egotică a creatorului, o joncțiune a acestuia cu lumea în momente de cumpănă. Nu altminteri a procedat E. Lovinescu, militant atunci cînd era nevoie, într-un fel ce depășea decorul confortabil al camerei sale de lucru. Ființa omului de litere își dezvăluie o față socială, capabilă de solidaritate. Dialectul se transpune, empatic, în ipostazele confrăților care suferă, protestează, se îndoiesc, se revoltă, speră: “Deșliu nelineștit să știe ce credem despre el. A fost printre cei mai tari (*écuries d'Augias*) alături de Manolescu, I. Mălăncioiu, Jebeleanu, Doinaș, Zăciu”. Sau: “Telefon Lucian Pintilie: filmul Caragiale blocat mai departe. A scris 500 de scrisori (adică aceeași trasă în 500 ex.) și trimisă peste tot: de la *Scînteia* și șeful Securității la zărele «anti» (gen *Echinox*). Va mai aștepta și apoi va scrie 1000 de scrisori”. Sau: “Săndulescu nu numai că și-a dat înapoi carnetul de partid, dar a făcut și o cerere de emigrare. Danieliuc și-a menținut și el demisia din partid, rezistînd insistențelor «amabile» ale lui I. Traian Ștefănescu să-și cenzureze singur *Glissando*”. Sau: “Scrisoare de la Steinhardt (încă una), tot emoționat de cronica pe care am scris-o pentru cei 70 de ani ai lui. Cînd era de fapt sub adevăr și toată în parafrază, pentru a evita cuvîntul sfințenie și pe toate ducînd spre... Mai mult din discreție decît din prudență - doar prudent nu e el însuși: ne scrie clar, de parcă n-ar exista cenzură. Cred că e singurul caz”. E Purgatoriul nedrept al celor drepti.

REGRETABIL, există și versantul infernal al compromisiului, al adaptabilității culpabile, al adulării care semnifică decăderea cea mai joasă. Pactul cu diavolul se revîrșă într-un belșug de roade sumbre. Să fie vorba de o genă națională? De o “tradiție”? În orice caz, nu e o inovație a regimului de după 1944, căci iată ce notează Monica Lovinescu, parcurgînd un număr din 1940 al *Revistei Fundațiilor Regale*, a cărui temă o inspiră împlinirea unui deceniu de domnie a regelui Carol al II-lea: “Rămîn uimită: deci plecaciunea la Curte, cu osanale și epitete umflate peste măsură - e o tradiție. O știam, dar nu citisem textele. E înfioră-

tor. Nu numai Arghezi, lingău vulgar, nu numai Calinescu care tot compară “curtea” lui Carol al II-lea cu a lui Ludovic al XIV-lea, nu numai Sadoveanu, dar și Camil P. (de Cezar P. ce să mai vorbim) care teoretizează asupra «statomiceii» regimului lui Carol al II-lea într-o Europă în ebulliție. Și citi, citi alții. Poate că mai mult decît pentru opera lui îi sînt recunoscătoare tatei de a nu-l fi găsit în acest număr, de a ști că niciodată nu ar fi putut semna așa ceva”. Concluzia nu poate fi decît impregnată de-o amărăciune generalizatoare: “Profund deprimată de această tradiție de lingăi. Să mai sperî ceva de la intelectualul român? Pe atunci nici nu erau forțați: o simplă vocație de a se gudura la picioarele stăpînului. Oricare ar fi. Evident că «stăpînul» fiind azi cel care e, asistăm la o caricatură a caricaturii”. Nu încapă îndoială că era comunistă asigură cel mai mare număr de “lingăi”, le acordă acestora maxima extensie a gamei de manifestare. Abisul istoric atrage abisul launtric al colaboraționiștilor. La chemarea “vocii stăpînului” ideologic, aceștia sar cu promptitudine la gîtul scriitorilor ce nu acceptă înregimentarea: “Reîncepe campania de presă împotriva noastră. În *Săptămîna*, Eugen Barbu cu «Mămica Lovinescu» și alte găselnițe de Ferentari. Îl atacă pe Caraine (interviul său a trecut de două ori) ca... legionar și pe noi ne amenință cu «pensio-narea» că l-am «introdus» la FE! În *România literară*, Vasile Băran îl atacă pe Tănase (și pe noi). Mai înainte Lăncrăjan îl atacă pe Manolescu (însinuări cu Rodica Iulian), iar în *Luceafărul* un «colocvîu» de «critici» în frunte cu Ungheanu, la fel”. Acțiunea coșurilor de topor poate căpăta o alură detectivistă, de avangardă a vizitelor Securității: “Cornel Popescu (de la Car-

tea Românească) a fost în vizită la Rohia, cu fostul securist al Uniunii – azi la pensie, și autor de romane populare: Bujor Pădureanu; în chilia lui Steinhardt vede cărțile noastre cu dedicația și manuscrisul lui despre închișori, care-i mai fusese confiscat acum mai mulți ani de Secu și dat înapoi. A doua zi dimineața, Securitatea din Maramureș: percheziție. Îi iau din nou manuscrisul – și cărțile”. Uneori plecaciunea e atît de grotescă, încît o resping pînă și beneficiarii ei: “Artiștii și scriitorii nu și-au dat încă seama că nici prostituția nu se mai plătește (lui Petru Vintilă nici nu i s-a publicat romanul despre C., care s-a indignat: de ce să devină personaj de roman încă din viață)”. Alte dați se întrerupe datorită unor reveniri de conștiință: “Nichita Stănescu ar fi acum împotriva grupului. După ce l-a servit pînă la ridicol...”. În genere asistăm la o luptă de uzură între cele două tabere care, spre a-și atinge țelul, fac uz de procedee tactice complexe: “A fost ședința de Consiliu pe care, prin tot felul de subterfugii și tertipurii provinciale, D. R. Popescu voia s-o consacre doar unor probleme mărunte. (Pusesse reuniunea într-o simbătă cînd se dădeau la televiziune două meciuri de fotbal și rugby. Printre altele.) Dar scriitorii au atacat problemele reeditărilor și traducerilor, în frunte cu Paler, radicalizat, dar știind cum să se exprime ca să nu poată fi tratat drept disident”. Nu lipsesc nici momentele în care, plini de ifose, cei menționați la Europa liberă cu propriile lor texte... se supără tot ei: “Sorin Titel s-a supărat că l-am criticat pentru articolul său elogios despre Canal. Nu ca Buzura care vîzîndu-se la «Antologia rușinii» (mai demult, cu un articol al lui despre Ceaușescu) a recunoscut că avem dreptate”.

BOGATA faună a oportuniștilor are în marginea ei cazurile oscilante, acele personalități care, între bună-credință și disponibilitate, între candoare (relativă!) și abilitate (evitînd de regulă consecințele dramatice ale aservirii), înfățișează, *volens nolens*, un capitol al pitorescului. Cel mai strălucit personaj al capitolului în cauză este, indiscutabil, C. Noica, surprins într-un episod al decepției (inclusiv de sine), exprimate cu o teatralitate ce intra în ecuație cu entuziasmul anterior, cel al “consensului” cu “epoca de aur”, al cărei herald și-a închipuit într-o vreme că ar putea fi pe tărîm occidental: “Ce poți spune despre o întîlnire cu Noica? Poate c-a fost cea mai pașnică de pînă acum.

(Continuare în pag. 13)

biografie

ANDREI PLEȘU (în acte: Gabriel Andrei Pleșu) s-a născut la 23 august 1948 la București, ca fiu al chirurgului Andrei Pleșu și al soției acestuia, Zoe Pleșu (înainte de căsătorie, Rădulescu).

După absolvirea Liceului "Spiru Haret" din București, în 1966, a urmat cursurile Facultății de Arte Plastice (secția istoria și teoria artei) din același oraș, pe care a terminat-o în 1971. În 1980 a obținut titlul de doctor în istoria artei. A fost bursier Humboldt la Universitatea din Bonn între 1975-1977 și la Universitatea din Heidelberg, în perioada 1983-1984. A făcut parte, alături de Gabriel Liiceanu, din grupul restrâns de tineri de formarea intelectuală a cărora s-a ocupat Constantin Noica.

Sub influența acestuia, și-a depășit condiția de specialist în istoria și teoria artei (ilustrată de volumul său de debut, *Călătorie în lumea formelor*, 1974), începând să se pronunțe în probleme de filosofia culturii (*Pitoresc și melancolie*, 1980), de etică (*Minima moralia*, 1988) etc.

Erudiția, umorul, cunoașterea perfectă a mai multor limbi, spectaculoasa sa libertate de gândire i-au determinat pe reprezentanții autorităților comuniste să-l considere incontrollabil și suspect. Acuzat că a participat la ședințe de "meditație transcendentă", străine de ideologia comunistă, este exclus din PCR și își pierde postul de lector la Facultatea de Arte Plastice, în 1982. După doi ani de somaj, reușește să se angajeze ca documentarist la Institutul de Istoria Artei din București, dar în 1989 este detașat forțat ca bibliotecar-muzeograf la Casa Memorială "George Enescu" din Tescani, județul Bacău (la peste 300 de kilometri distanță de București).

După 22 decembrie 1989, se întoarce triumfător în capitală, adus de valul revoluției. Este ministru al Culturii (1990-1991) și ministru al Afacerilor Externe (1997-1999). Devine, de asemenea, din 1990, profesor de filosofia religiei la Facultatea de Filosofie a Universității din București, director (fondator), din 1993, al revistei *Dilema*, rector al Colegiului "Noua Europă", din 1994 etc. La toate manifestările publice, inclusiv la cele din străinătate, la care participă ca ministru al Afacerilor Externe, cucerește asistența cu erudiția sa de care nu face paradă, cu jocul imprevizibil și scilipitor al ideilor, cu umorul său irezistibil. Prietenul lui, Gabriel Liiceanu (împreună cu care formează un tandem intrat în mitologia culturală a epocii), îl numește "un seducător internațional".

Unii dintre admiratorii lui Andrei Pleșu se simt dezamăgiți de lipsa lui de fermitate în condamnarea "comunismului rezidual", de tendința de a relativiza (inclusiv prin intermediul titlului-program *Dilema*) evaluarea morală a faptelor contemporanilor. Spiritul ludic și cochetăria, uneori cu o tentă de frivolitate pe care le practică Andrei Pleșu "sună", într-adevăr, într-o țară distrusă de comunism ca răsul la o înmormântare.

Personalitatea sa trebuie privită însă ca o prefigurare a ceea ce va fi intelectualul cândva, într-o ipotetică Românie relaxată și prosperă. Existența lui Andrei Pleșu este un semn bun pentru societatea românească.

Spectacol stilistic

EXPRESIA talk-show ar trebui explicată astfel în dicționare: "emisiune TV la care participă Andrei Pleșu". Emisiunile cu alți invitați se transformă în conferințe, polemici, dezbateri, monologuri etc., niciodată în talk-show-uri. Numai Andrei Pleșu reușește să facă, la noi, un spectacol din emiteria de cuvinte.

Textele sale sunt, în mod similar, spectacole stilistice. Ca și Nichita Stănescu în poezie, Andrei Pleșu recurge, în eseistică, la un mod de a-și construi frazele care îl ia mereu prin surprindere pe cititor. Dacă o frază se întrerupe la sfârșitul unei pagini, nimeni nu poate ghici cum va continua ea pe pagina următoare.

Dorința de a atrage mereu atenția celor din jur (vestigiu - psihanalizabil - al unui statut de

copil răsfățat) îl face pe eseist să considere mai important modul cum comunică decât ceea ce comunică. El nu vrea să-i transpore pe cititori, ci să-i păstreze lângă sine. Andrei Pleșu nu caută, obsesiv, "cuvântul ce exprimă adevărul". Pe el îl interesează cuvântul care declanșează aplauze.

S-a vorbit adeseori despre două direcții diferite (și complementare, au adăugat unii, consolator) în cultura română: Eminescu și Caragiale. Dacă acceptăm această reprezentare tipologică, îl putem situa pe Gabriel Liiceanu în descendența lui Eminescu și pe Andrei Pleșu în descendența lui Caragiale.

Ca și Eminescu, Gabriel Liiceanu deschide în cultură mari șantieri, visând construcții care nu pot fi încheiate într-o viață de om. Ca și Caragiale, Andrei Pleșu se hotărăște cu greu să se așeze la masa de scris, iar

când o face se dedă răsfațului stilistic. Gabriel Liiceanu dramatizează ideile, Andrei Pleșu le de-dramatizează. Gabriel Liiceanu își asumă misiunea neplăcută de a-i acuza pe vinovați. Andrei Pleșu nu ezită să-i grațieze, pentru a se face simpatic. Gabriel Liiceanu se comportă ca o gazdă, simțindu-se răspunzător de tot ce se întâmplă pe Pământ, Andrei Pleșu are un comportament de *musafir*, înclinat să ironizeze - sau, cel mult, să laude din politete - ceea ce vede. Pe Gabriel Liiceanu nu se poate conta la o sărbătoare, este un *trouble fête*. Pe Andrei Pleșu nu se poate conta în timp de război - este oricând posibil să pactizeze cu dușmanul, ca să se amuze împreună cu el pe seama obiceiului oamenilor de a duce războaie.

Cărțile lui Andrei Pleșu sunt marginalii, glose, adnotări, nu lucrări fundamentale. În aceste scrieri ostentativ minore el se simte în largul său (așa cum se simțea, probabil, Bobby Fischer când, fără să-și decline identitatea, juca șah cu necunoscuți întâlniți în parcuri). Eseistul face risipă - nu paradă - de erudiție. Și cheltuiește, cu o ușurință princiară, mari resurse de inteligență pentru a rezolva probleme care nu interesează pe nimeni.

Având ca model posibil falsul tratat de vânătoare al lui Alexandru Odobescu, scrierile lui sunt false tratate - de istoria artei, de etică, de teosofie. Eseistul se interesează de chestiunea sexului îngerilor nu numai la figurat, ci și la propriu. Un întreg capitol din volumul *Limba păsărilor*, 1994, se referă la îngeri, iar cartea la care Andrei Pleșu lucrează în prezent este un "tratată" de angelologie.

Literaturizarea filosofiei

ANDREI PLEȘU s-a remarcat ca scriitor în 1980, când a publicat volumul *Pitoresc și melancolie*. Lucrarea sa anterioară, *Călătorie în lumea formelor*, 1974, i-a interesat mai mult pe specialiștii în istoria și teoria artei.

Volumul *Pitoresc și melancolie* l-a entuziasmat pe Nicolae Manolescu, care i-a consacrat o cronică literară amplă (în *România literară* nr. 26 din 1980). "Este - explică Nicolae Manolescu - o carte pe jumătate de speculație, pe jumătate de erudiție. Andrei Pleșu, a cărui formație de critic plastic e sprijinită pe serioase cunoștințe în filosofie și în limbile vechi, denotă, pe lângă o inteligență mobilă și profundă, o enormă plăcere a stilului artistic."

Cronicarul literar făcea ob-

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

Andrei Pleșu

Fotografii de Ion Cucu

servații critice în legătură cu concepția autorului (considerând, de exemplu, un abuz înțepinderea lui de a legitima sentimentul naturii, așa cum este trăit de asiatici, în defavoarea celui identificat la europeni), dar se extazia în fața pasajelor descriptive și analitice:

"Atât timp cât eseul său discută stări de fapt și speculează în marginea lor, el este strălucit; devine prezumțios și oarecum naiv când întoarce foaia și repune aceleași lucruri în termeni de legitimitate."

Ca și cum n-ar mai fi uitat niciodată acest îndemn la dezideologizare venit din partea lui Nicolae Manolescu, Andrei Pleșu a evitat, în scrierile lui ulterioare, să mai ierarhizeze practicile culturale, să le valideze sau să le invalideze, să mai formuleze exigențe. Filosofia lui și-a pierdut patetismul, s-a literaturizat.

Cartea care poate fi considerată cartea sa de vizită, *Minima moralia*, 1988, a aterizat grațioasă și ineficientă în terifianta

realitate a dictaturii comuniste, ca un aerostat în craterul unui vulcan în plină erupție. Chiar dacă facem abstracție de contextul istoric, nu putem să nu observăm că din cuprinsul ei lipsește o reevaluare radicală, dramatică a ideii de moralitate.

Valoarea morală a unui om este, în realitate, valoarea lui de întrebuințare (de către ceilalți oameni). Cu cât un semen ni se pare mai convenabil, mai utilizabil în avantajul nostru, cu atât îl socotim mai moral. Judecarea morală a unui om este de un cutremurător cinism (ca judecarea - din perspectiva producătorului de cherestea - a unui arbore).

Și totuși, pentru buna funcționarea a conviețuirii, fiecare semen trebuie să se supună acestor examinări utilitariste insultătoare. Este un sacrificiu făcut în numele cooperării și solidarității umane.

Cartea lui Andrei Pleșu nu înregistrează nimic din această dramă a asumării responsabili-

literatură

Cu Mircea Mihăilescu

tații. În schimb, cuprinde o diafană dantelărie eseistică, pe care nu putem să o privim decât cu încântare, dacă acceptăm regula jocului propusă de autor.

Subtitlul cărții, *Elemente pentru o etică a intervalului*, cu toată modestia lui afișată, reprezintă o pălărie prea mare pentru cele o sută cincizeci de pagini care urmează. *Minima moralia* este, de fapt, o subțire satiră de moravuri, o piesă de Molière tradusă într-un elegant limbaj eseistic. Iată, ca exemplu, pasajul (frecvent invocat, nu și citat) în care se ironizează tendința oamenilor de a se considera instanțe morale:

“Încrederea fiecăruia în propria autoritate morală nu exprimă nici măcar încrederea într-o incoruptibilă sămânță de bine existentă - dincolo de accidentele destinului individual - în adâncul oricărui exemplar uman. În acest caz, ea ar fi acceptabilă în numele unei antropologii optimiste, pentru care «păcatul original» a putut compromite armonia funcțională a firii omenestii, fără a infecta, totuși, noblețea ei esențială. Dar abuzul

de autoritate care are drept rezultat abuzul competenței morale e mult mai puțin decât atât: e sentimentul difuz al propriei îndreptățiri, al infinitelor justificări pe care chiar actele noastre vinovate le pot căpăta, printr-o rafinată și oarbă cazuistică. Asumarea competenței etice e un gest tipic al obtuzității spirituale: e începutul derivei etice. În imediatul cotidian, ea are două forme specifice de manifestare: tendința de a judeca tranșant lumea și oamenii și aplecarea irepresibilă de a da sfaturi, invocând, drept argument, propria calitate morală, laolaltă cu o prezumțioasă «experiență de viață».”

Ființa umană devine aici un *personaj*, persiflat cu vervă de autor.

Frânturi de muzică bună

U FOARTE mare interes a fost așteptată apariția *Jurnalului de la Tescani*, care s-a produs în 1993

(și i-a dezamăgit, la rândul ei, pe cititorii incapabili să adopte cu mobilitate regimul de lectură propus de un autor). Raportat la anvergura intelectuală a lui Andrei Pleșu, la aureola de erou pe care i-a conferit-o expulzarea sa din București în ultimul an al dictaturii ceaușiste, *Jurnalul de la Tescani* ni se înfățișează ca un ou de biblică făcut de un struț. Nu ne vine să credem că într-un moment tragic al istoriei, aflat în exil în propria lui țară, un mare om de cultură așterne într-un caiet asemenea însemnări:

“Aș întreba un botanist cum se explică traiectoriile infinit diversificate ale trunchiurilor de copaci. E limpede că specia și genul nu decid nimic. Înăuntrul aceleiași categorii am văzut miracole de «originalitate». Nici căutarea luminii nu explică mare lucru. Cum să explici atâta risipă de imprevizibil? Și nu vorbesc atât de dispersia ramurilor, cât de însuși desenul tulpinei: noduros sau lin, grațios sau aspru, elegant ca o reverență, răsucit ca un coșmar, sever sau ademenitor, ocolit ca un eufemism, resemnându-se brusc să coboare spre rădăcină și apoi relansându-se lateral sau pe verticală, baroc la culme, plin de volute și etalări mușchiulare, așa încât fiecare copac are un portret inconfundabil.”

Sau:

“Norii sunt carnația cerului. Fără ei - și, noaptea, fără stele - cerul e o rece nedeterminare, o abstracțiune. Dar, cu navigația lor lentă, norii îl transformă într-o vietate: îi dau relief și biografie, după cum dau relief și biografie pământului, modelând lumina care vine de sus” etc.

Dacă însă găsim unghiul de lectură adecvat - așa cum ne schimbăm poziția ca să scăpăm de reflexele care ne împiedică să

vedem un tablou - descoperim, surprinși, încântați, frumusețea literară a cărții. Nu este vorba de însemnări de jurnal, ci de poeme diafane, de stări de grație ale gândirii care transformă realitatea înconjurătoare într-o coregrafie vaporosă. În cursul unor plimbări solitare prin împrejurimile Tescanilor, afundându-se cu pantofii lui de orășean în arătura noroioasă, Andrei Pleșu are revelația unui posibil sens metafizic al pământului:

“Privesc brazdele proaspăt întoarse de plug și, ca niciodată, realizez alcătuirea *incredibilă* a pământului, a pământului nud. E substanța cea mai lipsită de determinări din câte există: culoare incertă, formă inexistentă, constituție indescriptibilă altfel decât prin analogie cu neantul. Când spui «materie», nu-ți poți reprezenta o mai adecvată corespondență sensibilă decât pământul. A fi făcut din pământ e a avea ca temei informul, inertul, nimicul însuși. Și totuși, ce antinomie - reziduu și mediu germinativ deopotrivă. Alcatuit din deșeu organic, un fel de moarte infinit distilată, dar plin de «seminalitate», de puseu vital. E substanța constitutivă a planetei și a noastră: ca atare - originarul însuși. În chip ciudat însă, vechimea lui nu are aspectul unei uriașe acumulari, ci al unei macerări duse la limita ei: pământul pare produsul sec al unei geologice digestii; e trecut pur, e

ceea ce rămâne din real după experiența supremei transmutații. Pământul - pentru simțul comun, simbolul însuși al imediatului - e, mai degrabă, polul opus al consistenței, al prezentului, al realului. A călca pe pământ e o ieșire din timp echivalentă cu a privi stelele.”

“Moarte infinit distilată”, vechime care are “aspectul unei macerări duse la limita ei”, “trecut pur”, “produs al unei geologice digestii” - toate aceste formulări, de o mare expresivitate, memorabile ca niște frânturi de muzică bună, reprezintă totodată soluții ingenioase pentru exprimarea unor idei poetice foarte greu de exprimat. Andrei Pleșu face, ca de obicei, o acrobație lingvistică de performanță.

Iată încă un exemplu de virtuozitate stilistică:

“Un flaut, un clarinet, un oboi. Mai mult ca ceilalți instrumentiști, suflătorii au o afinitate cu plastica; dacă am vedea sunele, am asista la un spectacol miraculos: din fiecare instrument s-ar desprinde un întreg muzeu de «sculpturi în aer», un popor, translucid, de nimfe. Echivalentul plastic al suflătorului: meșterul sticlar.”

Autorul jurnalului nu vede ceea ce vede, ci ceea ce gândește. Și are capacitatea să descrie această realitate spiritualizată, într-o limbă română care, folosită de el, își dezvăluie posibilități neașteptate. ■

bibliografie

ESEURI DE ISTORIA ȘI TEORIA ARTEI. *Calatorie în lumea formelor*, pref. de Ion Frunzetti, Buc., Mer., 1974 • *Pitoresc și melancolie. O analiză a sentimentului naturii în cultura europeană*, Buc., Univ., 1980 (cupr. și o bibl.; tabla de materii și în limbile fr. și germ.; ed. a II-a, Buc., H., 1992) • *Francesco Guardi*, Buc., Mer., col. “Clasicii picturii universale”, 1981 (mon.; cupr. și reproduceri și o bibl.) • *Ochiul și lucrurile*, Buc., Mer., 1986.

REFLECȚII FILOSOFICE, ÎNSEMNĂRI DE JURNAL. *Minima moralia. Elemente pentru o etică a intervalului*, Buc., CR, 1988 (ed. a II-a, Buc., H., 1994) • *Jurnalul de la Tescani*, împreună cu mai multe desene din caietele lui Horia Bernea, Buc., H., 1993 (ed. a II-a, Buc., H., 1996) • *Limba păsărilor*, Buc., H., 1994 (ed. a II-a, Buc., H., 1997).

PUBLICISTICĂ. *Chipuri și măști ale tranziției*, Buc., H., 1996.

*

Andrei Pleșu a scris prefețe (iar în unele cazuri a asigurat și aparatul critic) la volume de Giulio Carlo Argan, Teodor Baconsky, Nikolai A. Berdiaev, Georges Charbonnier, Vaclav Havel, Felix Klee, Eugen Schileru, Simon Vestdijk.

A alcătuit monografia *Corot*, Buc., Mer., 1970 (i se datorează alegerea și traducerea textelor, selecția imaginilor și cronologia), a asigurat, împreună cu Thomas Kleininger, Gabriel Liiceanu și Sorin Vieru, stabilirea textului la vol. lui Constantin Noica, *Jurnal de idei*, Buc., H., 1990, a colab. la vol. *Dialoguri de seară*, Buc., Ed. Harisma, 1991, alături de părintele Galeriu, Gabriel Liiceanu și Sorin Dumitrescu, a realizat, împreună cu Gabriel Liiceanu, antologia Mircea Eliade, *Drumul spre centru*, Buc., Univ., col. “Recuperări”, 1991, a colab. la vol. *Dicționar de politologie* de Silviu Brucan, Buc., Nem., 1993 (în al cărei sumar mai figurează Octavian Andronic, Ion Cristoiu, Dumitru Tinu).

A publicat, de asemenea, numeroase eseuri în periodice românești și străine.

Cu Nicolae Manolescu

GEORGE BACOVIA (1987) este ultima carte tipărită de Mircea Scarlat, unul dintre cei mai importanți critici ai generației '80, stins mult înainte de vreme; cartea a trecut aproape neobservată de critica de întâmpinare – autorul dispăruse! –, celelalte cărți tipărite până atunci – *Introducere în opera lui Miron Costin* (1976), *Ion Barbu. Poezie și deziderat* (1981) și, mai ales, cele două volume din *Istoria poeziei românești* (1982; 1984) – plasând acest excepțional Bacovia într-o nemerită umbră: cu atât mai mult cu cât multa lume folosește cartea lui Mircea Scarlat și prea puțini se mai obosesc s-o citeze, fie și la "bibliografia generală". Deși despre Bacovia s-a scris poate mai mult decât despre oricare alt poet din perioada modernă a literaturii noastre, lirica sa înșelând adesea prin iluzia "accesibilității", poetul continuă să rămână încă "necunoscut"; se întâmplă cu Bacovia ceea ce s-a întâmplat cu Eminescu: exegezele critice au creat, în timp, o sumă de clișee care s-au dovedit (și se dovedesc încă!) deosebit de rezistente, pătrunzând în istorii literare și manuale școlare (alternative, desigur), dobândind o nemerită notorietate și, ceea ce e mai grav, dirijând receptarea operei pe piste false: așa s-a întâmplat cu încercările de interpretare a lui Eminescu prin prisma teoriilor din fizica nucleară sau din matematicile superioare (protocronismul, bată-l vina!) și așa se întâmplă cu Bacovia care nu are deocamdată "fizicienii" lui, dar despre care toată lumea știe că este "simbolist", "decadent", "monocord", poetul toamnei, al tîrgului de provincie și al plumbului. Intrată în sfera de interes a noii critici, opera lui Bacovia își recuperează încet dar sigur propria sa esență, devine "a noas-

Comentarii critice

Noul și adevăratul Bacovia

tra", depășind pragul atât de greu de trecut al clișeele critice, o mare importanță în acest proces avind cartea lui Mircea Scarlat (urmată de aceea a lui Ion Simuț), unul dintre reprezentanții noii critici pentru care, în pofida unor spirite (neo)dogmatice, suveran rămâne *textul*; iar nu *circumstanțele* apariției acestuia. Această opțiune metodologică permite lui Mircea Scarlat să realizeze în *George Bacovia* o schimbare decisivă a unghiului de interpretare și, implicit, contestând clișeele care au deformat "profilul distinct" al operei și care s-au ivit tocmai din prea încrezătoarea prospectare a circumstanțelor, să modifice sensul receptării lui Bacovia ieri/azi, în orizontul unor (mai ales) noi *judecăți de situație* a liricii sale. Procedând astfel, Mircea Scarlat răspunde exigențelor care stau în fața noii critici și care dau contur relației sale cu marea literatură; nu știu dacă demersul critic poate viza "Adevărul", cum spune autorul în notele preliminare, dar este cert că această carte reprezintă "o treaptă" spre acel Adevăr, adică exact ceea ce a dorit Mircea Scarlat.

STUDIUL său se întemeiază pe definirea *bacovianismului* pe care îl consideră "expresia unei practici literare irepetabile". Sintagma este de mai multe ori semnificativă; ea cuprinde sensul experienței literare (și existențiale, așa spune) a lui Bacovia și, în același timp, explică de ce lirica acestuia nu a făcut ceea ce

se numește indeobște "școală", în ciuda multimei imitatorilor de ieri și de azi. Critica de întâmpinare remarcă frecvent "influențe" bucoviene la cutare poet, dar acestea se reduc cel mai adesea la "atmosfera" (un termen atât de vag!), la un anume joc cromatic, la un vers, la prezența corbilor pe un cer de iarnă: sint acestea semne ale modului receptării Poetului de către poeți, altfel spus, un reflex în poezie al clișeele din critică. Bacovianismul începe, în adevăr, prin a fi *irepetabil*. Analizele lui Mircea Scarlat, pertinente, exacte, minuțioase "desfac" *universul* și *mecanismul* poetic bacovian, urmărind raportul închideri/deschideri în "paleta sugestiilor spațiale" care se organizează în jurul spațiului închis (siciul) și al celui nemărginit (pustiul): la un pol – observă criticul – este faptul definitiv încheiat (moartea), la celălalt se dezvăluie procesul în continuă desfășurare (omorie). Punind poezia în relație directă cu "procese psihice", Mircea Scarlat nu se îndepărtează nici un moment de text, despărțind, cum se cuvine, esteticul de teritoriile învecinate. Criticul deosebește patru faze în creația bacoviană pe care – fidel opțiunilor metodologice inițiale – le abordează în dinamica lor *internă*, interioară fenomenului literar, oricâte structuri și destructurări politice și sociale vor fi avut loc între primele poeme (de pe la 1900) până la ultimele, din preajma anilor '50: eminescian, neoromantic, simbolist până la 1916, bacovianismul se cristalizează –

spune Mircea Scarlat – după 1916, anul apariției volumului *Plumb*.

ÎN ANALIZA simbolismului lui Bacovia, criticul, care nu se sfiește să-și revizuiască unele păreri emise anterior, constată că se poate vorbi de "deplină asimilare a convenției poetice simboliste". Întrebarea este dacă Bacovia a asimilat, în adevăr, această "convenție" literară sau *a fost asimilat* de ea. Răspunsul este de mare importanță pentru că această chestiune este intim legată de mecanismul raportului dintre "involuntar" și "intenționalitate", putând clarifica, de asemenea, și sensul altor termeni pe care Mircea Scarlat îi folosește în studiul său. Astfel, comparând pe Bacovia cu Minulescu, criticul afirmă că, în vreme ce primul *își asumă* (mai înainte era vorba de "asimilare") paradigma poetică simbolistă, cel de-al doilea o *adoaptă* doar: "Ceea ce la alți poeți a fost poză (convenție adoptată, nu asumată), la el devine o adevărată natură. Iar această natură a culturii a alterat natura originară. Ion Minulescu intra în tumultul cafenelei spre a-și declama, teatral, singurătatea, în timp ce Bacovia se izola în provincie spre a-și perpetua solitudinea (cînd și-a compus poemele definitive a locuit mai mult în Bacău). În spectacolul poeziei, omul Minulescu rămîne actorul pentru care există o cortină anunțînd încadrarea în convenție și ieșirea din ea. Bacovia n-a avut dorința (ori puterea?) de a vedea – sau de a-și

construi – cortina. Confundîndu-se cu personajul pe care, inițial, l-a jucat ca actor, *trînd* deci ceea ce fusese simplu rol, îi era imposibil să-l mai schimbe. După căderea cortinei și plecarea spectatorilor, Minulescu își pune hainele de stradă și se integra, fără dificultate, convențiilor sociale curente. Bacovia pornea tăcut în veșmintele lui Macbeth și, spre a evita privirile curioase, alegea străzile neumblate și locurile întunecoase. Actorul s-a confundat, treptat, cu personajul pe care și-a propus să-l întruchipeze. Ieșirea din rol era imposibilă, de vreme ce omul *devenise* ceea ce părea celorlalți doar personaj dramatic".

SIGUR că Mircea Scarlat poate avea dreptate atunci cînd construiește aceste "scenarii", dar observațiile sale mi se par discutabile din cîteva puncte de vedere. În cazul scriitorului nu se pot formula, fără riscul de a greși, ecuațiile *asumare-realiitate* și *adoptare-mască* (poză); termenii sînt interșanjabili și din două ecuații avem, în fapt, una singură. Criticul afirmă, apoi, în mai multe rînduri faptul că diverse aspecte ale liricii bacoviene trebuie a fi considerate *involuntare*; mai mult încă, polemizînd cu Vladimir Streinu și Nicolae Manolescu, Mircea Scarlat crede că și distanțarea de tradiția literară nu are un caracter deliberat, modernismul lui Bacovia fiind unul "involuntar". Cred, însă, că Nicolae Manolescu avea dreptate să considere că destructurarea pe care o produce lirica bacoviană drept una deliberată și să afirme, astfel, caracterul "intențional" al ironiei și parodiei: cum altfel ar putea fi interpretat un poem precum *Scînteii galbene*, de pildă.

Ioan Holban

(continuare în pag. 14)

Ți-e sete de cultură? Bravo! Noi avem de băut.

MIERCURI, 18 decembrie	19 ⁰⁰	Dialogurile Academiei Cațavencu
JOI, 19 decembrie	20 ⁰⁰	Teatru: Simfonie pentru violator și orchestră de Daniel Erneftina, regia: Adrian Pinte, cu Marius Chivu
VINERI, 20 decembrie	21 ⁰⁰	Muzică live: 4-GIVEN
SÎMBĂTĂ, 21 decembrie	21 ⁰⁰	Muzică live: 4-GIVEN
DUMINICĂ, 22 decembrie	21 ⁰⁰	Seară jazz: Teodora Enache
În perioada 24 decembrie 2002 – 10 ianuarie 2003, clubul va fi închis. Sărbători fericite!		
MĂRȚI-DUMINICĂ	de la 10 ³⁰	Café-bar cu muzică ambientală
MĂRȚI-JOI	19 ⁰⁰ -21 ⁰⁰	Discount 25%

Prezență permanentă a artelor vizuale în expoziția de la parter

C L V B V L
PROMETHEVS

FVNDATIA ANONIMVL

Piața Națională Unire 4-5, sector 4, București
rezervări la telefon: 336.66.38; 336.66.78

prepeleac

de Constantin Toiu

Brukenthal

PRIMARUL Sibiului este un german model, serios, capabil, un exemplu pentru funcția sa politică. Totdeauna, când aud de el și de faptele sale, pentru care cetățenii urbei îi sunt recunoscători, îmi vin în minte figurile unor Cozmâncă, ori Hrebenciuc, activiști dubioși...

Samuel Brukenthal (ca să schimbăm imaginea, limpezindu-ne ochii), a fost guvernatorul Transilvaniei între 1777-1787, fiind autorul unor reforme administrative, fiscale, culturale ce au transformat ținutul de peste munți. Ce-i lipsea Transilvaniei, dar ce ne lipsește nouă în general, și astăzi, este – vorba lui Argehi – tocmai un neam! Bine că, măcar, și-a găsit neamul trebuitor frumosul oraș de la poalele munților Cibin.

Sunt lucruri pe care le moștenirăm o dată cu alipirea Ardealului la Patria-mumă, dar față de care, deseori, nu suntem la înălțime. Pot să adaug, de la mine, că, în acele împrejurări, nici nu prea merităm cele moștenite, - de la arhitectură, până la patrimoniul estetic al cultivatului ținut... În schimb, băgarăm țigani cu ghiontura prin casele părăsite ale sașilor, cu rezultatele știute... Lipsa de respect pentru relicvele trecutului este una din racilele naționale: *căruța cu două oiști*, pentru orice eventualitate, orizontul fals, oportunism. Poate că ni s-o fi trăgând de la năvăliri, de la graba de a o șterge cât mai repede din fața primejdiei, lăsând totul de izbeliște.

Dacă mai este nevoie să arătăm spiritul adevăratei Transilvanii (nu acea imbecilă invenție care se numește Dracula-land), să deschidem poarta gotică a Muzeului sibian, inaugurat la 1817, și să pomenim moștenirea culturală lăsată de magnificul colecționar de artă, de prea luminatul baron Samuel Brukenthal, urmașilor transilvăneni...

Joris Hoefnagel (1542) *Fructe și insecte, miniatură*, *Fructe, flori și fluturi*; Jan Breugel – *Flori și fluturi*; Anton van Dyck (1599) – *Moartea Cleopatrei – șarpele așezat pe sân ca un prunc pe care l-ar alăpta...*; Peter Paul Rubens – *Ignațiu de Loyola și Franciscus Xavierias*; Veceli Tiziano – *Ecce homo*; Luca Cranach – *Fecioara cu Isus*; Veronese – *Cap de copil*;

Frans Snyder – *negustor de vânat*; Sebastian Ricco – *Medor și Angelica*; Jorg Breu – *portret de bărbat*; Hans Burgkman – *cap de bărbat*; Hendryk van Balen – *Judecata lui Paris*; Frans Floris – *Suzana și cei doi bătrâni*; Maestr. Sf. Augustin (sec. XV) – *Bătrân cu craniu*; Frans Pourbus – *Portretul unui necunoscut*; Idem – *Doamna cu diademă*; La Hoefnagel – *Fluturi și insecte*, inscripția în latină: *"Bis delectamur cum pictum florem cum vino decertatem videmus, in altero miramur..."*; Tot la Hoefnagel – *In utroque begnitate Dei qui in usum nostru largitur omnia, nulla in re non admirabilis pater et amabilis...*

Secția română etnografică: Ceramică de Golești și Mușcel-Argeș – *Capra cu toartă care se uită în sus*. Vlădești – *Plosca cu patru împletituri ca un colac de biserică, iar dedesubt o față care seamănă frapant cu un coi bărbătesc, semn al fecundității*. Costume românești pe manechine. Altă inscripție tradusă în românește: *"Cine nu este ispitit, nu propășește"* (Sf. Augustin). ■

Un jurnal est-etic

(Urmare din pag. 9)

Noica nu mai are speranța de a salva cu totul România prin cultură, nu mai are deci a ne cere imposibilul (pentru noi și în general pentru o elementară etică): să-i «dăm drumul lui Mircea» să vină în țară, «să-l traducem pe Paul Anghel» și toate celelalte aberații de data trecută (din care nu lipsise nici o justificare a lui Ceaușescu). «Meditația Transcendentală» i-a dat lovitura de grație: s-a retras și și-a indemnă chiar emulii să plece unde vād cu ochii: cu România s-a terminat. Nu e însă neglijabil nici un Valeriu Cristea, care se produce și el în doi timpi (al doilea timp ne dăm seama că s-a prefigurat înainte de 1989, dată după care am asistat la intempestivul salut adresat minerilor vandali și la furi-bunda ieșire împotriva soților Ierunca, amfitrioni ai săi în capitala Franței): «Întilnire cu Valeriu Cristea și soția sa. (...) V.C. devine spre final intransigent față de ceea ce numește el falsa opoziție ce face concesii tactice: Păler în discursuri, Manolescu scriind despre Dumitru Popescu, Iorgulescu care a făcut și a dres, Haulică etc. ...V.C. e pentru cei care-și scriu, fără nici o concesie, cărțile (presupus el, Raicu etc.) (...) Care nu ne este uimirea văzînd o dată întorși acasă că în cartea lui pe care ne-a adus-o, *Modestie și orgoliu*, V. C. vorbește într-o frază de «munca multilaterală» pentru făurirea socialismului, în alta de felul în care același socialism prețuiește cultura. Cum mai rămîne cu lipsa de concesii, cu citarea insistență din Soljenițin pentru înfierarea minciunii?». Într-adevăr, «cum mai rămîne»? Interogație ce se poate adresa nu doar regretatului și, să recunoaștem, înzestratului critic (cu toate că nu o dată cu atitudini deconcertante, de «sucit», chiar la spartul tirgului!), ci și multor altora... ■

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

Obsesiile cacofoniei

mologie populară) reducerea cacofoniei la un singur tip de asociere sonoră, evocatoare a cîtorva cuvinte tabuizate. Supărătoare e desigur lipsa de motivație semantică a «soluției»: adverbul și «de asemenea» nu e un simplu cuvînt de umplutură, ci modifică întotdeauna sensul enunțului în care apare. Chiar în structurile comparative, unde *ca* poate fi substituit de secvența *ca și*, echivalența nu e perfectă: *ca și* presupune sau subliniază ideea de suplimentare, de repetiție, de reapariție a unei trăsături: «a lucrat șazit *ca ieri*» / «*ca și ieri*»; «el e camine» / «el e *ca și mine*», valoarea de insistență a lui *și* fiind derivată din semnificația «de asemenea». Se știe că de la asemenea echivalențe aparente *ca și* s-a extins - din dorința de evitare a cacofoniei - și asupra construcțiilor în care valoarea lui *ca* («în calitate de...», «drept...») e cu totul diferită. Substituția lui *ca* prin *ca și* e soluția comodă și antipatică, pe care vorbitorii ar putea să o evite recurgînd pur și simplu la reformulări ale frazei.

Citatele care ilustrează abuzul se găsesc cu ușurință, în diverse registre stilistice ale limbii actuale. Numeroase exemple recente pot fi culese din Internet: în multe cazuri e vorba de texte traduse, în care presiunea automatismului a fost mai mare decît modelul textului sursă. Nu se observă diferențe considerabile de frecvență între textele care ar avea justificarea «cacofoniei» (*ca* precedînd cuvinte care încep cu *c-*/*ca-*, *co-*) și celelalte. Iată cîteva exemple din prima categorie: «directorul unui liceu din Ocna Sibiului a considerat că este mai bine să lucreze *ca și culegător* de căpșuni în Spania» (*Cotidianul*, arhiva 15-21.04.2002); «am o prietenă care lucrează *ca și chelneriță* în SUA» (restaurantonline.ro); «l-aș vrea pe Rubens *ca și coleg* de echipă pentru sezonul viitor» (flgalaxy.com). Fraze banale comerciale devin nefirești: «puteți obține cel mai convenabil preț atît *ca și cumpărător* cît și ca ofertant» (e-market-e-licitatie.ro). Destule exemple, cum spuneam, nu mai au nici măcar scuza evitării cacofoniei: «Aveți nu numai 45 de ani de la prima expoziție, ci și aproape tot atîția

ca și profesor la Facultatea de Arte» (ziuadevest.ro, arhiva); «a lucra în Canada *ca și student* străin» (alocanada.com); «numai medicul acreditat de casa de asigurări *ca și medic* de familie» (medfam.ro); «aceste măsuri ar avea *ca și efect*...» (lga.ro). Sînt autori sau traducători care au interiorizat structura și o aplică cu maximă consecvență. Într-un site web cu texte evident traduse, exemplele se succed: «Scriptura este fără erori *ca și întreg* sau în parte»; «Cuvîntul sigur al lui Dumnezeu *ca și obiect* unic al credinței»; «cît de profund anti-catolic era *ca și student*»; «ar fi folosit Scripturile *ca și etalon* al adevărului»; «Luther a ajuns să absolve *ca și doctor* în teologie»; «priceperea lui Hubbard *ca și scriitor* (autor de literatură științifico-fantastică) etc. (rcrwebsite.com).

Pentru a contrabalansa mania actuală, am putea întocmi o listă la fel de lungă cu citate în care să se observe cum scriitorii trecutului utilizau fără ezitări nu numai combinațiile întîmplatore dintre *ca și* orice fel de inițială de cuvînt, dar chiar construcția stabilă - abandonată azi - *ca cum*. E foarte probabil ca îmbinări de tipul *ca cum* să fi ieșit din uz tocmai din cauza obsesiei cacofonice, cedînd definitiv locul celor în care inter venea salvatorul *și* (*ca și cum*). În orice caz, la scriitorii din secolele trecute găsim din plin primele forme. Citez cîteva exemple din Cantemir («ce numai *ca cum* preste puterea simțirilor ar fi», *Istoria ieroglifică*), Neculce («trimițîndu-i cartea acie..., *ca cum* vrî hi de la singur Dumitrașco-vodă», *Letopisețul țării Moldovei*), construcția are numeroase atestări la Bălcescu («se fățarnici *ca cum* n-ar și nimic din cele urmate», *România sub Mihai-voievod Viteazul*) și e încă prezentă la Titu Maiorescu («rămîne *ca cum* n-ar fi fost», *Critice*). Evident, o verificare a uzului actual al îmbinării dă rezultatele previzibile: în Internet, *ca cum* apare doar în cîteva texte dialectale («Să îmfîlă capu la ei *ca cum* să sloboage splina în bou!» - grai banățean, infotim.ro/patrimcb), în unele fragmente arhaice sau parodice. ■

Comentarii critice

Mizantropul bine temperat

A-ȚI ADUNA cronicile literare în volum e un gest riscant. A și face din ele pretextul unui debut editorial e un risc și mai mare. Daniel Cristea Enache și le-a asumat pe amândouă publicând *Concert de deschidere* (Editura Fundației Culturale Române, București 2001). În cazul lui riscurile au fost minime, cartea a primit premii, s-a bucurat de elogii.

Selecția (din textele apărute în "Adevărul literar și artistic", "Caiete critice" și unul singur din "Contemporanul"), făcută în funcție de reprezentativitatea scriitorilor analizați și expresivitatea cronicilor (ne spune chiar autorul în "Scurte precizări"), nu ilustrează numai un moment literar (din 1995, când a început criticul să scrie, până în 2001), ci și evoluția acestuia. Se poate vedea o distanță extrem de interesantă între critica sa de până în 1998-'99 și cea din 2000-2001. Radicalul s-a transformat într-un mult mai cumpănit autor, cronicile au căpătat mai multă consistență, iar diferența e cu atât mai vizibilă, cu cât și-a dispus textele după alte criterii decât cel cronologic; astfel încât după o recenzie din '97, de pildă, urmează o cronică din 2000, și tot așa.

Daniel Cristea Enache face parte din categoria restrânsă a cronicarilor de cursă lungă care se remarcă nu numai prin perseverență, ci și prin faptul că oferă o viziune (ei, da!) asupra literaturii pe care o comentează. Are, cum spunea citându-l într-o cronică pe Paul Georgescu câteva *idei fixe*, adică *structurante*. Nu-și alege cărțile de comentat chiar la întâmplare, iar publicarea cronicilor și a recenziilor nu e chiar o înseilare aleatorie și de dragul debutului. E limpede pentru cine vrea să vadă că tânărul critic are, "o idee" despre literatura. Scrie despre poezie configurând un tablou de valori în care crede, face o ierarhie a prozatorilor, a eseistilor sau a autorilor de jurnale și memorii, este atent la mișcările criticii. Pune în ecuație fiecare apariție, inseriază, încadrează, creează o adevărată rețea de semne și semnificații a ceea ce înseamnă literatura la un moment dat, fără să se lase fascinat de acesta, ci evaluându-l în context istoric.

Ceea ce își propune criticul este să gândească și să regândească, în afara prejudecăților, atât opera, cât și opiniile despre

autor, fiindcă "rumoarea" interpretativă ar putea uneori să înlocuiască, așa cum se și întâmplă de fapt, "contactul personal cu opera". Contează pe experiența sa de lectură, pe mediativ și dubitativ, în privința receptării, pe analiza dezinvoltă a textelor. Un handicap mărturisit este acela că un critic tânăr trebuie să devoreze în trei ani ceea ce alții au asimilat în trei decenii. Este într-adevăr un efort copleșitor pentru cineva care vrea cu tot dinadinsul să citească și să înțeleagă mersul sau pasul pe loc al literaturii.

DESI foiletonul invită mai mult la polemică, prin însăși condiția lui, Daniel Cristea Enache nu se lasă furat numai de ea, ci reușește chiar o "filosofie" a criticii, a actului critic: "Undeva, într-o pagină a lui Lucian Raicu (autor care-l fascinează, n.m.), există un portret nu prea măgulitor, dar memorabil, al celui care pretinde că a citit totul și acum, ce să facă, recitește o carte sau alta. Omnisciența a fost așadar de mult stinsă, acum doar i se dă o zugrăveală proaspătă. Cum să-ți recunoști, Doamne ferește!, golurile, omisiunile, lacunele? Recunosc: nu sunt, nu eram deloc familiarizat cu poezia Constanței Buzeza..." (p. 31). E drept că avem de-a face și cu o *captatio*... a cititorului, dar acest lucru nu schimbă cu nimic "filosofia" lecturii.

Cum spuneam, Daniel Cristea Enache este un critic mediativ, dubitativ și... exclamativ. Iar prin aceste texte sale capătă vivacitate și savoare.

Deși este unul dintre cei mai esteti critici ai momentului, e în același timp la curent cu tot ceea ce se întâmplă în pitoreasca viață literară românească. La curent, cu existența găștilor, grupurilor, grupulețelor și bisericuțelor, cu cine pe cine susține și de ce. Nu face teorii prea multe pe această temă, enunță datele, etichetează, amendează ce e de amendat și trece la analiza propriu-zisă (în care excelează, de altfel) a operei, fiind convins că ea trebuie să primeze.

Rolul criticului este, în accepția lui Daniel Cristea Enache, acela de a se ascunde în spatele cărții comentate pentru a o pune în valoare, iar exegetul chiar asta face, fără însă a se putea ascunde cu adevărat. Nu au cum să nu se observe aplombul, ideile, judecățile și prejudecățile, ironia, umorul.

Prețuiește - și nu ezită s-o

spună - valorile consacrate. În afară de cronicile la *Psalmii* lui Doinaș și la *Ochii tăcerii*, antologia de autor a lui Cezar Baltag, care nu sunt foarte reușite, toate celelalte, dedicate fie lui Marin Preda, fie lui I. D. Sârbu, lui Ilie Constantin sau lui Leonid Dimov conțin suficiente argumente pentru a-și convinge cititorii că are dreptate și că gustul său e sigur.

NU SE sfiește să spună despre volumele care i-au plăcut că reprezintă evenimente editoriale sau, cum face în cazul Ilenei Malăncioiu, unde înregistrează un "deficit de imagine publică", să propună o rocadă în ierarhia convențională a poeziei feminine, astfel încât întâietatea să-i fie rezervată acestei poete în care crede. Despre *Orbitor-aripe stângă* susține că e "aproape o capodoperă", pentru că mai târziu, fără complexe, să facă pulbere critica lui Cartărescu din *Postmodernismul românesc*. Cu aceeași dezinvoltură și lipsă de inhibiții scrie despre Virgil Ierunca, Gh. Grigurcu, Paul Goma, față de operele cărora nu are nici o apetență. Curajos și liber scrie și despre "avocatul literaturii române", Nicolae Manolescu. Mai puțin curajos însă pare să fie când este vorba despre Eugen Simion, de pildă, care face parte, chiar dacă tânărului critic îi e greu să recunoască, din grupul scriitorilor simpatizați; pentru că, deși se străduiește să nu lase să se vadă că, omește, are și el antipatii și simpatii, această încercare de a fi obiectiv rămâne (și nu e doar

cazul său) un deziderat.

Ca să nu rămână doar o frumoasă utopie, criticul ar trebui să nu dea niciodată mâna cu un scriitor sau cu alt critic, să nu aibă nici prieteni, nici dușmani printre confrăți.

Ar trebui să trăiască în afara lumii literare. Ceea ce e imposibil și, până la urmă, nerecomandabil. Așadar, dacă poți găsi noduri în papura celui cu care nu ai nici o afinitate, ești obligat să le cauți cu tot dinadinsul și la cel pe care-l descoperi asemănător ție sau pe gustul tău. Pentru a fi credibil. Pentru ca judecata să fie... estetică.

Daniel Cristea Enache scrie adesea despre limitele propriei profesii. E conștient că ea, critica, nu poate foarte mult în anumite privințe, dar nu crede că e o verigă de prisos între cititor și autor, ba, dimpotrivă, ar putea avea o funcție taumaturgică în cazurile (frecvente, după opinia sa) de "ciudată boală a prezen-

tismului", care se manifestă așa: "Istoria începe cu noi, înaintea noastră a fost ori un deșert, ori un pre-postmodernism etc."

Critica lui Daniel Cristea Enache pune mereu față-n față valorile verificate cu acelea recente încercând să despartă "ce e rău de ce e bine". Amendând excesele, propune lectura și relectura. Clasicismul, olimpianismul lui Tudor Vianu, dar mai ales romantismul criticii lui G. Calinescu. Că este așa o poate proba chiar și un fragment desprins parcă din *Cronica mizantropului*: "Hopa, să știi că omul acesta are principii, țin minte că mi-am zis, foarte surprins, când am aflat (totul se află, în țara noastră mică și veselă) că Horia Gârbea mă ia în tarbacă în "Contemporanul" - ideea europeană (...). Scrisesem mai demult o cronică literară amplă (...) despre o carte a lui Horia Gârbea, «Misterele Bucureștilor» și faptul că autorul, neținând cont de elogiile pe care i le adusesem - pe merit - atunci, găsea de cuviință să mă penalizeze drastic acum, o asemenea reacție mi se părea, efectiv, extraordinară. Viața literară nu-i totuși un perpetuu aranjament..."

Din visul acesta frumos m-a trezit, curând, însuși Horia Gârbea.

(...)«Vai, ați scris despre ea? Unde? N-am citit cronică!» mi-a spus precipitat simpaticul interlocutor - iar pe vorbele lui, visul meu frumos se făcea tandări. Cred că s-a înțeles de ce: și, dacă nu s-a înțeles, sunt prea mândrit ca să iau explicația de la capăt."

Fără a fi mizantrop (sau nu întrutotul) criticul, deși creează adevărate personaje din scriitorii analizați, se lasă mai ispitit de operă, convins, nu numai că ea primează, ci și că ea e cea care va câștiga.

Georgeta Drăghici

Noul și adevăratul Bacovia

(Urmare din pag. 12)

Intenția din aceste versuri mi se pare în afară de orice dubii: "Vom spune că toamna a venit... foarte trist -/ La o fereastră melancolică, mi s-a părut ceva/ Însă m-a trezit un glas pozitivist.../ Vint umed, și frunza zboară undeva/ Am ajuns, acum, pe un cîmp cu ape.../ În luncă, medita un poet cunoscut -/ Părea că de oameni nu mai încap;/ De-această întimplare, atât de rău mi-a părut/ Eu nu mai știu nimic, și m-am întors acasă/ Uitați-vă ce gol, ce ruină-n amurg -/ Amurgul galben m-a ngălbenit, și m-apasă/ Ce geamuri galbene, cu lacrimi ce nu mai curg". De altfel, cit și cum se poate demonstra faptul că "la George Bacovia dedublarea era imposibilă" și, în general, cum s-ar putea face acest lucru în cazul oricărui (fie și "caz-limită") scriitor? Mircea Scarlat însuși vorbește despre "dorința artistului (care) a fost ca impresia provocată de scrierile sale să fie aceea a unor simple notițe grăbite", afirmând, în final, faptul că "Bacovia a ilustrat în chipul cel mai convingător destinul Scriitorului".

În privința acestui raport dintre "involuntar" și "intenționalitate", cu atâtea implicații, cum s-a văzut, mă despart de opiniile lui Mircea Scarlat; la fel, mi se pare că, adesea, criticul are prea mare încredere în amintirile Agathe Grigorescu-Bacovia. Dincolo de acestea însă, în cartea lui Mircea Scarlat pot fi descoperiți "noul" și, așa spune, *adevăratul* Bacovia. Acordind întâietate textului și abordind cu dezinvoltură vaste spații din literatura noastră modernă, investigate sintetic în *Istoria poeziei românești*, ca și în cartea despre Ion Barbu, critica lui Mircea Scarlat impune prin exactitate, siguranță și pertinenta formulelor "pregnante"; iată doar trei dintre acestea: "Bacovianismul este una din expresiile individualizate ale neoromantismului din prima jumătate a secolului nostru, aparîndu-ne drept un *simbolism* «ruinat», *ros de nostalgia eminescianismului*"; "Sentimentul bacovian definitiv este nesiguranța"; "George Bacovia este cel mai mare poet tragic român".

Ioan Holban

Istorie literară

Precursori ai Școlii Ardelene

GHERONTIE COTORE este menționat în unele istorii literare ca "un precursor al Școlii Ardelene". Se cunosc despre el puține date biografice. Nicolae Caușa în *Dascalii Blajului* (Blaj, 1943), ne spune că s-a născut în 1720, la Totoi, în județul Alba. A studiat, ca și Inochentie Micu Klein, la Tyrnăvia; după terminarea studiilor vine la mănăstirea din Blaj, printre primii trei calugări. În anul 1753, episcopul Petru Pavel Aron îl numește vicar general. Se opune în 1756 alegerii ca episcop a lui Atanasie Rednic și din această cauză va fi trimis într-un fel de penitență la mănăstirea Strâmba, din nordul Ardealului. După ispășirea pedepsei este o vreme paroh la Gherla, apoi revine la Blaj, unde este repus în drepturi și este un apropiat al episcopului blăjean. Nicolae Caușa nu menționează anul morții cărturarului blăjean.

Cercetatorii iluminismului românesc transilvan au identificat șase lucrări ale lui Gherontie Cotore, majoritatea rămase în manuscris. Student teolog fiind încă, scrie, în 1746, *Despre articulusurile ceale de price*, editate acum pentru prima dată, după mai bine de un sfert de mileniu. Pentru înțelegerea acestei lucrări este important să reamintim că ea a fost scrisă la doi ani după tulburările religioase din Transilvania, 1744, când s-a produs rebeliunea călugărului Visarion Sarai împotriva Unirii cu Roma. Episcopul Inochentie Micu Klein se afla în exil și Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică se afla într-un moment de cumpănă. În această situație de criză, cartea lui Cotore reia și argumentează cele patru articole ("articulus") impuse și acceptate la Unirea religioasă din anul 1700: "ex patre filioque procedit". [(Sfântul Sfânt) purcede de la Tatăl și de la Fiul], existența Purgatoriului, cuminecarea se poate face și cu pâine nedospită (azimă), primatul Papei. Este din acest punct de vedere o carte reprezentativă pentru Biserica Greco-Catolică din Transilvania și pentru iluminismul românesc, Gherontie Cotore profilându-se în această perspectivă ca "om al luminilor".

Scrisă sub formă catehetică, de întrebări și răspunsuri, cartea lui Cotore probează o cultură teologică temeinică, susținând ideea că Unirea cu Biserica Ro-

mei este o revenire la religia străbună sau, cum se spune în limbaj religios arhaic, la "legea strămoșească".

DACĂ în textul cărții istoricii literari și teologii au descoperit o adaptare a *Catehismului* din 1726 al lui De Camellis, apărut tot la Tyrnăvia, introducerea și concluziile se caracterizează printr-o mare dragoste de neam și prin dorința sinceră de a contribui prin lumina lui la propășirea acestuia. Nu știu dacă Gherontie Cotore a cunoscut manuscrisul lucrării lui Miron Costin, *De neamul moldovenilor*, dar șirurile frumoase din "Cuvânt înainte către cetitoriu", aduc în minte rezonanțe din "Predoslovie" cronicarului moldovean: "Drept aceea, pravoslavnice cetitoriule, de cumva vei afla necari greșuri în slove, să nu mă blastemi, nici să-mi defaimi lucrul, ci să îndreptezi și tu pre cât vei putea și să rogi pe Dumnezeu ca să pociu face și mai mult bine pentru care eu am făcut din darul lui Dumnezeu cu mare osteneală, pre cât mi-au agiuns vremea și puterea, fiind încă și mai mult gata a face..." (p. 33). Decăderea neamului românesc este deplânsă în final în tonul lamentațiilor din cronică lui Neculce și explicată prin această ruptură, determinată de o istorie mășteră, de Biserica Romei. Succesiunea antitezelor (prin contrapunerea adverbilor de timp *oarecând/acum*) conferă paginii virtuți literare: "O amar! Era și neamul românesc vestit și laudat, iară acum fără de veaste și de toți ocărăți zace! Era oarecând viteaz și în război tare, iară acum fără de puteare și mai fri-

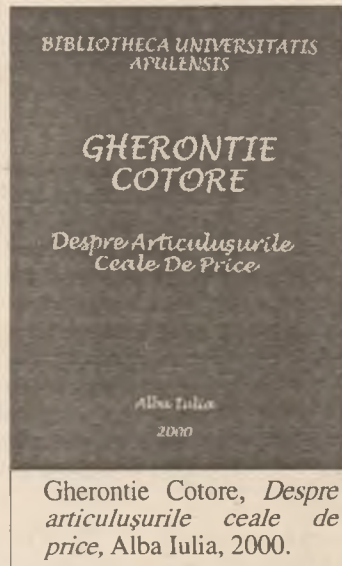
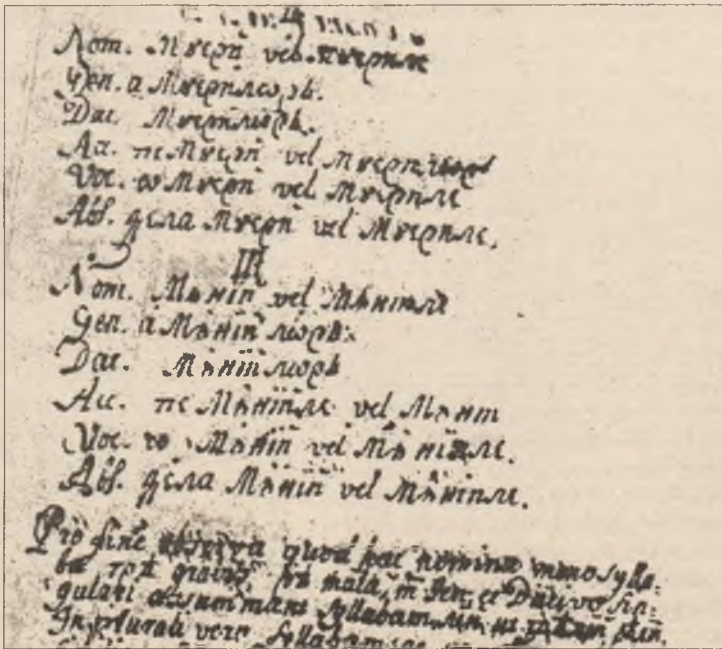
cos decât alte neamuri. Era oarecând înțelept, iară acum încungiurat de norul neștiinții. Era de cinste și acum de toți lăpădat..."

Reprezentanții Școlii Ardelene îl vor continua pe Gherontie Cotore în direcția iluministă și a deșteptării conștiinței naționale. În ce privește latura doctrinară a cărții, în unele probleme (cum ar fi primatul și infailibilitatea Papei), mai ales Petru Maior, în *Procanon*, aduce esențiale amendamente.

Ediția întocmită cu rigoare științifică și cu un bun aparat critic, apare sub egida Universității "1 Decembrie 1918" din Alba Iulia și face parte dintr-un proiect mai amplu de cercetare interdisciplinară, intitulat *Preiluminism și iluminism politic în Transilvania* (pe această temă s-a ținut la Universitatea bălgrădeană un simpozion științific). Autoarea ediției este drd. Laura Stanciu (studiu introductiv, rezumat în limba engleză, bibliografie selectivă și indici), prefata este semnată de prof. univ. dr. Iacob Mârza, iar glosarul și nota asupra ediției sunt întocmite de conf. univ. dr. Mihai Alin Gherman. Ediția are și o valoare bibliofilă, pentru că paginile 119-241 cuprind reproducerea fotocopiată a manuscrisului în chirilice de la 1746.

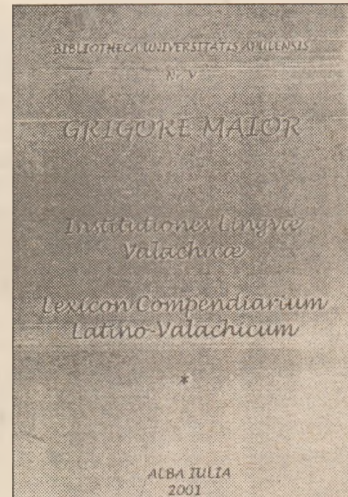
O carte citată adeseori, dar rareori consultată ajunge acum la îndemâna celor preocupați de istoria și cultura Transilvaniei.

SI Grigore Maior este unul dintre precursorii Școlii Ardelene, despre a cărui activitate se știau puține lucruri. Și mai puține despre opera sa. Profesorul meu de la

Filologia clujeană, Iosif Pervain, pasionat de Școala Ardeleană ne spune că ar trebui scrisă o monografie despre Grigore Maior "acest popă-haiduc", deziderat reinnoit și de autorul ediției de față.

Născut în satul Sărvăzel, din apropierea Tașnadului, în extremitatea nord-vestică a Transilvaniei, Grigore Maior studiaza la Carei, Cluj și Blaj. De la Cluj în 1740 va fi trimis de către episcopul Inochentie Micu Klein la studii la Colegiul de Propaganda Fide din Roma, unde în 1747 obține doctoratul în teologie și filosofie. Trimis de către Inochentie Micu, va avea ocazia să-l întâlnească pe mentorul său în ultimii ani de studii la Roma, unde vlădicul martir se afla într-un exil forțat. A rămas toată viața un admirator al lui Inochentie Micu. Reintors la Blaj este numit în 1754 la deschiderea școlilor blăjene "învățător limbilor și după vreme și putință a științelor". În același timp era încredințat și cu "paza bibliotecii". Crezând cu tărie că episcopului Inochentie Micu i s-a făcut o mare nedreptate prin scoaterea din scaunul episcopal, a avut relații încordate cu succesorii acestuia, Petru Pavel Aron și Atanasie Rednic. Îndepărtat din Școlile Blajului este pedepsit cu închisoarea la Muncaci în Ungaria. Tradiția populară a păstrat un cântec inspirat din acest episod al vieții lui Grigore Maior, *Versul lui Maior* – un fel de bocet popular. Se spune că aici a fost vizitat de către împăratul Iosif al II-lea, care întrebându-l cine este, a primit un răspuns cu trimitere biblică: "Sunt Iosif cel vândut de frații săi". Candidând a treia oară pentru scaunul episcopal din Blaj, este ales episcop în 1772. Istoricii Bisericii românești, vorbesc despre el ca despre al doilea Inochentie Micu. În timpul, episcopatului său, se introduce în Școlile Blajului ajutorul de pâine pentru elevii merituosi, așa-numiții "tipăi". Este nevoit să abdice în 1782 și să se retragă la Mănăstirea din Alba Iulia.

Grigore Maior, *Institutiones linguae valachicae. Lexicon Compendiarium Latino-Valachicum*, Ediție, studiu introductiv, note și indici de Alin Mihai Gherman. Cuvânt înainte și rezumat de Iacob Mârza, Universitatea "1 Decembrie 1918", Alba Iulia, 2002.

S-a bănuie într-o vreme că a fost implicat în Rascoala lui Horea. În orice caz este tulburătoare coincidența morții sale, în același an, 1785, cu a capilor Răscoalei din 1784.

În *Dascalii Blajului* (Blaj, 1943) de Nicolae Comșa, citim referitor la opera lui Grigore Maior: "1. *Epistola pastorală*. 2. *Enciclica*. A lucrat și un *Dictionar* din care însă nu s-au găsit urme până acum". Iată că el a fost identificat și publicat alături de gramatica numită *Institutiones linguae valachicae* (Regulile limbii române), cu titlul, *Lexicon Compendiarium Latino-Valachicum* (Dicționarul celor mai folosite cuvinte românești) de către universitarul albaulian Alin Mihai Gherman care semnează și un informat studiu introductiv, corectând sau nuanțând câteva aprecieri de istorie literară cu privire la opera lui Grigore Maior. Cea mai importantă consecință a apariției acestor două lucrări ni se pare reconsiderarea epocii Școlii Ardelene. Începutul ei era socotit până acum, aproximativ anul 1780 – anul apariției gramaticii lui Samuil Micu și Gheorghe Șincai, *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae*. Începutul Școlii Ardelene trebuie plasat cu cel puțin un deceniu și jumătate înainte, la 1765, data când manuscrisul *Lexiconului* ... era încheiat. Deși rămase în manuscris, aceste lucrări au impulsat preocupările și activitatea lingvistică a reprezentanților Școlii Ardelene (Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior), căci aceștia l-au avut profesor la clasă, "învățător limbilor" – după cum glăsuiește un document de epocă.

Ion Buzași

interviurile “

PE UNA din colinele ce înconjoară metropola suavă Stuttgart se înalță un castel baroc, în mijlocul unui parc natural ale cărui alei sfîrșesc în pădurile din jur. Traseul călătorului ce ia autobuzul de la gară pentru a ajunge, după o bună jumătate de oră de drum, pe platoul unde se desfășoară semicircular castelul și acareturile sale – culminează cu un peisaj înrudit cu decorurile unui film de epocă, eventual de capă și spadă dar și de plăceri cinegetice și mondene, care ne trimit cu gîndul la tablourile unui Watteau, la scene în care aparenta veselie a nobililor convivi la serbările pastorale și cîmpenești sunt umbrite de o vagă melancolie. Sentimentul este real în plină toamnă cînd am poposit pentru scurtă vreme în acest loc ales.

De ce ales? Explicațiile sunt mai multe și toate, demne de atenție. Aici ființează în sensul renascentist al cuvîntului o Academie: o casă de creație de felul centrului “Cité Internationale des Arts” din Paris, a “Casei Bethania” din Berlin sau a coloniei de artiști din Worpswede... o academie ca spațiu ideal de creație, de dezbateri și schimburi de idei și experiențe, concepută și ca un focar de răspîndire a unui anumit tip de cunoaștere în afara instituțiilor tradiționale, convenționale. Modelul generic al Academiei de la Schloss Solitude îl oferă “Academia Fiorentina”, fondată în 1540, un tip de academie care nu deține însă funcții normative, așa cum îndeobște se întîmplă în cazul academiilor naționale sau chiar internaționale.

Academia “Schloss Solitude” despre care deja mai demult mi-a fost dat să citesc și să aud, numai de bine, urmează mai degrabă modelul coloniilor de artiști, ființînd în baza voinței unor persoane particulare și nu neapărat a decretelor oficiale.

Edificat în timpul absolutismului, în stilul arhitectonic al barocului tîrziu, din inițiativa prințului Carl Eugen, între anii 1763/64, Castelul Solitude a fost la început un castel de vînătoare, apoi reședință de vară, loc de retragere. Simbolic amplasamentul castelului corespunde unei linii de demarcație între spațiul existenței civice și cel al existenței particulare, între civilizație și natură. În acest timp, reprezentativ dar destinat retragerii din lume, castelul exprimă și o componentă a statutului activității artiștilor. La Schloss Solitude tatăl clasicului autor Schiller a înființat în 1775 o pepinieră. În vremuri de război, castelul a devenit lazaret, în timp de pace unori și închisoare, hotel, spațiu de reuniune a diverselor asociații. Dar deja de timpuriu, Castelul Solitude a fost fie și sporadic, un loc care a însușit artiștii. Din 1990, Academia Schloss Solitude, care este o instituție de drept public, își asumă programatic maxima deschidere în spațiul artei. Din 1996 sunt atribuite burse de creație și unor asociații de cultură. Astfel se materializează și intenția înrudirii, dintr-o perspectivă istorică, a spiritului Academiei Schloss Solitude cu cel al Școlii de la Barbizon sau al coloniei de artiști Bateau Lavoir din Montmartre – locuri ideale de creație, sulate prin viziunile și temperamentele înrudite ale artiștilor care le-au frecventat.

În cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea procesul creației începe să prevaleze asupra produsului finit al actului creator, Centrul Georges Pompidou din Paris, parînd a fi slujit la un moment dat acestei idei. Artiștii puteau fi priviți aidoma animalelor dintr-o grădină zoologică, în plin “proces creator” evident înscenat în atari condiții. Academia Schloss Solitude nu a urmat această filieră, ci s-a conformat unui alt traseu programatic: acela de a reuni sub aceeași cupolă și acoperiș artiști provenind din toate colțurile lumii, în spiritul unei modernități la care deja Baudelaire făcea referiri în secolul al XIX-lea: o idee a modernității generată de conștiința instantanee a mai multor lumi, sau culturi, am putea adăuga la rîndul nostru acum. Fiindcă veacul, care abia a trecut, a fost unul al exilului, schimbul de experiențe trăite și imaginate între artiști proveniți din toate colțurile lumii, s-a coagulat admirabil la Academia Schloss Solitude. Aici, în virtutea unei burse

acordată pe durata a șase luni pînă la un an, cu posibilitatea unei prelungiri, artiștii (scriitori, muzicieni, arhitecți, designeri, creatori în domeniul artelor audio vizuale, inclusiv cinematografia) beneficiază de toate facilitățile strict necesare creației: liniște, confort, lipsa grijii zilei de mîine – cel puțin pe durata sejurului. Locuințele individuale, mobilate minimalist sunt adaptate imperativelor creației. Dar există și spațiile colective ale comunicării: biblioteca, sala de concerte și spectacole, restaurantul – nu foarte străin de structura unui refectoriu...

Academia Schloss Solitude este și un univers în sine, aproape autarhic mai ales pentru cei dornici să se rupă cu totul de lumea din jur. Semnalele înafară ale acestui topos al creației nu lipsesc: Academia dispune de o editură proprie, de un program editorial, de un program lunar de lecturi literare, Concerte, prelegeri, spectacole de teatru. Un așa-numit consiliu de administrație alcătuit din reprezentanți ai vieții culturale și artistice internaționale și de reprezentanți ai instituțiilor și vieții publice veghează asupra bunei activități a Academiei care, an de an, dispune de un alt juriu – căruia îi revine menirea de a propune candidații la bursă.

În sfîrșit, posibilitatea de a face un popas aici mi-a oferit-o desigur invitația conducerii Academiei, a neobositului ei director Jean Baptiste Joly (un nume cu rezonanțe istorice, iluministe) și a destonice sale colaboratoare, Ana Martin. Invitația s-a datorat înainte de toate prezenței la Academia Schloss Solitude a scriitoarei și traducătoarei Nora Iuga, a Hertei Müller, membră a Juriului Academiei în acest an și a lui Ernest Wichner, directorul adjunct al “Literaturhaus”-ului din Berlin, el însuși poet prozator și traducător, din română în germană, toți trei reușiți în programul unei serii literare de o calitate excepțională, pregătita cu profesionalism și atenție. Nora Iuga, care este bursiera Academiei pînă la finele lunii decembrie, a citit din volumul de poeme *Autobuzul cu cocoșuși*, în română. Traducerea în germană, a fost făcută de Ernest Wichner care a citit și două proze din volumul intitulat *Fotografii vechi*, povestiri, realizat în urma unei călătorii la Plovdiv. Iar Herta Müller a prezentat și citit cîteva poeme-colaj din volumul intitulat, în traducere aproximativă, *În coc locuiește o doamnă*. Scriitoarea, care se numără printre candidații la Premiul Nobel pentru Literatură, lucrează în prezent intens la acest tip de poeme. Un interviu pe care mi l-a acordat cu prilejul întîlnirii la Schloss Solitude îl voi prezenta cu altă ocazie.

Printr-o fericită potrivire a întîmplării, printre bursierii Academiei acum se numără și Daniel Vighi. În luna noiembrie el a fost protagonistul unei serii literare, asistat de Otilia Hedeșan, o cercetătoare care și-a cîștigat o bună reputație și în materie de antropologie culturală. Și cu Daniel Vighi am stat de vorbă în fața microfonului. Aș mai aminti faptul că printre foștii bursieri la Schloss Solitude se numără și scriitoarea Rodica Draghinescu. Ca și în cazul programului pentru artiști a DAAD (Serviciul German pentru Schimburi Academice cu străinătatea) și bursierii Academiei Schloss Solitude își văd materializate roadele sejurului lor în acest loc privilegiat: volumele de poeme, proze, povestiri, eseuri. Caietele-document vorbesc despre expozițiile de pictură, grafică, arhitectură, înregistrările video ale unor spectacole și concerte, alcătuiesc laolaltă arhiva vie a unui program care se impune prin generozitatea cu care artiștilor sosiți din toate țările lumii le este rezervat, pe termen limitat, un spațiu ideal de creație, existență și comunicare.

Cu Nora Iuga am stat de vorbă pe terasa castelului, într-o zi de toamnă obosită, dar blîndă și luminoasă. În fața ochilor noștri se desfășura pădurea, pe ale cărei cărări, dresate în alei, am făcut, după interviul realizat, o plimbare ce nu o voi putea da nicicînd uitării...

Cu Nora Iuga la “Schloss Solitude

RODICA BINDER: *Nora Iuga, ne aflăm într-un loc splendid, la castelul “Solitude” de lângă Stuttgart, favorabil creației literare. Să aproximăm pentru început perspectiva de viitor, pentru că ceea ce ați realizat pînă acum a fost excelent primit. Am înțeles că există șanse ca Sexagenara și tînarul să apară și în Franța. Ne-am dori ca Jurnalul berlinez să fie tradus în limba germană... Ambele scrieri respiră acest spirit, aș spune, sincron-european, marcate de-o potrivă și de sensibilitatea de acasă și de deschiderea către lume, o deschidere de departe... Ce planuri de viitor aveți? În ce măsură biografia d-voastră, experiența sufletească și de viață, alimentează ceea ce vă propuneți să faceți de acum înainte?*

NORA IUGA: Întrebarea este, dragă Rodica, dă-mi voie să spun tu, extrem de complexă și mă incită la cîteva răspunsuri... și nu la unul singur... În primul rînd – fiindcă ai pomenit de castelul “Solitude” – acest nume se potrivește extraordinar locului, trebuie să-ți mărturisesc că e nevoie să ai mult curaj, foarte multă tărie ca să poți să stai aici, șase luni sau un an, pentru că este

foarte greu în fond să fi atît de sigur. Însă în momentul în care creezi locul te și incită fiindcă oferă altă posibilitate și atunci cu totul în tine, poți să realizezi lucruri extraordinare. Îmi simt că în ultima vreme cînd scriu a început să devină sincron ceea ce se face în altă parte. Lucrul nu l-aș fi putut niciodată face și n-aș fi ajuns la acest fel de a mă exprima dacă nu aveam să ca în ultimii ani să vin mereu în Germania.

Îmi dau seama că pentru literatura noastră din România, și numai pentru literatură, o asemenea experiență este absolut necesară, este determinantă. Ai spus că “Solitude”, trebuie să-ți spun că asistat la niște serii de muzică, artă plastică, am văzut lucruri care nu mi le-am putut imagina vreodată. Sunt aici tineri de 20 de ani care fac niște lucruri foarte pe care noi în România nu cunoaștem și habar n-avem să existe așa ceva. Or, acest înțeles între diferitele ramuri artistice este extraordinar și te influențează foarte mult să scrii.

R.B.: Dar – Nora Iuga, dă-mi voie să-ți spun că înaintea de a avea experiența unui “Schloss Solitude”

Fotografie de Ion Cucu

ar deplasări de creație în
ate anticipativă în ceea ce
ris – anticipativă și în același
legată de un anumit trecut de
gardă devenit tradiție...

I.: Rodica dragă, eu nu știu
a mine lucrul acesta a fost în-
pentru că eu de pildă, în ti-
ca mea, nu am avut posibili-
să vin în contact cu avangar-
ci cu cea românească, nici cu
anțuzească... Știi ce vremuri
și știi prea bine că avangarda
absolut "verpöhnt", prohibită.
cred că există și un dat cu
e naști, sau pe care-l capeți
milie. Eu am avut șansa unei
ării extraordinare: părinții
u fost artiști și au mers în tur-
n Belgia, Olanda, Germania
u luat cu ei când aveam șase
u am intrat atunci în contact
astă respirație occidentală și
lucru s-a sedimentat în mine.
daug un amănunt: la șase ani
îndrăgostită de Stravinski.
ud cu chestia asta. Mi se pare
ru neobișnuit! Și atunci este
ală această chemare a mea
modernism și mai nou spre...
modernism!

ai întrebat la început la ce
sau despre ceea ce am de
să fac: ei bine aici la "Soli-

tude" lucrez la o carte la care țin
foarte tare și citeodată am în mine
sentimentul că va fi ultima mea
carte. Scriu un fel de proză care este
cu totul altfel decât ceea ce am
scris până acum. Vreau să sparg
într-un fel convenția epică, să nu
mai fie o narațiune limpede, logi-
că, clasică, tradițională. Eu merg
pe un dialog interior așa încât car-
tea nu va avea un început și nu va
avea nici un sfârșit... poate începe
absolut de oriunde, nu are nici un
fel de semne de punctuație, n-are
majuscule, deci scriu exact așa
cum îmi dictează fluxul gândirii,
de multe ori haotic, illogic, cu rup-
turi, cu salturi dintr-o parte într-alta,
total neașteptate și derutante și to-
tul mă pasionează foarte tare. Mă
și consumă însă îngrozitor...

R.B.: Este o confesiune?

N.I.: Eu nu pot să scriu decât
confesiune și aceasta este cea mai
putemică confesiune a mea, cea
mai liberă din tot ce am scris până
acum.

R.B.: Nu doresc să accept fap-
tul că ar fi posibil să fie ultima d-
voastră carte. După toată tinerețea
de spirit pe care o aveți și toată
vioiciunea gustului și a sensibilită-
ții excludem această ipoteză. Desi-
gur, nu știm ce ne aduce ziua de

mîine, dar ceea ce simt eu acum
cînd stăm de vorbă, este că nu are
voie să fie ultima carte... Dar ce va
gîndiți să tîlmăciți încă în română
pentru cititorii din țară, pentru că
sunteți nu numai o autoare exce-
lentă, dar și o traducătoare conge-
nială, termen lansat aici în Germa-
nia, care ne convine fiindcă expri-
mă excelent relația care se poate
crea între un autor și un traducător.
Care vor fi cărțile asupra cărora vă
veți opri?

N.I.: Deocamdată lucrez la un
roman de Christian Haller, un ro-
man foarte frumos: are o subțiri-
me, o noblețe, o finețe pe care rar
am întîlnit-o și este o carte care
vorbește mult despre România și
cred că va fi foarte frumos primită
la noi în țară. Cînd am să termin
această carte, probabil la sfîrșitul a-
nului, mă voi apuca poate de tra-
ducerea altor cărți excelente pe
care le-am citit aici: autorii sunt
Hilbig și Schädlich. Cartea lui Hil-
big *Provisorium* mi-a plăcut enorm
și m-ar pasiona s-o traduc. În ace-
lași timp, am aflat acum, cînd tu ai
venit și mi-ai povestit, despre aceas-
tă corespondență a lui Paul Celan,
care m-ar interesa foarte tare. Ador
corespondența! Și eu sunt o pasio-
nată scriitoare de scrisori, de epis-

NORA IUGA (Elenora Almosnino) s-a născut la 4 ianuarie 1931
la București, într-o familie de artiști: tata - violonist, mama -
balerină.

Locuiește împreună cu părinții, cu domiciliu provizoriu,
între anii 1936 și 1938, în Germania, Belgia și Olanda. Revenită în
țară urmează școala primară în București, Gimnaziul "Ursulinelor" în
Sibiu și Liceul "Iulia Hasdeu" din capitală. Facultatea de Filologie -
secția germană, absolvită în 1953.

Profesoară de germană la Sibiu, 1953-1955; ziaristă la cotidianul
Neuer Weg, 1955-1956; bibliograf la Biblioteca Centrală de Stat,
1956-1969; redactor la Editura Enciclopedică, 1969-1977; redactor la
revista *Volk und Kultur*, 1977-1986. Membră a Uniunii Scriitorilor
din 1971. Membră a Pen-Clubului din 1995. Căsătorită cu poetul
George Almosnino. Un fiu, Tiberiu Almosnino, prim-balerin la Ope-
ra Română.

Cărți publicate:

Poezie: *Vina nu e a mea*, 1968, *Captivitatea cercului*, 1970, *Scri-
sori neexpediate*, 1979, *Opinii despre durere*, 1980, *Inima ca un pumn
de boxeur*, 1983, *Piața cerului*, 1986, *Cîntece*, 1989, *Dactilografia de
noapte*, 1996, *Spitalul manechinelor*, 1998, *Capricii periculoase*,
1998.

Proză: *Săpunul lui Leopold Bloom*, 1993, *Sexagenara și tânărul*,
2000.

Traduceri din: Strindberg, Hamsun, E.T.A. Hoffman, Kafka, Gün-
ther Grass, Herta Müller, Elfriede Jelinek, Thomas Bernhard.

Premii: Premiul Uniunii Scriitorilor pentru Poezie pe 1980; Pre-
miul Uniunii Scriitorilor pentru Proză pe 1993; Premiul orașului Slo-
bozia pentru Proză pe 1993; Premiul Asociației Scriitorilor din Bu-
curești pentru Poezie pe 1996; Premiul Uniunii scriitorilor pentru
Traduceri pe 1997.

Congrese în străinătate: Congresul internațional al scriitorilor din
Carintia - Austria, 1984, 1990-1996, Congresul traducătorilor din
Berlin, 1980. Numeroase apariții în periodice din Austria, Germania,
Luxemburg, Elveția.

tole. Poate m-aș încumeta să fac
așa ceva. Să vedem...

R.B.: Vă mai adresez o între-
bare, nu tocmai ingenuă, ba chiar
provocatoare; cartea a doua a
Aglaiei Veteranyi, ultima ei carte
de fapt, cu un titlu destul de greu
de tradus în limba română, care
aproximativ ar suna: "Răsufierea
de pe ultimul raft", carte întîm-
pinată favorabil de critică și conside-
rată demnă de un premiu, nu v-ar
tenta să o traduceți, pentru că ați
tîlmăcit-o și pe prima, care a avut
succes în România? Aglaia ținea
mult la d-voastră...

N.I.: Aglaia ținea foarte mult
la mine și eu foarte mult la ea: a
fost un "coup de foudre" și chiar
am devenit prietene... Nu știu, aș
traduce-o oricînd pe Aglaia Vete-
ranyi, aș vrea să-i traduc a doua
carte, însă există în mine un soi de
barieră... Eu nu pot să traduc
foarte curînd, una după alta, două
cărți ale aceluiași autor. Așa mi s-a
întîmplat și cu Hertha Müller.
Trebuie să mai traduc ceva între,
ca să ies puțin din acea atmos-
feră... cred că mă înțelegi.

Aglaia Veteranyi, cu a doua ei
carte, va rămîne totuși în perspec-
tiva mea de viitor, dar poate peste
un an.

R.B.: Hertha Müller, cu ulti-
mul ei volum de poeme-colaje,
este un fenomen cu totul interesant
în sfera aceasta de idei?

N.I.: Sigur că da. Am făcut o
experiență: am fost împreună la o
lectură în Italia, mai precis în Tiro-
lul de Sud; eram și cu Daniel Ba-
nulescu și cu Constantin Virgil

Bănescu din România. Ei, neștiind
germana, au fost foarte interesați și
m-au rugat pe loc să încerc să tra-
duc, să re-produc din poeziile
Herthei. Le-am tradus și, le-am
tradus cu mare ușurință, însă se
pierduse ceva... era exact experi-
mentul, era exact noutatea cu care
ea venea. Eu în traducere nu pot să
le redau pentru că ea decupează
cuvintele, le ia arbitrar și face un
drum dus-întors: ori îi vine o idee
și atunci ia din sertarase cuvintele
care se potrivesc acelei idei, ori ia
la întîmplare "pumnul de cuvinte",
de tăieturi din ziar și și combină în
cap, pe loc, versurile. Eu nu pot să
fac acest lucru ca traducător, eu
pot să iau doar *ad litteram* textul,
ca orice text obișnuit și să-l traduc
și atunci nu mai are acel caracter
de spontaneitate. Ar trebui ca eu la
rîndu-mi să re-creez și să scot alte
cuvinte din ziare și să fac același
lucru... dar, ar ieși altceva.

R.B.: M-am gîndit la o conlu-
crare năstrușnică în doi, în două de
fapt, dar cred că nu este realizabi-
lă. Cum se vede România de la
Schloss "Solitude"?

N.I.: În această singurătate am
impresia că intru "în casa mea" mă
adun. Nu pot să spun că-mi lip-
sește România, dar mă gîndesc la
ea ca la o prezență extrem de dragă,
mai dragă ca oricînd. Aici simt
mai mult că-mi iubesc țara decât
pînă acum!

R.B.: Mulțumesc, Nora Iuga.

Rodica Binder

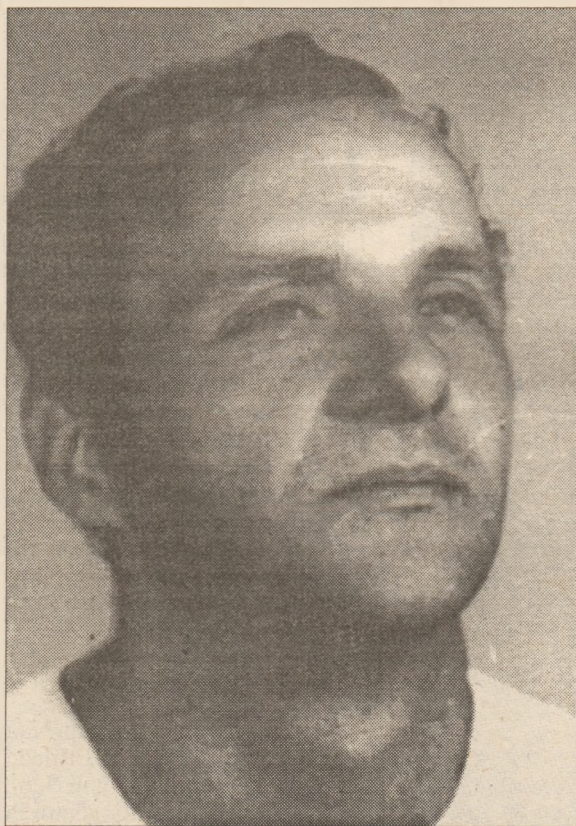
Stuttgart, noiembrie 2002

BÎNTUIAU ca niște șacali jigăriți prin amurguri. Calea lor lunecoasă și întunecoasă - o foșgăială de umbre iuți strabatind mulțimea pestriță de pe cheiurile Senei, din gări și hale, vinturind harnică pleava din buzunare și genți. Adulmecau timizi și nesățioși, se risipeau, se adunau, îmbrînceau tinere în blugi, cu rucsacuri și aparate de fotografiat agățate de gît, gospodine grase împovărate cu sacoșe, bătrînele cocîrjate, și țîșneau ca din pușcă în direcții diferite, cu bancnote mototolite asudîndu-le în pumni. Se scâlambaiau și jeleau și se tirau prin praful și fumul peroanelor, dați-mi un banuț, dați-mi un banuț, dați-mi un banuț... Strategia pedagogică a parinților lor începuse în sfîrșit să-și arate roadele. Nu există plăcere fără durere, da, disciplină și muncă pe brînci și munca te face liber și așa mai departe. Se mișcau tot mai bine, se simțeau tot mai în largul lor. Pămîntul trupurilor rodea: 900 de franci pe zi, adică norma de 300 de franci de căciulă, și nu de puține ori 1000, 1200, 1400 de franci. Ce trecea peste 900 păstrau, ascundeau, o rezervă pentru zilele proaste, cînd nu reușeau să-și facă norma... Bravo, mes enfants, ați văzut că se poate? N-are nimeni nimic cu voi dacă puneți osul la treabă.

În familie domnea din nou armonia și voia bună. Urmele cuțitului pe spinări și pe piepturi se vindecașeră, deveniseră ilizibile cicatricele vechi, amintind tot mai vag de nebuloasa cabală a pătîmirii scurgîndu-se în străfundurile cîrnii, sedimentînd instincte imemorale de răzvrătire ce vor irupe cîndva ca din senin și vor da foc lumii. Rîvna și răbdarea care sapă, Ierusalime, inima lui întărită. Cu Claudiu și Robert în urmă, purica parcările din care s-ar fi putut alege cu cîte ceva din mașini. Cu lovituri de pumn ce făceau să clîntăne portierele, reedita fără să știe perioada de ucenicie a lui Edi pe străzile Bucureștiului. Falangele se umflaseră, se pietrificaseră, iar pumnul izbea ca ciocanul în tablă și fier. Era mai agil, mai curajos decît tovarășii săi, așa încît se avînta mereu primul, Ierusalime-Ierusalime, ce mi-ai făcut tu mie!

Zilele proaste se țineau lant neori, și mai avea cîte un ghinion și-o întepeneală din care anevoie reușeau să iasă. În marțea aceea le mersese tot pe dos și aiurea. Pînă spre prînz nu adunaseră nici un franc. Ghemuit într-un Ford Capris peste o geantă diplomat, Ierusalim răvășea hîrtii și acte, ziare și reviste cu poze colorate înfașînd bărbați goi și femei goale peste care scuipa îndrăjit răsfoind și scuturînd. Gura

strîmbată într-o grimasă a nepuținței, privirea îngustîndu-se, ochii lui ca niște creștături de cuțit, lacrimi de obidă, nu-i nicăieri nici o bancnotă, doar un pachet de țigări și o brichetă în cutia de la bord. Și le aruncă în sin și tot nu-i venea să plece. Îl zăpăcise și-i luase auzul dezamăgirea, sau poate Robert și Claudiu nu fluieraseră îndeajuns de tare. Nu distinse semnalul lor prin vacarmul de clacsoane și uruit de motoare ce emana din oraș la acea oră a amiezii. Întîrziea rupînd și mototolind hîrtii și sfîșind căptușeala genții. Își boteză lucrarea cu un jet prelung de urină, cu care biciui apoi banchețele și parbrizul. Damful iute al urinii țîșnit din viscere, un ultim semn al trecerii lui pe aici...

DOAR că deschise ușa și dădu să iasă și se pomeni nas în nas cu cel care trebuia să fie proprietarul mașinii - un tînăr lung și deșirat, incremenit de stupefacție la vederea talmeș-balmeșului de hîrtii și a genții căscate, cu căptușeala zdrențuită de ghiarele de uliu ale puștiului în hanorac negru. Mon Dieu de Dieu, nu-i venea să creadă, nu lipsise nici zece minute, și-n aceeași secundă zece metri il izbi cu capul în stomac dezzechilibrîndu-l și proiectîndu-l cît era de lung pe mașina de alături. Fugi zece metri pe culoarul dintre mașini și făcu o tumbă peste o capotă, aterizînd pe alt culoar. Nu mai avea decît cinci metri pînă să ajungă pe trotuar și să se piardă în aglomerație, cînd lunganul îi ieși în față și uite-l apropiindu-se cu brațele în lături, ca un portar pîndind o mingie pornită dintr-un șut năprasnic. Sînga-mprejur și zbugheo, Ierusalime, spre bulevard, dar din patru pași mari lun-

ganul îl ajunsese și-i înfipse mina în gluga hanoracului, și zbate-te acum, luptă pentru viața ta izbind cu pumnii și cu capul, zadarnic, zadarnic, se pomeni luat pe sus, plutind peste capote și înapoi la mașină și aruncat înăuntru și lunganul încuind toate ușile, în afară de cea cu încuietorea demolată de pumnul lui pe care o ținea cu genunchiul strîgînd, police, police, police...

Pînă să apară polițistul, mon Dieu de Dieu, puștiul spărsese toate geamurile, își tăiașe palmele în ele și se spoise tot de singe pe față și pe piept. Cu glas pierit, lunganul îi spuse polițistului că l-a prins spărgîndu-i mașina. Era palid, îi tremurau picioarele. Priveliștea copilului mozolit de singe nu era de altfel ușor de suportat nici pentru polițist. Ierusalim i se agățase de uniformă, se vaita printre hohote de plîns cum c-a vrut să profite de mine, domnule polițist, m-a băgat cu forța în mașină și-a vrut să mă ducă la el acasă. Nenorocitul ăsta, dar l-a bătut pînă l-a umplut de singe... Mon Dieu de Dieu, minte, minte, minte, l-am găsit în mașină! S-a tăiat singur! ăsta nu-i copil, e o jivină sălbatică!...

Polițistul ăla solid cu mutră de satrap, ras în cap și cu o cicatrice ca o rimă pe obraz, din care se regăsea un crimpei și pe bărbia osoasă și lătăreață, abia se stăpînea să nu-l busească pe lungan. Ochii lui verzi ca veninul, scăpărau de repulsie și revoltă. Mergeau de-acum toți trei pe trotuar, prin mulțime, și lumea oprindu-se în loc, curioasă, impresionată, bietul copil, măcelărit, plin de singe ca un miel scăpat de la abator și ținîndu-se de omul legii ca de părintele lui, și tipul ăla deșirat mergînd înaintea lor, gesticulînd, justificîndu-se, e

Trei ceasuri rele

Proză
de
Radu Aldulescu

sălbatic, e sălbatic, e nebun n-am văzut în viața mea așa ceva... Și Ierusalim bruindu-l cu stricatele și perversule și nenorocitele. A vrut să-i arate reviste porcoase, să-l momească în mașină, domnule polițist, dacă nu erai dumneavoastră își bătea joc de mine, așa încît polițistul prinse din zbor una din miinile care-i fluturau prin fața ochilor ca niște panglici în vînt, îi puse brățara unei cătușe, iar cealaltă o prinse de încheietura lui, și liniștește-te, puîșor, îl învățăm noi minte. E al nostru, mergem cu el la secție să-l punem să dea o declarație. O să fie vai de capul lui, ai să vezi...

Deșteaptă manevră. Ea avu într-adevăr darul să-l mai calmeze pe Ierusalim. Scîncea stîns, schiopătînd și ținîndu-se de gît cu mina însîngerată, ca și cum s-ar fi străduit să stăvilească o hemoragie în timp ce Robert și Claudiu se strecurau prin aglomerație la trei pași în urmă sușotînd între ei, o să scape, o să scape, însă Robert, mai greoi de felul lui, nu prea-și dădea seama ce se întîmplă, ce naiba așteaptă de nu fuge, de ce n-o taie peste bulevard? Ba să-l lase că știe el ce face, o mai avea ceva de discutat cu polițistul, uite-l cum îl mîngîie pe cap, ie dă baaa! Fugi, baaa!

Vorbele românești irupseră într-o chiuitură prelungă. Cîțiva trecători întoarseră capetele și-l întoarse și polițistul legat de prada lui. Robert și Claudiu făcuseră sînga-mprejur și grăbiră pasul prin mulțime.

Auzise semnalul de astă dată. Oricum știa și singur ce are de făcut. O rupse la fugă de lingă polițist prin fața unei mașini care frînă brusc, stîrnind în urmă un vacarm de clacsoane acompaniînd slalomul dezlîntuit printre mașini. Odată ajuns pe partea

cealaltă a bulevardului își continuă fuga pe trotuar prin aglomerație, cîți pe o străduță care-l scoase în alt bulevard și cobori într-o gură de metrou.

După o jumătate de oră se afla lingă Bois de Bologne, la o aruncătură de băț de clădirea cu Salonul de Frizerie și Coafura pentru Ciini. Bravo Ierusalime. Ai făcut ce-ai făcut și-ai scăpat și de data asta. Ai avut noroc. Ghinionul și norocul se încăleacă și se îmbrățîșează, lingîndu-se și mușcîndu-se își da drumul de-a rostogolul la vale. Această vale a plîngerii și Rîvna Casei, deh, ce naiba l-o fi adus acum în preajma casei, ziua în amiaza mare și fără un franc chior în buzunar? Istovirea, spaima... Orașul asta care stă să se dărîne pe tine, să te strivească sub poduri și ziduri de catedrale, cafelele cu mesele scoase afară pe trotuare, șiruri nesfîrșite de mașini unduind prin valuri de caniculă, femei și bărbați cu brațele și spinările goale, tricouri și cămăși de toate culorile și ochelari de soare, chelneri cu tăvi încărcate cu bunătăți și adieri fierbinți chemînd înserarea prin larma duduului de motoare, pietre și hale și arcuri de triumf, bulevarde, autostrăzi, leșinul vertijului multicolor sorbindu-ți singele, alei și copaci și turnuri de fier și pajiști incendiate de asfințituri.

TREI sferturi din zi se dusese. Rîvna și alergătura nu-i băgase nici un banuț în buzunar. Asta ar mai lipsi acum, să bată la ușa prinților cu buzunarele goale... Întins pe iarbă, cu cerul veșnic senin umplîndu-i ochii, simțea cum se umple din nou de putere. Spaima și osteneala ieșeau din el și se risipeau în înalturi. Rîvna și alergătura... Slabă speranță ca Robert și Claudiu să fi strîns mare lucru în cele trei ceasuri de cînd s-au despărțit. Fără el, ei se descurcă anevoie. Destul de des le dă din banii lui ca să-și completeze normele zilnice, iar cînd atacă în haită, tot Ierusalim trebuie să fie în mijlocul primejdiei ca să-i încurajeze și să le coordoneze mișcările. Habar n-au de capul lor, i-ar minca de vii Edi și Burhuși dacă n-ar fi el... Gîndul ăsta îl făcu să sară ca ars. Hai, acum se face noapte... Ieși din pădure, o luă pe străzi, spre bulevard, și cobori iarăși în gura de metrou.

Se regăsi în gară cu Robert și Claudiu. Trăgeau din greu la cerșit. Adunaseră abia șaptezeci și doi de franci. În ritmul ăsta vor trebui s-o lungească cu vîlcăreala și milogeala pînă miine dimineată, și nici atunci... Nenorocită zi, deh, marți, trei ceasuri rele. De vreo patru zile așa le mergea. În ascunzătoarea lor din dosul unei plăci de faianță dintr-o toaletă publică, mai erau doar douăzeci și cinci de franci. De

literatură

patru zile tot luau fără să pună nimic la loc, ca să-și completeze normele, dar de-acum, gata. Au ajuns la fundul sacului. La noaptea, acasă, să se aștepte la bătaie în loc de mîncare. Burhuși o să-și ungă din nou cuțitul cu singele lor. Trebuie c-a ruginit de două luni și ceva de cînd n-a mai însemnat datorii... Ba să nu pomească pe burta goală de chestii d-astea, singe, datorii, cuțite, pumini în căpătîină, să fie cu toatele în fărfaia părinților lor demenți. Pinguinul ala șontorog, butoiul ala plin cu rahat, tirfa aia de șobolancă... O veni și ziua cînd o să ne pișăm pe ei și-o să le dăm foc. Pina una alta hai să băgăm ceva la ghiozdan.

Nu mîncaseră nimic de aseară și uite că se-nșerează iarăși. Cumpărara sendvișuri, alune și dropsuri și opt cutii de bere. Bine că pe țigări nu mai trebuiau să cheltuie. Aveau pachetul de Dunhil luat de Ierusalim din mașina lunganului, singurul lui cîștig pe ziua aceea. Socoteau cît au cheltuit pe mîncare și cît le-a mai rămas, în timp ce mîncau așezați pe hanoracele așternute pe cimentul unei nișe din zidul clădirii gării. Se încurcau și o luau de la capăt iarăși. Mîntile împleticindu-se, cît de grele sînt adunarea și scăderea... Ierusalim barem apucase să se ducă la școală pînă-n clasa a treia, că Robert și Claudiu o luaseră prea de timpuriu cu hoinăreala ca să mai facă vreo clasă. Ierusalim știa alfabetul, chiar reușea să scrie cu litere de tipar, dar uite că Claudiu era mai dibaci la socotit decît el. Opt sute cincizeci și trei de franci, da, în seara asta trebuie să facem rost neapărat.

Zăpușeala de iulie era umedă și avea gust de funingine și sfîrșeală. Picoteau lungiți pe hanorace și pufăiau alene din țigări cu cutiile de bere în față, ca niște lucrători după o zi grea, osteniți, plictisiți cît vor mai trebui să facă pe copiii, să impresioneze și să convingă?! Li se cam luase de maimuțareala asta, ei nu mai erau demult copiii, dar n-aveau încotro.

Deciseră, da, or să ceară, or să ceară pînă li s-o usca limba-n gură; se simțeau prea turmentați de alergatura și emoțiile de peste zi ca să se apuce de buzunărit... Sa ceară, da, numai de s-ar apuca odată.

Timpul trecea și tot nu le venea să se umească, și dacă ar fi apucat să-i ia somnul... Cu ochii mijiti, Robert parcă ar fi dat să povestească un vis în care se căznea să creadă, și dacă ne-am urca acum într-un tren din asta, iar Claudiu că unde ai vrea să te ducă trenul ăla?

Ierusalim își stropia cu bere din gură palmele și încheieturile. Se spăla ca o pisică lingînd berea prelingîndu-se spre coate și înmuindu-i singele închegat amestecat cu jegul Parisului, miorlă-

ind cu o voluptate trufașă, bine că nu mi-am tăiat venele în nenorocirea aia de geam... Ce v-ați fi făcut dacă ați fi rămas fără mine? Ai? La care Robert hohoti, pîi fără el nu le-ar fi rămas decît să-și ia gițul, ca să se ducă după el pe lumea aialaltă să-i ajute să-și facă normele, hă-hă-hă... Ba bine că nu, s-ar fi suit într-un tren, el și Claudiu, un tren care să-i ducă acasă-n România, și Claudiu că ț-e dor cumva, pîi cum dracu, făcu Robert înecîndu-se și tușind și scuipînd un gulguloi de flegmă neagră peste șervețelele sandviciurilor, mă pișă pînă la România, nu-mi mai trebuie...

HIAR nu le mai trebuia.

Nu știau ei traiul de-acolo? Pe străzi și-n gara de Nord din București era de departe mai rău decît aici. Cu tot omorul pe care-l luaseră în primele săptămîni ale sejurului parizian, cu toată hăituiala asta pentru norme, tot e bine că aveau un loc unde să tragă noaptea, paturi curate și un frigider plin cu de toate și niște părinți la care puteau căsca gura la o adică oricît de ai dracului erau. Rîvna Casei Tale, torcea Ierusalim. Mare și bun ești, Dunnezeule, și ești mereu aproape... Îl simt, Robert și Claudiu, e un abur și-un fum și-o mireasmă care alină, oblojește, și Claudiu trezit din somn speriat și ridicîndu-se în genunchi, ce creștin copil al străzii handicapat... Îl simte, deh, mă duc să mai iau niște bere ca să-l simțim și noi. Ai băut singur toată berea, Ierusalime, io și Robert abia dacă am gustat. Rîvna Casei Tale de alcoolist, jegos, șobolan de canal pișă-m-aș pe rîvna... Ierusalim îi dădu un brînci lungindu-l la loc pe ci-

ment, și Claudiu zvîrcolindu-se prin praf ca lovit de o criză de epilepsie, și Ierusalim încălecîndu-l și Claudiu aruncîndu-se peste ei. Se tăvăliră preț de un minut printre hanoracele lor dimpreună cu chiștoace, cutii de bere și șervețele, injurîndu-se și scuipîndu-se, maimuțărîndu-se. Cînd se opriră să-și tragă sufletul, văzură că cineva se uita la ei cu niște ochi înlăcrimați de timiditate. Un omuleț grasuț, cu plete cărunte, linse pe creștet și adunate la spate într-o codiță, cu un smoc simpatic de barbișon și îmbrăcat într-o cămașă largă infloreată. Ce vroia ăsta de la ei. Păi să meargă cu el, copii, am niște mobilă de cărat... Plătesc bine.

L MĂSURARĂ mahmuri, parcă-l știau de undeva, de la televizor parcă semăna cu un conte sau marchiz din niște filme. Arăta cam de statura lor, ceea ce era pe cale să-i deruteze, și nu se mai întîmplase pînă acum să-i solicite cineva pentru cărat mobilă. N-aveau ei fason de hamali, iar la bagaje să ducă la tren, nu se încurcau. Pentru șapte-opt franci, mai bine lipsă. Timp pierdut și oase rupte degeaba. O ținea de-a surdă că plătește bine de tot, că n-o să le pară rău... Se cam fofila, îi cam lua de proști piticul, așa încît Claudiu îl aborda mai direct cu uitate ce este, domnule conte, dacă vreți să vă jucați cu noi, să știți că vă costă trei mii de franci.

Suridea încurcat contele și marchizul. Îi văzuse doar adineauri jucîndu-se și nu parea deloc dispus să se tăvălească cu cămașa lui infloreată pe cimentul ăla mizerabil. Ierusalim îi explică pe un ton repezit, din care ai fi putut înțelege că-și pierduse

răbdarea, cum că dacă vrei să ne fuți, marchize, trei mii de franci, și uite-l luminîndu-se la față, dar încă fofilîndu-se. E mult trei mii de franci pentru buzunarul lui. N-avea atîta bănet, și Robert strîmbîndu-se iritat, două mii cinci sute, ultima strigare, și hai, conte, sintem de meserie. Îți facem o lucrare de-ai să ne pomești cîte zile oi avea, la care el că tot e mult, e prea mult, nu sînt atît de bogat, și Claudiu lătrîndu-i în nas, scoate repede două mii cinci sute de franci, dacă nu vrei să zbier acum după poliție, hai, hai, repede!...

Copiii îl înconjuraseră, îl ciupeau de gușă și-l trăgeau de codiță și-i biciuiau obrajii buclălați cu vorbele lor pline de stropi, salivă, repede, repede, două mii cinci sute. Te dăm pe mina poliției, poponarule, pedofilule, vampirule... Te dai la noi, ai? și marchizul că să stea puțin, copii, să ne-nțelegem. Ei vor două mii cinci sute de franci pentru toți trei, dar el n-are nevoie decît de unul singur, îi e de ajuns unul. Îl împunse cu degetul în burtă pe Ierusalim, de tine aș avea nevoie, blonduțule, îți dau opt sute de franci. E bine? Blondețul avea însă socotelile lui și era neînduplecat: și pentru unu și pentru doi și pentru toți, tot două mii cinci sute trebuia să dea, și nu te juca cu focul, marchize.

Îi cam ardea de joacă însă, trăgea de timp, se lega de accentul lor ciudat pe care nu era în stare să-l recunoască, copilași, ce nație sinteți? Italieni, portoricani, spanioli... Parcă ceva pe acolo, și să aveți grijă, copilași, Parisul e un loc periculos noaptea, se întîmplă multe... Ie dă treabă tare piticu' ăsta, le poartă

de grijă, dar habar n-are cu cine s-a încurcat... Ierusalim îl avertiză, marchize, noi sintem români și Robert semețîndu-se, români cu jar în gaoază. Pentru un fleac de două mii cinci sute de franci or să-l facă fericit, marchize, o să dai în turbare, o să mergi dînd dînd cur pe stradă cînd o să-ți aduci aminte de noi...

Lăcrima pofticios, șovăitor, se simțea constrins, dar îi plăceau prea mult copiii. Consimți în sfîrșit să-i ia pe toți trei în mașina lui. Străbătura orașul pînă în fața unei vile de pe o străduță dosnică din apropiere de Champs Elysée. În ultimul moment se răzgîndi. O să-l ia doar pe ingerașul ăsta blond, de ceilalți nu are nevoie. Era probabil singur acasă și-i era frică să se încurce cu toți trei. Copiii ăștia prea arată ca niște salbaticiuni, care ar fi în stare de orice la o adică. Unuia singur poate i-ar fi făcut față, merita riscul, dar cu toți trei n-ar fi scos-o la capăt. Robert și Claudiu n-aveau nimic împotrivă, să și-l ia pe Ierusalim dacă-l place așa tare. Dar nu înainte de a le da cei două mii cinci sute de franci, cum le-a promis. Banii, piticule, pîi ce credeai? Banii? făcu el cu un aer de o inocență absolută, ca și cum habar n-ar fi avut de așa ceva, nici pomeneală să fi intrat în înțelegerea lor, la care Claudiu că băi, cîrpașosule, să nu încerci să ne prostesti că te-ai ars. Excrocule! și ssst, copii, mai încet, nu mai strigați că v-aude lumea. N-am bani la mine. Îi am sus, în casă, și copiii, sint chiar niște salbaticiuni puse pe jaf, niște copii totuși, niște salbaticiuni în devenire... Robert îi scosese poala cămașii din pantaloni și se agățase de ea ca de fusta unei mame, tragînd ritmic, banii, banii, banii...Dă-ne banii grasule că te lăsăm în pielea goală! Te dezbracă! Te castrăm! Îți tăiem puța aia cît o cireașă și-o dăm la rațe!

Se lăsa prins în hirjoneala lor. Prea tare-i plăcea, îi întărita ca pe niște căței, îi imbrîncea și el la rîndu-i și-i trăgea de hanorace, chicotînd și chițîind excitat, abandonîndu-se acestui preludiu promițător. Joaca prevestind extazul, durerea amestecîndu-se cu plăcerea, și vina și sila și amăgirea și speranța... Ispita bălînd în adîncul viscerelor, lăsați copiii să vină la mine, să se hrănească din hoitul ăsta nevolnic...

REPREZENTAȚIA nu era însă gratuită. Un bun privilegiu pentru Ierusalim ca să-l caute prin buzunare. Găsi o legătură de chei și un portofel căreia îi cerceta conținutul la lumina felinarului, în timp ce Robert și Claudiu se opinteau să-l distreze pe marchiz. Niște

(Continuare în pag. 20)

Trei ceasuri rele

(Urmare din pag. 19)

bancnote de o sută de franci, șase la număr, atât. Opri banii și aruncă portofelul în întuneric de-a lungul străzii. Desprinse apoi cheia mașinii din legătura de chei pe care o lăsa pe caldarim, sub felinar, după care se amestecă iarăși în joaca tovarășilor săi cu marchizul, ca să bage cheia mașinii în buzunarul blugilor de la spate al lui Robert și banii în buzunarul lui Claudiu. Le trase cite o palmă peste fund, și vedeți mașina, în românește, și pe urmă în franțuzește, marchize, hai să mergem la treburile noastre.

PREA înfierbîntat ca să-l audă, așa că Robert și Claudiu se traseră înapoi doi pași și-și scuturară miinile, ca și cum s-ar fi dezis de el, da, joaca se terminase, să meargă fiecare la treburile lui, du-te, du-te, du-te... Și uite-l în sfîrșit dezmeticindu-se, ca ieșit din transă, și luînd-o peste stradă, ținîndu-l strîns pe Ierusalim de după umăr, ca pe o achiziție valoroasă ce i-ar putea fi furată. Ajuns în fața porții, mina lui fierbinte și tremurîndă prinse să mîngîie și să frămînte șlițul ingerașului blond și se întoarse apoi printre picioare pipaind febril fesele micuțe.

Hai sus odată, îi șuieră Ierusalim în ureche, cu o patimă ce nu era deloc contrafăcută. Și el fremăta, abia aștepta. De vreo trei luni de cînd era în Paris, încă nu se întimplase să se întîlnească cu unul din astia. Nu dăduseră încă peste locurile pe unde or

umblat și nici n-avuseseră timp să-i caute, tot alergînd după cerșit și buzunărit și prin parcări să spargă mașini. Marta le povestise la Frankfurt despre perverși de tot felul și ar fi urmat ca odată ajunși la Paris, Edi și Burhuși să-i orienteze spre treaba asta pentru care se șiau rodați temeinic pe străzile Bucureștiului. Edi și Burhuși îi neglijaseră însă, poate unde nu prea aveau timp deocamdată, fiind mai mereu plecați după treburile lor pe aici, pe la Frankfurt sau București. Dădeau pe acasă odată la patru-cinci zile, mai cu seamă că de-acum nu mai era nevoie de instrucție, dacă des enfants de la patrie își depuneau noapte de noapte în palma Martei normele, banii din care să le crească rinza părinților lor...

Banii mi i-ai luat, tîrfuliță hoată... Marchizul ridea euforizat. Chiar nu-i păsa de bani. Niciodată în viața lui nu dăduse importanță, nu dusesse lipsă și nu se lăcomise. Banii sînt un pretext nesemnificativ, meschin, de care lumea se agăță, năruindu-se și prăvălindu-se în hăuri luciferice, și de care se agăță și el cînd era nevoit să iasă în lume ca să-și caute ființe vii și fragede. Încă simțea nevoia uneori, deși cel mai adesea bătrînețea, deriva memoriei halucinînd prin alte vremuri, îl ținuta luni în șir între zidurile acestei case.

Se căută prin buzunare. Se căută îndelung, de-ai fi zis că se scarpină, și banii, dar cheile? Ce-ai făcut cu ele? Cu ce intram în casă? Ierusalim, ofensat, că să nu-l întrebe pe el. I-or fi picat pe jos. El nu e din aia care umblă prin buzunarele altora, te rog să nu mă jălești dacă vrei să merg cu tine, te rog să ruga foarte mult să fii atent cum vorbești și marchizul bijbii incurcat scuze, nu vrusese să-l jignească, departe de el gîndul, dar fără chei... Le pierduse, desigur, urîta treabă și tocmai acum.

Își frîngea miinile deznădăduit. Nu mai avea mult pînă să plîngă, iar Ierusalim îl liniștea, lasă, lasă, hai să le căutăm, ti-or fi căzut din buzunar cînd te-ai înghiontit cu pușlamalele alea. Trecură strada înapoi. Robert și Claudiu dispăruseră de lingă BMW-ul botos, de culoarea cernelei. Ce mașină dată dracului are marchizu' asta, șușoteau ascunși în întuneric după altă mașină, zece metri mai încolo, de unde-i vedeau pe cei doi amușinînd pe jos după chei, și în sfîrșit Ierusalim le găsi lingă felinar, le zăngăni ca un clopoțel și o luă înapoi peste stradă înaintea marchizului, unduînd lent din șolduri, cu mișcări ademenitoare.

Radu Aldulescu

Leo Butnaru

Poeme și poeți ținându-se de mână

*La nouă dimineața,
E Arctica.*

Sylvia Plath

La unul din poli pe catedrale de ghețari unde se află Vaticanul pinguinilor imperiali papalitatea păpătorilor de heringi argintii-albaștri acolo mi s-a întîmplat un poem laconic încât poate fi reprodus și aici –

(pe creasta unui nor – semiluna ca o focă de foc

pe vârful aisbergului din tărîmurile unde exoticele noastre dorinți se întretaie cu recea.

realitate) – de fapt trecuta și prezenta zămislire întîmplându-se la Neptun în dreptul vilei Stancu unde

marea poartă botniță și zăbală de stabilopozi

caraghioși

intinzându-și pe țarm balele melanjului de spumă

alge și meduze lentiliforme

lunecoase simpatico-grețoase

uneori îngogoșate în placente de petrol

suprapuse și supraexpuse ca năzdrăvaniile din

textele

zise suprarealiste

comentate de veleitari cu ochii încercănați

împupilați ca un olimbic dedublat al oboselii și

posibil

începutului bolii de rinichi

și atunci și acum mirându-mă cum iată

toate se leagă în lumea aceasta dacă

liantul este rețeaua liberală a poeziei în care

sensurile circulă în toate sensurile

până firește se întîmplă accidentul finalului de

poem

sau poate de poet precum în cazul Sylviei Plath

care

în rochie albă cu trenă lungă și tul transparent

e mireasa ce zboară peste catedralele ghețarilor

eu unul avînd impresia că bărbatul ce o ține de

braț

(exact: ca într-o pictură de Chagall)

e unul din poeții români sinucigași ambii

cu picioarele gracile plutind deasupra stranelor

altarelor reci precum scria

condrumeața sau poate chiar iubita colegului

nostru care

în loc să traverseze Styxul traversează

Oceanul Înghețat de Nord.

Absoluta autoreferențialitate

Câteodată îmi zic că

dacă există Dumnezeu

din câte se vede el nu e decât un

privitor ca la teatru

întruchipînd desăvârșit

nepăsarea modelatorului față de malformațiile

propriei sale creații; o

recreație sau procreație în hazard

și parcă predestinat

cantonată în

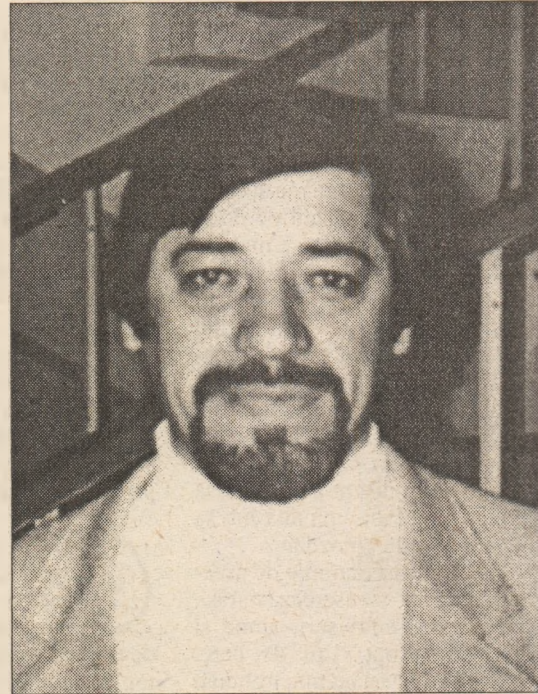
plictis și indiferență necondiționate ce

nu te provoacă nu te-ndeamnă nu te cheamă nici

la consimțiri nici la

contradicții.

Altădată însă

îmi spun că

Existența lui Dumnezeu n-ar fi decât

un Cuvînt pe care uneori ezit totuși să-l scriu

fără a fi însă ateu sper. Ori poate

e un poem atât de pur (artă pentru artă) încât

Dumnezeu n-ar putea să-l dedice decât Siesi

în timp ce în cosmica autoreferențialitate absolută

s-ar putea în fine auzi

atocutremurătorul: "Măinile sus!"

după care

Dumnezeu chiar ar ridica mâinile

predându-se

Lui Însuși

mai rostind

doar:

"Gata...

nu mai e nimic de făcut..."

Mică teorie asupra destinului

În bătaia apusului

frunza ajunge cvasi-străvezie – i se

văd nervurile, unghiurile pe care le comit la

întîlnirea cu pețiolul prelung – un

proiect de galeră cu vâsle. Ori poate

un roentgen de aur, dar

inutil pentru acest trup' sor ca și inexistent, deja

în ușoară putrefacție – suportabilă, chiar

aromitoare, ai zice –

confirmînd și el că

neapărat

moartea nu poate fi decât de unică

(ne)folosintă - a frunzei ori

a sapiensului ce poartă în spate

Coloana Finitului

limitată între extremitatea fostei cozi

(dacă e să-l credem pe Darwin) și

vânzoleala filosofică a creierului în

numele absurdului priitor

vedeniilor plăsmuite de visul ori ceața lumii

prin care abia mai străbate

amestecul de gînguriri ale bebelușilor

Babilonului și

rugile eremiților mai că negreșelnici, înălțate

Celui de Sine Însuși necuten înzilit

totdeauna de față, însă

stăruind a rămânea mereu întru

ascunsul chipului aproximat de

vitrării cu sticla îmbătrînită în

clarobscurul co-etern cu moartea ce pare ca și

cum

un mod de a conserva asfințitul non-stop sub care

Matusalem, probabil, își rostește parafraza

sacramentală:

- Nu credeam să nu învăț a muri vreodată... ■

Decembrie

“**NCÎNTĂTOARE** sînt orhideele! Nimeni nu contestă. Dar nu rezistă la roua și bruma tufănelor noastre”, scria Cezar Petrescu prin anii '30, cu înversunare metaforică împotriva “transplanturilor” artificiale ce ar fi pus literatura română în imposibilitatea de “a lega vreun rod”. Fără rădăcini în pămîntul natal, răsucit după cum bate moda occidentului, autenticul românesc ar fi supus, fatalmente, desfigurării. Vizibila cu ochiul liber, poziția “antimodernistă” a lui Cezar Petrescu (născut la 1 decembrie 1892) nu-i poate asigura certificatul de bună orientare artistică din partea criticilor cu autoritate ai vremii. Chiar de la debut sînt detectate influențe sadoveniene indubitabile. Și, deși *Scrisorile unui răzeș* se sting mai degrabă în ecoul tîrziu al

modelului A. Daudet cu ale sale *Lettres de mon moulin*, icoana autohtonă de veșnică pomenire cezarpetresciană rămîne Sadoveanu. Încarcerat pe viață și pe posteritate în formule critice generatoare de disconfort în ierarhizarea valorilor interbelice, Cezar Petrescu este nevoit să-și încadreze uriașa *Cronică românească a secolului XX* în grila strîmtă a rezistentelor etichetări: “întîrziat epigon al semănătorismului”, “antimodernist”, “emul sadovenian”. Se apără, copilărește, cu scutul teoriilor lui O. Spengler pe care le deformează involuntar în propriile-i oglinzi de circ, purtate demonstrativ prin labirintul “orașului cosmopolit” cu oameni dezrădăcinați

pe care metropola “îi atrage și îi suge”. Aflat la un pas de expresionism, Cezar Petrescu nu posedă aparatul apercetiv necesar potențării expresivității și ratează ieșirea din îngustul cerc obsecional al diferitelor medii, tratate mai degrabă în manieră sociologică. Dar tocmai aici se înregistrează un punct forte al demersului său scriitoricesc, constînd în ușurința, în *lejeritatea* (fie ea, din păcate, și una de substanță) cu care trece de la sat, “rodul pămîntului”, la “tîrgurile unde se moare” pentru a poposi, prin nu mai puțin de cinci romane, în “capitala care ucide”. Am schițat doar o parte din temele monumentale fresce a secolului trecut prin care, mai

mult sau mai puțin transparent, Cezar Petrescu intenționa a-i concura pe Balzac. Capitolul *Război și pace* include romanul *Întunecare* (1921), alături de alte trei compoziții mai modeste, mărturisind un alt model de anvergură: Lev Tolstoi. Este un lucru cert că raul tratament critic aplicat prolificului scriitor român încă de la debut este cauzat și de uriașa disproporție dintre ambiția creatoare, permanent biciuită de lecturi grandioase insuficient digerate, și modestul produs artistic, parazitat și paralizat de un verbalism excesiv. Scrierile lui, ivite din vâlurelele siajului semănătorist, demonstrează o dată în plus că inerția unor reflexe de receptare

continuă și după spargerea marelui val.

GAZETAR cu ochiul atent la evenimentul senzațional, întemeietor și director de reviste mai mult sau mai puțin longevive, printre care și *România literară* (1939), redutabil autor de cărți pentru copii, Cezar Petrescu a fost în timpul vieții (moare la 9 martie 1961) unul dintre cei mai citiți autori. El și-a cîștigat fără greș admiratorii, scoțînd din mantaua colectivă a unor titani cu suflu epic devastator “paradisuri în destrămare”. Populate de inocenți, dezrădăcinați, învinși, lichele de contrast și sinucigași, romanele și nuvelele sale hrănesc nevoia de lirism reprimat, de paseism și de lisare a tuturor dezamăgirilor și decompensărilor de ordin psihologic, social sau istoric.

Gabriela Ursachi

calendar

4.12.1883 - s-a născut *Nicolae Carotjan* (m. 1944)
4.12.1883 - s-a născut *Tompa László* (m. 1964)
4.12.1883 - s-a născut *Vasile Uscătescu* (m. 1961)
4.12.1895 - s-a născut *Octav Dessila* (m. 1976)
4.12.1910 - s-a născut *George Togan*
4.12.1913 - s-a născut *Vlaicu Bârna* (m. 1999)
4.12.1921 - s-a născut *Nicolae Ștefănescu* (m. 1977)
4.12.1921 - s-a născut *Alex. I. Amzulescu*
4.12.1942 - a murit *Artur Enășescu* (n. 1889)
4.12.1966 - a murit *N.N. Condeescu* (n. 1904)
4.12.1983 - a murit *Al. Oprea* (n. 1931)
5.12.1882 - s-a născut *Natalia Negru* (m. 1962)
5.12.1907 - s-a născut *Lotte Berg* (m. 1981)
5.12.1938 - s-a născut *Paul Drumaru*
5.12.1974 - a murit *Zaharia Stancu* (n. 1902)
5.12.1975 - a murit *Dinu Pillat* (n. 1921)
5.12.1985 - a murit *Mihail Celarianu* (n. 1893)
5.12.1987 - a murit *Leonid Dimov* (n. 1926)
6.12.1892 - s-a născut *Romulus Demetrescu* (m. 1972)
6.12.1897 - s-a născut *Oscar Walter Cizek* (m. 1966)
6.12.1897 - s-a născut *Oscar Walter Cizek* (m. 1966)
6.12.1931 - s-a născut *Aurora Cornu*
6.12.1933 - s-a născut *Elena Tacciu*
6.12.1937 - s-a născut *Mihail Dragan* (m. 1993)
6.12.1940 - s-a născut *Ni-*

colae Baltag (m. 1975)
6.12.1952 - a murit *Dimitrie Popovici* (n. 1902)
6.12.1984 - a murit *Valeria Boiculesi* (n. 1919)
6.12.1985 - a murit *Elena Eftimiu* (n. 1900)
6.12.1991 - a murit *Vladimir Colin* (n. 1921)
7.12.1894 - s-a născut *Ion Luca* (m. 1972)
7.12.1909 - s-a născut *Alexandru Talex* (m. 1998)
7.12.1917 - s-a născut *Fodor Sándor*
7.12.1935 - s-a născut *Sorin Titel* (m. 1985)
7.12.1937 - s-a născut *N. Grigore-Mărășanu*
7.12.1951 - s-a născut *Ioan Vieru*
7.12.1971 - a murit *I.M. Rașcu* (n. 1890)
7.12.1987 - a murit *Ioana Bantaș* (n. 1937)
8.12.1876 - s-a născut *Hortensia Papadat-Bengescu* (m. 1955)
8.12.1907 - s-a născut *Toth Kálmán*
8.12.1928 - s-a născut *Toma George Maiorescu*
8.12.1976 - a murit *George Sidorovici* (n. 1920)
8.12.1991 - a murit *Jiva Popovici* (n. 1934)
8.12.1996 - a murit *Marin Sorescu* (n. 1936)
9.12.1924 - s-a născut *Mircea Seche*
9.12.1934 - a murit *George Boldea* (n. 1905)
9.12.1941 - s-a născut *Mircea Vaida*
9.12.1972 - a murit *Ieronim Șerbu* (n. 1911)
9.12.1998 - a murit *Banu*

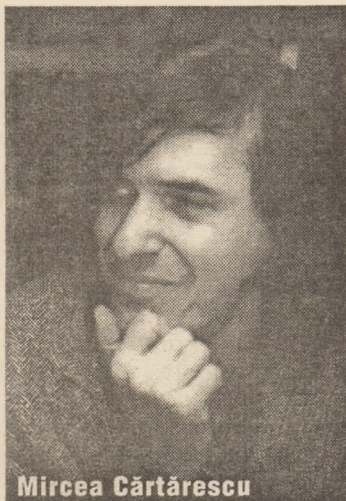
Radulescu (n. 1924)
10.12.1927 - s-a născut *Mircea Novac*
10.12.1934 - s-a născut *Ion Bujor Pădureanu*
10.12.1952 - s-a născut *Ioan Flora*
10.12.1966 - a murit *Ion Chinezu* (n. 1894)
11.12.1902 - s-a născut *Nicolae H.Dimitriu* (m. 1980)
11.12.1903 - s-a născut *Dan Simonescu* (m. 1993)
11.12.1916 - s-a născut *Gellert Sandor*
11.12.1931 - s-a născut *Lucian Dumbravă*
12.12.1905 - s-a născut *Virgil Huzum* (m. 1992)
12.12.1914 - s-a născut *Pauline Schneider*
12.12.1929 - s-a născut *Marin Bucur* (m. 1994)
12.12.1939 - s-a născut *Tudor Octavian*
12.12.1943 - s-a născut *Dorel Sibii*
12.12.1962 - a murit *Felix Aderca* (n. 1891)
13.12.1693 - a murit *Mitropolitul Dosoftei* (n. 1624)
13.12.1887 - s-a născut *Mihail Cruceanu* (m. 1988)
13.12.1907 - s-a născut *Grigore Băjenaru*
13.12.1948 - a murit *Zaharia Bărsan* (n. 1878)
13.12.1983 - a murit *Nichita Stănescu* (n. 1933)
13.12.1987 - a murit *George Acsinteanu* (n. 1905)
13.12.1987 - a murit *Marcel Mihalăș* (n. 1937)
14.12.1898 - s-a născut *Petru Caraman* (m. 1980)
14.12.1910 - s-a născut

Gaby Michailescu
14.12.1932 - s-a născut *Dumitru Solomon*
14.12.1941 - s-a născut *Iulian Neacșu*
14.12.1942 - a murit *Barbu Marian* (n. 1876)
14.12.1946 - a murit *I.A.I. Brătescu-Voinești* (n. 1868)
15.12.1884 - s-a născut *G.T. Niculescu-Varone* (m. 1984)
15.12.1887 - s-a născut *Cella Delavrancea* (m. 1991)
15.12.1900 - s-a născut *Sanda Movilă* (m. 1970)
15.12.1921 - s-a născut *Nicolae Barbu* (m. 1985)
15.12.1924 - s-a născut *Papp Ferenc*
15.12.1933 - s-a născut *Dan Rebreanu*
15.12.1953 - s-a născut *Leonard Oprea*
15.12.1963 - a murit *Leca Morariu* (n. 1888)
15.12.1980 - a murit *Ion Maxim* (n. 1925)
15.12.1993 - a murit *Aurel Martin* (n. 1926)
16.12.1881 - s-a născut *Ion Al. Vasilescu-Valjean* (m. 1960)
16.12.1924 - s-a născut *Hajdu Zoltán* (m. 1982)
16.12.1943 - s-a născut *Tudor Olteanu*
16.12.1952 - s-a născut *Rolf Bossert*
16.12.1962 - a murit *Cezar Drăgoi* (n. 1925)
16.12.1967 - a murit *Alexandru Hodoș* (n. 1898)
16.12.1989 - a murit *Franz Liebhart* (n. 1899)
16.12.1993 - a murit *Ovidiu Constantinescu* (n. 1914)
17.12.1870 - s-a născut *I.A. Bassarabescu* (m. 1952)

17.12.1939 - s-a născut *Andrei Ionescu*
17.12.1941 - s-a născut *Liviu Petrescu* (m. 1999)
18.12.1854 - s-a născut *Ioan Nădejde* (m. 1928)
18.12.1903 - s-a născut *Ilarie Voronca* (m. 1946)
18.12.1928 - s-a născut *Victor Bărlădeanu*
18.12.1929 - s-a născut *Dionisie Șincan*
18.12.1977 - a murit *Teodor Scarlat* (n. 1907)
18.12.1985 - a murit *Liviu Rusu* (n. 1901)
19.12.1920 - s-a născut *Neculai Chirica*
20.12.1861 - s-a născut *Constantin Mille* (m. 1927)
20.12.1921 - s-a născut *Israil Bercovici* (m. 1988)
20.12.1929 - s-a născut *Al. Căprariu* (m. 1988)
20.12.1935 - s-a născut *Daniel Drăgan*
20.12.1943 - s-a născut *Magda Ursache*
20.12.1944 - a murit *Nicolae Carotjan* (n. 1883)
20.12.1966 - a murit *Mihail Sorbul* (n. 1885)
21.12.1865 - s-a născut *G. Bogdan Duică* (m. 1934)
21.12.1904 - s-a născut *Constantin Apostol*
21.12.1913 - s-a născut *Nicolae Costenco* (m. 1993)
21.12.1915 - s-a născut *Ada Orleanu* (m. 1990)
21.12.1933 - s-a născut *Dan Zamfirescu*
21.12.1966 - a murit *Valeriu Ciobanu* (n. 1917)
21.12.1998 - a murit *Dan Laurențiu* (n. 1937)

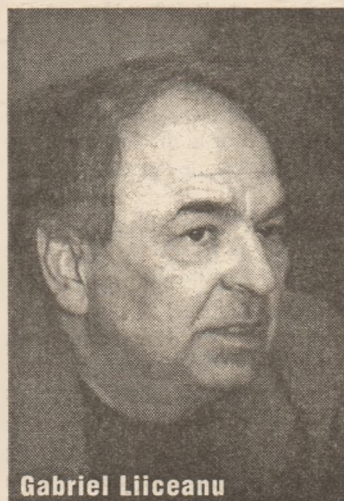
cartea anului

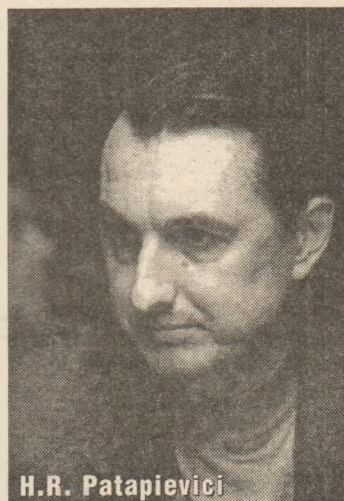
Mircea Cărtărescu

Radu Cosașu

Gabriel Liiceanu

H.R. Patapievici

Tia Șerbănescu

G. Dimisianu, Adriana Bittel, Nicolae Manolescu, Marina Constantinescu și Alex. Ștefănescu (juriul)

Miercuri, 11 decembrie,
la Clubul Prometheus
a fost decernat
premiul
"României literare"
pentru
CARTEA ANULUI
lui
Gabriel Liiceanu
pentru
UȘA INTERZISĂ
(Ed. Humanitas)

Imagine din sală

Fotografii de Mihai Cucu

IN de la Gaudeamus
acasă, pe la șapte sea-
ra, bucuroasă de a-
chiziții și găsesc ușa

smulsa din toc, iar înăuntru – toate lucrurile din dulapuri și sertare de-a valma pe jos. Manuscrise amestecate cu lenjerie și medicamente, clasorul cu poze de scriitori, adunate de mulți ani pentru revistă, răsturnat și călcat în picioare, acte printre cămăși și ciorapi, colecția de pixuri și creioane împrăștiată peste tot și scrișnind sub pași. Doar camera juniorului, care arată întotdeauna ca scotocită de hoți, avea aspectul ei obișnuit. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să altez telefonic bărbății familiei. Cum știam din filmele cu scene de violență de durată și intensitate medie că în asemenea cazuri n-ai voie să atingi nimic, am stat proțap în mijlocul casei și am încercat să văd ce lipsește. Cărțile, televizorul, computerul, tablourile erau. Totuși se simțea o absență majoră. Motanul. L-am strigat, l-am pis-pisăit, nimic. Călcând din nou peste iubitelemi pixuri, am luat din bucătărie cutia de whiskas și am început să o zornăi. Fără efect. Ceea ce însemna că animalul meu de companie e fie mort, fie s-a speriat și a fugit, fie a fost răpit. Cind au sosit Seniorul și Juniorul, care anunțaseră deja poliția,

stăteam în mijlocul harababurii și zornăiam cutia. Au crezut că am înnebunit. Pixurile de plastic se spargeau sub ghețele lor și s-au făcut tândări mai mici cind a apărut și echipa de polițiști – un șef blazat și doi tineri care s-au apucat să fotografieze și să dea cu praf pentru amprente peste tot. Deasupra unui teanc de pijamale și prosoape se vedea portretul lui Kant puțin sifonat alături de o cupă spartă din care curseseră nasturii desperecheați. Frumoasă poză o fi ieșit.

Curind s-a constatat că hoții luaseră plicul cu premiul meu de la Asociația Scriitorilor, cutia în care țineam sumele prinse ordonate cu o clamă și cite un bilețel pe care scria *întreținere, telefon, lumină, mâncare, doctorii* – era goală, iar cele citeva bijuterii cu valoare mai mult afectivă dispăruseră și ele. Plus motanul, dar asta nu intra la prejudicii, mi s-a spus, deși eu îl consideram o comoră. Ne-am așezat cu toții la masa din sufragerie să dăm declarații și să completăm formulare, apoi ni s-au luat amprente, în vederea deschiderii unui dosar. Vecinii veniți în pelerinaj au contemplat ușa spartă și au dat și

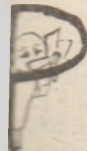
ei declarații că n-au auzit nimic și nu bănuiesc pe nimeni. Fiindcă nici noi nu știam cine poate fi bănuie, dosarul a devenit A.N. (adică, autori necunoscuți). Concluziile Șefului au fost că *aneii* noștri sînt niște *papagali* veniți *la pont*. Adevărații profesioniști nu operează cu ranga, au instrumente speciale cu care deschiid curat orice ușa și dintre aceștia, puțini au mai rămas în țară, preferă să "lucreze" în occident. Lui însuși i-au spart casa acum doi ani, în timp ce era la înmormintarea soacră-si și nu i-a prins nici pină azi. "Vă dați seama." Ne-am dat. Băieții cu pământul și pozele erau foarte obosiți, lucrează 24 cu 48, dar în alea 24 n-au timp nici să mănince. I-am compătimit și le-am dat să mănince. De la noi plecau la alte două efracții, plus niște spargeri de mașini.

Tirziu, după ce s-au dus cu toții, și polițiștii și vecinii, am inghesuit la loc în dulapuri și sertare talmeș-balmeșul și m-am apucat să-l citesc pe Houellebecq, *Particulele elementare*, cumpărat în acea zi de la Tîrg (în sfîrșit, un scriitor *nou* francez care-și merită fama. Și tradus

excepțional de Emanoil Marcu, cel mai bun traducător al nostru din franceză, ai). În timp ce îl descopeream cu poftă pe Houellebecq, de sub pat s-a auzit un miorlăit timid. Am scos un chiot, ai mei au venit imediat, speriați, toți trei am inghenunchiat și am zărit în întuneric ochii fosforescenți de bufnicioară. Bucuria a fost mare. Eu am plins și am încercat să-l scot de acolo pe Regăsit, dar m-a scuiat. Era stresat rău. Partea interesantă a început a doua zi cînd, aflînd ce am pătîit, toți prietenii ne-au povestit cazuri asemănătoare întimplare lor sau unor apropiați. Numai în lumea literară, autori necunoscuți au jefuit destui autori cunoscuți: pe Constantin Abăluță (tot după ce luase premiul Asociației; să fie o coincidență, sau *aneii* aștia au informatori "culturali"?), Lygia și Gellu Naum (de trei ori!), Horia Patapievici, Alex. Ștefănescu, Micaela Ghițescu, Ioana Părvulescu și or mai fi și alții. Mi s-au dat și bizare sfaturi practice. Tot ce e mic și de valoare se pune într-o pungă, se scot două-trei șipci din parchet (de sub o mobilă sau din mijlocul camerei

acoperit de covor), se pune pun-ga acolo, șipcele și covorul la loc și n-ai treabă. Valuta, dacă e cazul, (nu e) sau bancnotele de 500.000 se fac sul, se deapănă pe ele lîna iar ghețele pot fi ținute liniștit la vedere, în coșul de lucru. O doamnă cochetă mi-a mărturisit că își ține bijuteriile în congelator, într-o cutie de la margarină, iar o bătrînă are seif pentru economii o jardineră cu fund dublu din balcon. Ideea tuturor era că trebuie să fii pregătit oricînd pentru o vizită de lucru a hoților. Îmi și inchipuam cunoștințele mutînd mobilele din loc și extrăgînd parchetul de cite ori vine încasatorul la lumină. Sau împodobindu-se cu un medalion congelat. Sau ascunzînd, de cite ori pleacă de acasă, tot ce cred ei că-i de valoare, te miri unde, prin mașina de spălat sau în sacul cu cartofi. Oricum, noi de grija asta am scăpat. Să zicem mersi că nu mai avem ce ascunde. Fiindcă despre recuperarea "prejudiciului" nici nu poate fi vorba. Interesindu-ne după o săptămînă la circa de poliție dacă au aflat ceva în legătură cu A.N.-ul nostru, o voce politicoasă, care repetă probabil aceeași frază de multe ori pe zi, ne-a răspuns că "dosarul e în lucru, iar cercul de suspecti s-a mai restrîns". Bănuiesc că au început să plece în Spania și papagalii.

Adriana Bittel

ROMITEAM, în numărul trecut, că ne vom referi la "investiția în Garcea", provenită de la MediaPro Pictures. La conferința de presă de la *Furia*, producătorul executiv (Andrei Borcea) s-a simțit dator să evoce numele lui Adrian Sirbu, în legătura cu existența celor două filme: *Furia* și *Garcea și oltenii*. Despre *Garcea...* s-a spus, tot acolo, că ar fi "un mare succes de public". Doar că, în România, asta nu înseamnă mare lucru, fiindcă vorbind, oricât de "mare" ar fi un succes de public la noi, el nu acoperă decât o infimă parte din cheltuielile de producție. Și atunci? Din moment ce, din start, producătorul știe că nu are cum să-și recupereze banii investiți în acel produs, operația intră mai degrabă în zona "sponsorizării" sau a "mecenatului" decât în aceea a industriei cinematografice. Așadar, dacă oricând în lume o comedie comercială de succes înseamnă, cel puțin, o afacere profitabilă, la noi *Garcea...* nu are nici măcar această scuză. Filmul nefiind făcut pentru bani, înseamnă că e făcut "de amorul artei", de cineva care a avut acești bani și a considerat că merită să-i dăruiască, fără gânduri meschine de profit, unei cauze nobile... În viziunea MediaPro Pictures această investiție se cheamă *Garcea*. După ce, ani de zile, Pro-Vacanța Mare a infestat spațiul umorului

Vlad Nemuritorul • Regia: Adrian Popovici; distribuit de ArtisFilm

Garcea și oltenii • Regia: Sam Irvin; prod.: MediaPro Pictures și Vacanța Mare

cronica filmului

de Eugenia Vodă

Pentru un revelion la Budapesta

lui autohton, cu timpenie, cu vulgaritate, cu prost gust, după ce a coborât dezastruos nivelul și a făcut foarte mult rău în direcția "tragerii în jos" a publicului, iată că, în fine, se găsește un producător (același!) pentru care un milion de dolari nu înseamnă mare brînză, drept care "spiritul Vacanței Mari" iese de pe micul ecran și intră pe marele ecran, cu mare tam-tam publicitar.

Și care e problema? În fond, fiecare om e liber să facă ce vrea cu banii lui (sau ai cui or fi), dacă-i are! Iar faptul că, acum cîteva ani, citeam în presă, pe larg, despre datoriile uriașe pe care ProTv-ul le-ar avea către cinematografia română de stat (subiect asupra căruia s-a așternut, între timp, tăcerea) nu are nici o legătură, juridic vorbind, cu faptul că, undeva, în aceeași zonă, există bani pentru făcut *Garcea* "independent", nefinanțat de stat nici măcar cu un cent!

Cît despre așa-zisul succes de public furibund, cu care am fost intens bombardat, se pare că, practic, lucrurile se prezintă, azi, cu totul diferit față de data premierei. Am văzut, de curînd, filmul, la Mall, într-o sală aproape goală, nebîntuită de nici un hohot de ris sănătos. Deși *Garcea* beneficiază de un regizor de import transoceanic (Sam Irvin), rezultatul e la fel de jenant ca și cînd grupul s-ar produce în regie

Un vampir malefic și unul benefic: Adrian Pintea și Marius Bodochi

proprie; iar eforturile interpretului (Mugur Mihăescu, care e și coscenarist) de a-l recicla amatoricește pe De Funès trezesc ceva între compasiune și alergie.

O fi avînd Vacanța Mare fani (recrutați pe principiul "proști, dar mulți"?), dar are, în mod sigur, și mai mulți alergici. Dacă ar exista un instrument de măsurare a "fobiei la Vacanța Mare", rezultatele ar fi, cu siguranță,

spectaculoase.

ÎN ACEEAȘI zi nefericită în care am văzut *Garcea* la Mall, în hol trona o motocicletă arătoasă, de ultimă generație probabil, iar deasupra ei un afiș te anunța că, dacă intri la *Vlad Nemuritorul*, s-ar putea ca motocicleta să fie a ta! Totul e să arunci în urnă un bilet la "Vlad"; dacă nu cîștigi motocicleta, pe

locul doi se plasează un revelion la Budapesta! E vorba, citim, de: "cel mai mare concurs organizat vreodată în cinematografe!"

Senzația, văzînd filmul, e aceea că regizorul (Adrian Popovici) și întreaga echipă de actori mimează un produs de consum. Ei nu fac la modul serios "o prostioară", ei o imită, ceea ce e cu totul altceva.

Filmul exploatează, direct și indirect, ceea ce un personaj - patronul unui lugubru bar de noapte pentru vampiri și vampirițe, zis *The Crypt* - teoretizează lucid: "Clienții mei sînt atrași de partea întunecată"... "Clienții" sînt spectatorii, atrași de figura întunecată a lui Vlad Tepeș (devenit aici Vlad Dracula), racolat de vampiri într-un moment de slăbiciune, și răzbunîndu-și, peste veacuri, condiția... Drept care asistăm la dueluri repetate între Bine și Rău. Binele (Tepeș, vampirul benefic) e jucat de Marius Bodochi, cu un aer de haiduc romantic, iar Răul (vampirul malefic) capătă frisonul romantic din recuzita lui Adrian Pintea. Femeia care îi obsedează pe ambii e interpretată de Andra Negulescu - actriță de o remarcabilă expresivitate cinematografică; fără să facă nimic special (dimpotrivă, s-ar putea spune!), se ține minte, trece ecranul.

Un scenariu fantezist ne plimbă prin Valahia, pe la Curtea otomană și pe la New York, jonglînd amuzant cu epocile, cu muzicile, cu stilurile și cu limbile (ba engleză, ba română, mereu asincron), cu umorul voluntar sau involuntar, și cu informații docte, de tipul: "Vampirii nu fac parte din folclorul românesc". Ne-am liniștit!

Oricum, dacă vă doriți un revelion (în doi) la Budapesta, merită să vedeți filmul. Altfel, nu. ■

muzică

Vârsta ca virtute

partea admiratorilor, ci pe acelea aidoma unor torțe, ce luminează deopotrivă pe cel ce le poartă și pe cei ce le privesc. Mai presus de orice, Ovidiu Balan crede în muzică pentru că altfel, pur și simplu, nu ar putea-o face. Muzica nu este doar mijlocul realizării artistice, ci și testamentul existenței sale individuale. O existență de restitutor aflat mai tot timpul în arenă, într-o competiție pe care nu își propune să o câștige, dar nici nu poate să o piardă; tocmai de aceea o întreține ca pe o datină, ce nu se cade a fi abandonată. Mai ales că, dirijorul de orchestră este, ca și căpitanul de navă: primul care se îmbarcă și ultimul care debarcă. Iar Ovidiu

Balan s-a îmbarcat pe corabia lui cu pânze sonore nu ca un comandant intransigent și nici infailibil, ci ca un matelot îndrăgostit de întinderile pe care le străbate. Relația lui cu muzica este una erotică. Pentru el actul interpretativ reprezintă destinația unui pelerinaj perpetuu către ființa iubită. Ovidiu Balan nu este dirijorul care, sub domnia orgoliului, să corupă și să seducă opera muzicală la modul expert, dar frivol și accidental, ci, dimpotrivă, se dovedește a fi seful de orchestră teribil de îndrăgostit de marea muzică, pe care o divinizează, considerînd-o drept vehicul al unei *ascensio* la capătul căreia pîndește perfecțiunea. L-am cunoscut pe vre-

mea cînd, ca un tînc într-ale muzicii, eram fascinat de vulcanic-i temperament, ce avea darul să prefacă substanța sonoră în materie incandescentă. Un vulcan ce nu s-a stins nici astăzi. Mai mult, el parcă erupe cu și mai mare intensitate și imprevizibilitate, escavînd acele sensuri tainice ale tectonicii muzicale. Ovidiu Balan are o dispoziție particulară, naturală de a reuși, refuzînd repaosul pentru că nu suportă senzația de a fi purtat de pămîntul în mișcare, adorînd acțiunea pentru că aceasta îi conferă șansa să poarte el însuși pămîntul. Întotdeauna afabil, dar "prins", exuberant, dar "orientat", Ovidiu Balan pare un năvalnic și vîrtos meca-

nism învîrtit de o cheie fermecată, fără rest disponibilă. Poate și de aceea, simfoniile sau concertele instrumentale născute sub bagheta sa împrăstie energii torențiale, răspîndesc furtuni magnetice, topecsc blazarea din suflutele ascultătorilor, impunînd anodinului cotidian suportabilitate. Dirijînd, Ovidiu Balan pare a ne spune că paradisul muzicii este totuși cu puțință.

Liviu Dăncănu

teatru

EXISTĂ două perioade pe an când avem parte de o inflație de festivaluri, de teme și, nu în ultimul rând, de premii. Fiecare festival de teatru acuză anii lungi de tradiție și pătrunderea în conștiința spectatorilor unui oraș. Primăvara, în succesiune sau suprapunere pot enumera: Festivalul de la Sibiu, Piatra-Neamț (dacă nu cumva actualul director Nicoară - și cel de până în 1989 - nu l-a suspendat), Sfântu Gheorghe. Toamna - cel de la Timișoara - mai nou și cu premii - Arad, Tirgu-Mureș, Brașov, urmate de Festivalul Național și, din doi în doi ani, de Festivalul Teatrelor Naționale de la Cluj-Napoca. Mă întreb și acum dacă aceste prea numeroase festivaluri își au cu adevărat rostul și dacă prezintă, dacă pun în pagină, realitatea teatrală. Mi se pare că această efervescență se opune drastic mișcării noastre teatrale în picaj, cuprinsă de sărăcie artistică și de lipsa expresivității. Spectacolele majore sînt tot mai rare. Masa specelelor bune, corecte se reduce, și ea, simțitor. De multe ori, un festival ține locul turneelor, prilejuri cu care un spectacol circula prin țară și poate fi văzut în altă parte decît în locul de baștină. Nimic mai mult. Dacă succesul scontat nu se manifestă imediat, atunci sînt invocate motivele tehnice, scena care diferă, decorul care nu intră ș.a.m.d. Cîți se preocupă însă de adaptarea unui spectacol la un alt spațiu de joc pentru ca să fie eliminată orice formă disturbatoare? Din ce în ce mai puțini. În fine, mi-am propus ca în paginile acestui număr să discut despre ceea ce înseamnă în România un festival național de teatru și, concret, cum a arătat și s-a desfășurat ediția de anul a-

Spectacole și spectacole

cesta, a douăsprezecea.

AM CREZUT, multă vreme, că Festivalul Național de Teatru I. L. Caragiale 2002 nu se va ține. Cu nici o lună înainte de 30 noiembrie, data deschiderii, nu circula nici-o veste cu privire la selecție, la program, la intențiile ediției, nu știam precis nici cine este directorul artistic, selecționarul sau selecționerii și nici cine sînt organizatorii. Sau cel puțin eu nu am avut habar. În mod normal, peste tot în lume, la festivaluri celebre, dar și la cele mai mitite, precum și la noi în doar cîteva cazuri, staff-ul este cunoscut și are o longevitate de cîteva ani. S-au încercat, din '90 încoace, diferite variante. Cred în continuare

că cea mai eficientă este aceea în care directorul artistic al festivalului coincide cu persoana selecționarului unic. Profilul ediției devine astfel personalizat, asumarea responsabilităților precum și a ofertei nu se mai mută, românește, de la unii, la alții, fără să fie cu putință să aflăm vreodată cui aparțin meritele, disfuncționalitățile, pe cine trebuie să felicităm - și pentru ce anume - și pe cine anume se cuvine să-l punem cu fața spre alte puncte de vedere. Argumentate. Lucruri și amănunte care îmi scapă au întîrziat nepermis de mult anunțul oficial al existenței ediției 2002. Probabil că au fost nenumărate runde de negocieri între persoanele și părțile implicate, că s-au comis compromisuri, că timpul

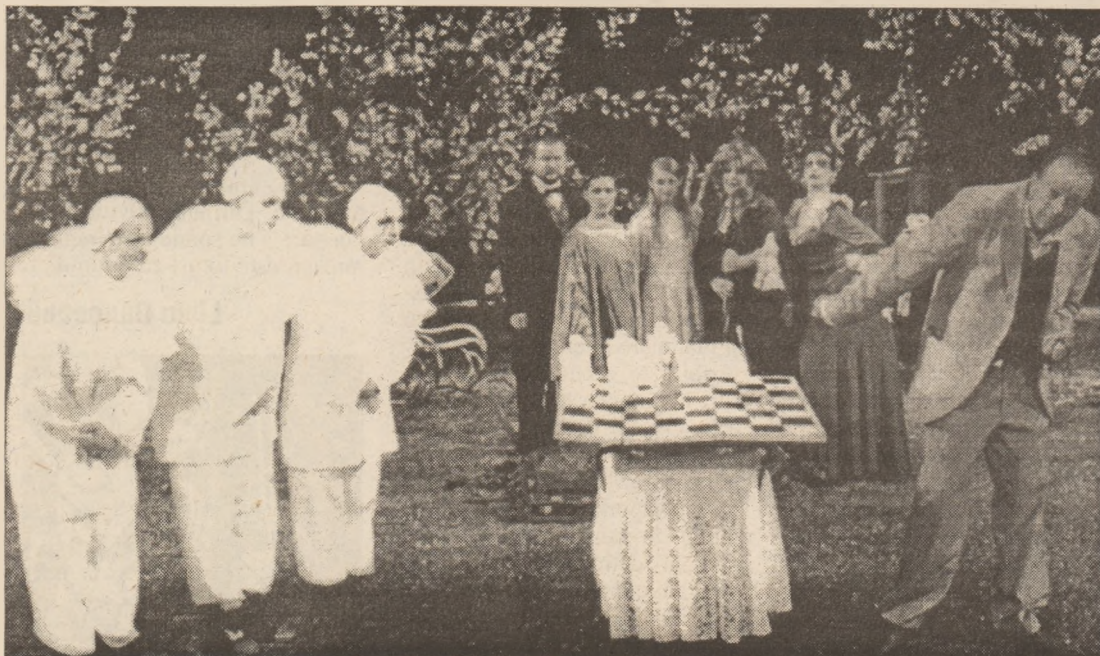
s-a transformat, în cele din urmă, într-un handicap. Esențial, după părerea mea, este faptul că cedările de toate părțile (țirzii, e drept) și bine temperarea orgoliilor au lăsat, finalmente, ca festivalul să se întîmple. Iar eu consider asta ceva important pentru breasla teatrală, pentru pulsul pe care îl putem lua împreună. Presupunind că onestitatea, verticalitatea și iubirea față de arta spectacolului nu ne-au părăsit, cu totul, ființele și sensibilitatea, și că mai există în preocupările noastre.

PLECÎND, așadar, de la premisa esențială că Festivalul a avut loc, să încercăm să aruncăm o privire critică, și nu numai, asupra fenomenului care ne-a ținut ancorati mai bine de-o săptămînă în fierbîntea atmosferă teatrală. Și de cîte ori se apropie evenimentul, mă cuprinde, iarăși, dorul de doi dintre prietenii mei, plecați în plină și matură putere, doi critici de teatru și doi oameni care au trăit înșurubați în această complicată, suspicioasă și vulnerabilă lume: Cristina Dumitrescu și Victor Parhon. Ultimul proiect al Cristinei Dumitrescu a fost ediția de acum trei ani a festivalului, proiect pe care l-a imaginat în mii de feluri și pe care l-a gîndit în detalii, dar pe care n-a apucat să-l mai vadă concretizat. Echilibrul, eleganța și umorul lor le regăsesc din ce în ce mai rar în jurul meu, ca și vociferările lor amicale.

Mă aflu după opt zile, încărcate aproape pînă la refuz, ale Festivalului Național de teatru organizat de Ministerul Culturii și Cultelor, Uniter. Co-organizator a fost Televiziunea româ-

na. Ediția s-a realizat în parteneriat cu Asociația Internațională a Criticilor de Teatru - secția română și Catedra de Teatologie U.N.A.T.C. București. Directorul artistic și selecționarul unic a fost criticul de teatru Ludmița Patlanjoglu, care, bănuiesc că a decis printre altele, și instalarea lui Ian Herbert - Președinte al Asociației Internaționale a Criticilor de teatru, cel care i-a succedat acum un an lui George Banu - în funcția de Președinte de Onoare al Festivalului. Un titlu important care ne oferă iluzia deschiderii spre marea lume a teatrului și conectarea la ea, la actualitatea și diversitatea ei, la sentimentul că încă mai contăm în această mare familie. Titulatura l-a marcat și pe Ian Herbert însuși, care își manifesta starea de out-sider la începutul discursului său în limba-i maternă, engleza. Pasajul nu figurează nici în traducerea din limba română, nici în cea din limba franceză și mă tem că putea să fie exclus și din original, întrucît, ca să zic așa, precizarea nu a fost extrem de utilă nimănui. Altminteri, toate caietele-program, materialele și documentele pe care le-am primit, asemănătoare cu cele de anul trecut, au fost realizate inspirat, fiind un util instrument de lucru atît pe perioada festivalului, cît și după.

SPECTACOLE pînă și după miezul nopții, collovii și dezbateri, lansări de carte, întîlniri, șuete, secții și secțiuni, off-uri și ofuri, oameni dragi pe care i-am revăzut cu acest prilej, pendulări între un teatru și altul, ploaie, regizori, stiluri variate, mazăriche, montări cu idei și altele doar cu ifose, autori - Shakespeare, Caragiale, Gogol, Ionescu, Kirîțescu, frig, Lorca, Mishima, Naum - vinzoleală, optimism, zăpadă, public numeros,

Exact în același timp de Gellu Naum în versiunea scenică a lui Mihai Măniuțiu

Flacăra albă, flacăra neagră, în regia lui David Zinder

Pilafuri și parfum de măgar în regia lui Silviu Purcărete

mulți tineri, tristeți, speranțe.

AM PORNIT în aventura teatrală a celor opt zile de festival destul de pesimistă. Nu am putut face față tuturor propunerilor din program, am ratat unele lansări de carte pentru că spectacolele de după-amiază se întindeau până aproape de ora începerii celui de seară, la altele am intrat puțin după primul sfert de oră. Nu am putut participa, ca în ceilalți ani, la toate colocviile de dimineață. Se pare că nici toți protagoniștii, în unele dintre cazuri. Poate trebuie să reflectăm cinstit dacă avem nevoie de acest tip de dialog, care, în alte locuri de pe pământul acesta, se transformă în discuții formidabile, în șanse de a ne cunoaște, de a ne redescoperi, de a înțelege că, totuși, avem nevoie unii de ceilalți, de competiție, dialog și confruntare de idei, de verificarea receptării tipului de discurs pe care îl practicăm. Ceea ce uităm, din ce în ce mai des, este chiar faptul că unanimitatea în domeniul artei poate fi ceva alarmant, că am scăpat de directive și de ideologii, că exprimarea în libertate presupune o enormă responsabilitate și asumarea ei, că un punct de vedere nu se poate rezuma, până la urmă, la inconsistentele afirmații "mi-a plăcut/nu mi-a plăcut". Întotdeauna argumentele sînt suportul esențial și ar fi minunat dacă ne-am manifesta disponibilitatea de a ne asculta, în condițiile mai sus menționate, unii, pe ceilalți. Mă gândesc că un festival de teatru, poate mai pre-

sus de premii și alte distincții, ne oferă și un asemenea prilej: să stăm împreună în sosul teatrului și să vorbim, zile și nopți în sir, numai despre teatru.

DINCOLO de câteva decepții – lipsa reflexelor de civilizație, faptul că am așteptat, *mult peste o oră*, să înceapă spectacolul *Othello?! și nimeni n-a catadicsit* să ne spună că există niște probleme (inerente într-un festival, oricum s-ar numi el) și că se amână, o vreme, reprezentația, brambureala – dincolo de stilul românesc și absolut original de a organiza un festival de proporțiile acestuia (fără să ai coordonatori tehnici pentru fiecare sală sau, mă rog, dacă au existat, numele lor nu figurează în documentație), dincolo, deci, de unele dezamăgiri, rămîn cu mai multe lucruri și întimplări frumoase decît credeam:

- *Pilafuri și parfum de măgar*, texte alese din *Cartea celor o mie și una de nopți*, un spectacol născut din joc și joacă, din încercările unei echipe (Purcărete-Stürmer-Şirli), din exerciții năstrușnice pentru tineri actori, dar și pentru cei experimentați (Ilie Gheorghe, Valer Delakeza, Virgil Flonda, Angel Rababoc), un spectacol plin de senzualitate, lascivitate, de poezia imaginii, de provocatoare mirosuri și senzații, un spectacol ludic ca orice poveste a Seherazadei făcut de Silviu Purcărete la Teatrul "Radu Stanca" din Sibiu.

- ca o continuare firească (și emoționantă) cu aceeași trupă am văzut *Othello?!*, o adaptare scenică liberă a regizorului ucrainian Andryi Zholdak după tragedia *Othello sau Maurul din Venetia* de Shakespeare. Un spectacol absolut incitant, cu un desen vizual remarcabil, cu o poveste a luminilor cum n-am văzut în ultimul timp, cu scene

memorabile, un spectacol care m-a dus cu gîndul la Bob Wilson. Felul în care sînt dezvoltate și urmărite propriile obsesii în teme cu variațiune, plecînd de la personajele binecunoscute din piesă, m-a îndemnat la adîncă meditație.

- un spectacol cu o respirație specială, cu un anumit tip de anvergură, se numește *Exact în același timp*, o piesă scrisă în 1945 de Gellu Naum, revăzută (după cum mărturisește Simona Popescu în Caietul-program) și pusă anul acesta în scenă de Mihai Măniuțiu la Teatrul Național din Cluj. Toată parodia, ludicul, ironia și oniricul din acest text (scris înainte ca absurdul lui Eugen Ionescu să se ivească) se strîng într-un ritm ciudat, prea agitat sau care pare că se stinge, într-o lume aiuritoare care se pierde într-o livadă minunată creată de Cristian Rusu, un scenograf despre care am aflat abia acum. Și vina este numai a mea.

- am revăzut: *Lecția* lui Victor Ioan Frunză de la Teatrul Maghiar din Timișoara, un superb concert de cameră al morții, veșnică, neobosită, care ne devorează pe fiecare "elev" în parte, martor sau protagonist la spectacolul vieții; *Gaițele* lui Alexandru Dabija, un rafinat studiu, atent și cinic al grotescului și ridicolului care ne secondează viața. Extraordinară Carmen Tănase în Colette Duduleanu, plini de nuanțe și de rigoare Ionel Mihăilescu (Lena) și Constantin Cojocaru (Zoia), două travestiuri perfect argumentate cărora li se adaugă gaița șefă de clan Aneta Duduleanu, interpretată de Dorina Lazăr în transă aproape, mai ales în partea a doua și Ionache Duduleanu în varianta extrem de vitală a lui Pavel Bartos. Și evident, scoarțele lui Vittorio Hottier și lumea vacanțelor mele de

la Turnu-Severin; *Revizorul* lui Claudiu Goga de la Teatrul Național din Craiova și scenele de grup, spumoase, pline de gag-uri și imaginație, jucate admirabil și în vervă de actorii trupei.

- *n-am văzut*: *O noapte fur-tunoasă* în regia lui Felix Alexa la Naționalul bucureștean și spectacolul imitat de la Chișinău, *Cînd Isadora dansa* de Martin Sherman, pus de Ada Lupu la Teatrul Național "Mihai Eminescu".

- *m-a intristat*: *Nô. Cinci povești de dragoste* de Yukio Mishima, în regia lui Alexander Hausvater la Teatrul Național din Iași în primul rînd pentru că n-am regăsit *emoția* autorului și a culturii în care se înscrie, emoția unor superbe povești de iubire trăite în alt cod, la care am vibrat ca nicînd la multe alte lucruri pe care le-am citit. N-am văzut de mult, la artiști importanți, un decor atît de neinspirat, golit de sensuri și niște costume sustrase esteticului.

SELECȚIA pentru *Secțiunea oficială* a mai cuprins: *Angajare de clown* de Matei Vișniec, în regia lui Patrick Pelloquet la Théâtre Régional des Pays de la Loire, Franța, spectacol invitat; *Îngerul electric* de Radu Macrini, în regia lui Radu Afrim la Teatrul Act; *Regele moare* de Eugen Ionescu, la Theatrum Mundi în direcția de scenă a lui Victor Ioan Frunză; *Hora iubirii* de Arthur Schnitzler, pus în scenă de Felix Alexa la Teatrul Nottara; *Flacăra albă, flacăra neagră* (*Dybbuk*), adaptare a regizorului David Zinder după S. Anski care a făcut spectacolul la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj; *Made in România*, un spectacol de Dan Puric la Centrul Cultural European, în cola-

Gaițele de Alexandru Kirîțescu în regia lui Alexandru Dabija

borare cu Passe-Partout D.P. Despre toate aceste spectacole s-a scris în paginile *României literare*.

M-A IMPRESIONAT, în cadrul Secțiunii *Teatrul de la Miezul Noptii*, one-man-show lui Florin Piersic jr. *Sex, Drugs, Rock and Roll* după Eric Bogosian, un spectacol pe care și l-a regizat singur, cu maturitate și forță la Teatrul "Luni" de la Green Hours, un spectacol complex și dificil, solicitant din toate punctele de vedere în care un actor interpretează opt sau nouă personaje completamente diferite în numai două ore. O probă pentru orice actor profesionist; *Alge* (*Bernarda's House Remix*) după o idee din Federico García Lorca care se împletește exploziv cu ideile și temele născute în mintea regizorului Radu Afrim față de colcăiala erotică și sexuală, de dincolo de doliu, care le bănuie pe toate femeile din Casa Bernardei Alba. Un exercițiu regizoral, cu aplomb și umor debordant, în care este implicată partea feminină și tinăra a trupei teatrului "Andrei Mureșanu" din Sf. Gheorghe.

Concluzie: O ediție peste așteptări, cu multe spectacole ce ar fi meritat a fi văzute, cu prea multe puncte pe ordinea de zi. În fond și la urma urmelor, fiecare a fost liber să aleagă. Cine s-a lăcomit, ca mine, a clacat. E drept, în ultima zi sau, vorba ceea, ca țiganul la mal.

Marina Constantinescu

Othello de Shakespeare în regia lui Andryi Zholdak

Avanpremieră editorială

SE NUMEȘTE Carol Berindei. Născut sub alte ceruri, mai blinde, și nu în România, s-ar fi putut numi Smith, Dupont sau Marquez. Într-o vreme, ca să rămână total necunoscut, se gândise să se împoțoneze cu astfel de porecle, dar se potolise la timp. Acum prefera să i se spună pur și simplu, domnul Carol.

Așteaptă o femeie, Ana-Maria Corduniari. Ama pentru cei apropiați ca el. Înainte s-o pornească pe culoarul ce-o ducea la avion, ea îi spusese s-o aștepte în același loc cam peste o săptămână.

Domnul Carol știa că acest "cam peste o săptămână" al Amei putea dura o săptămână întreagă sau toată viața, dar era prea târziu, era deja un bărbat care așteaptă o femeie.

Nu știe de cât timp așteaptă, dar această uitare sau această silă de a număra zilele sau orele nu-l preocupă deloc. Dimpotrivă, știe că într-o zi sau într-o noapte ea o să apară brusc la capătul culoarului, căci, altfel, lungă și răbdătoare sa așteptare ar fi absurdă și măturătorii senegalezi din tura de noapte ar fi avut dreptate să-l creadă nebun.

Orice ar fi bârfit senegalezii și jandarmii, domnul Carol este întotdeauna cu capul pe umeri.

În cazul în care era în toane bune – ceea ce, dată fiind poziția sa politică, obligațiile și retragera sa legendară, i se întâmpla rar – tatălui său îi plăcea să spună despre el: "Carol e un tânăr cu picioarele pe pământ, dar să te ferească Dumnezeu când îl apucă efluviiile lirice!!!"

Domnul Carol nu mai este tânăr demult, n-a avut niciodată o poziție politică și obligațiile lui n-au fost niciodată importante, dar este foarte posibil să-l fi apu-

Constantin Stoiciu Fugarul

cat de ceva vreme unul din efluviiile lirice de care întreaga familie se temea atât! Numai că el are mereu capul pe umeri și nu vede nimic rău, nici pentru el nici pentru alții, în această voioșie a unui bărbat care așteaptă pierdut o femeie.

CEL PUTIN asta-și spune în fiecare dimineață când, prin marile ferestre ale aeroportului, se uită la avioane, la piste de ciment, la hotelurile de beton și la insulele de pământ care au

supraviețuit masacrului.

După plecarea Amei, n-a ieșit decât o singură dată din aeroport și atunci împotriva voinei sale. Fantezie dintr-o altă epocă, micul drapel al ultimei sale țări de adopție, Canada, este legat de cele două părți ale valizei sale și jandarmii cu siguranță au incremenit văzând acest amănunt de un gust indoielnic.

Scutindu-l de întrebări neplăcute și de-o scotocire degradantă în căutarea actelor de identitate și de alte dovezi irefutabile că el, dimpotrivă, făcea parte din această Lume Nouă, sau să-l facă pierdut în imensitatea Franței și a Orașului lumină, jandarmii îl împinseseră amabil într-o mașină și-l depuseseră, cu adresa unui hotel și bilet în mână, grațios, pe peronul a ceea ce părea să fie stația unui tren sau a unui metrou.

S-AU REGĂSIT bucurii și cu simțul măsurii peste câteva zile, dar, fără frunza ruginită de arțar lipită pe valiză și fără mica avere în dolari americani pe care o ținea pe burtă, nimic nu amintea pe cetățeanul de peste mări și țări în afară de orice bănuială, care fusese domnul Carol.

Jandarmii i-au deschis valiza. După ce i-au frunzărit fără prea mare interes, dar încruntându-se, caietul de elev în care scria din când în când, în franceză, poezii, au vrut să știe mai multe despre manuscrisul neterminat cu reportaje sale despre

America de Nord.

Manuscrisul era dactilografat de pe timpuri, în românește, și asta i-a intrigat cu siguranță. Ca, de altfel, colecția lui de fotografii în alb și negru, cu muncitori, țărani și siluete de femei, pe care a contat întotdeauna că ar putea s-o vândă la nevoie, la bucată.

Domnul Carol s-a uitat îndelung, umilit, în valiza deschisă, la manuscris, la colecție, la celălalt costum al său gri petrol, cu trei piese, moștenit de la taică-su și la lenjeria de corp pusă alandala de către Craii apărători ai ordinii.

Apoi, calm, le-a explicat că într-o viață anterioară avusese aceste nobile preocupări și, în ciuda aparențelor și circumstanțelor, continua să le aibă. Atunci, dezarmați, jandarmii au lăsat baltă această viață de artist ("A, bine" – a spus unul dintre ei – "înțeleg, sunteți un artist!") și, cum era de prevăzut, i-au pus o gramadă de întrebări în legătură cu prezența lui pe aeroport.

Domnul Carol a spus adevărul:

- Aștept o femeie.
- A, ia te uită, a rânjit jandarmul, așteptați o femeie!
- Era spân și sub chipiu, poate chel, și îl privea surprins.
- Și v-a spus când vine, o zi, o dată, o oră, un zbor?
- Nu, deloc, de ce?
- Cum o cheamă?
- Ana-Maria Corduniari, Ama pentru cei apropiați ca mine...
- Și de ce o așteptați aici și nu în alt loc, știu eu!? să zicem la

dumneavoastră acasă, într-un parc, într-un hotel?

- Ea mi-a cerut s-o aștept aici.

- Înțeleg, înțeleg chiar foarte bine, a spus spânul, dar pentru domnul Carol era evident că nici el, nici colegii lui tăcuți nu înțelegeau mai nimic.

HIAR dacă ar fi înțeles, asta n-ar fi schimbat mare lucru căci, în realitate, de când începuseră să-l fileze și până-n momentul interpelării, nu știuseră în nici un chip ce să facă cu el; să-l mai urce o dată într-o mașină și să-l arunce în natura Franței, să-l oprească și să-l închidă într-una din închisorile aeroportului, să-l trimită în Canada, să-l trimită-n România, să-l lase în plata Domnului?

- Și ce înseamnă pentru dumneavoastră această femeie? Vă este mamă, soție, soră, verișoară, amanta, vecină de palier, parteneră de afaceri?...

Spânul își epuizase toată rezerva de substantive cu privire la femei și rolul lor presupus pe lângă bărbat și-l privea mulțumit. Să-i spună de-a dreptul că greșise, l-ar fi necăjit fără doar și poate. Atunci domnul Carol s-a uitat în tavan, ca să-i mai dea o ultimă șansă:

- E o minune...
- Ah, a spus spânul cu aerul de-a fi prins un psihopat care-o ia la fugă, intima dumneavoastră Ama nu există în realitate!
- Dimpotrivă, eu aștept o femeie care este foarte reală!
- E o amintire adevărată!
- O femeie adevărată! Tot atât de reală ca și dumneavoastră și colegii dumneavoastră.
- Spânul făcu o pauză, probabil ca să-și pună gândurile în ordine.
- Știu, reluă el, înșeninat, intima dumneavoastră, Ama, colegii mei și cu mine, suntem foarte reali, pe când dumneavoastră nu sunteți.

- Cam așa ceva, a răspuns domnul Carol. Adăugă după o mică pauză: Vedeti, domnule locotenent, fiindcă nu există realitate absolută, fiecare are dreptul să-și imagineze propria realitate sau irealitate, a celui alt și, în general, a lucrurilor. Dar trebuie să te aștepti la ceea ce, mai devreme sau mai târziu, în acest dialog – sau interogatoriu, e mai potrivit – dintre dumneavoastră și mine, referința supremă a oamenilor care-și vorbesc, realul se naște – și se instalează confuzia totală. Aici am ajuns, la înghesuială, domnule locotenent!

Domnul Carol nu se-ndoia defel, spânul făcea parte dintre aceia care își făceau iluzii crezând că singura realitate care există este lumina și cine o vede altfel, cu siguranță că este rău sau nebun.

Domnul Carol știa mai cu seamă că realitatea lui, a altuia și

Gravură de Edvard Munch

alții, așteptase ani și ani un cutremur de cel puțin 7,5 grade pe scara Richter. Într-o noapte s-a produs cutremurul de 7,5 grade și cuprins de o bucurie de nedescris, a sărit gol pe fereastră și a dat fuga să-și îmbrățișeze vecinii înfricoșați. Familia l-a băgat la azilul de nebuni pentru câteva luni, apoi el și-a reluat munca în redacție ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, iar, cutremurele de pământ care urmau nu-i făcuseră nici o impresie. Avusese cutremurul lui, acela pe care îl așteptase, sau poate că nu așteptase decât un pretext ca să sară gol pe fereastră și să-și îmbrățișeze vecinii.

Domnul Carol n-avea nimic de ascuns pe tema "Ama". O aștepta fiindcă îi ceruse s-o aștepte și fiindcă îi promisese s-o aștepte.

ANDARMUL spân se abate în fiecare zi pentru câteva ore pe la chioșcul cu sandwich-uri și cu sticla de Coca-Cola în mână, îl privește cu ciudă. Își dă toată osteneala, dar e clar că nu-i capabil să-și bage în capul chel ideea simplă că acest bărbat cu privirea și surâsul orgolioase și obosite ar putea aștepta zile și nopți, pe pervazul unei ferestre de aeroport o femeie, fie ea și pariziană. Dacă știa că domnul Carol o așteaptă pe Ama dintotdeauna, l-ar fi lovit apoplexia. Dar mai devreme sau mai târziu o să i se întâmple și asta, domnul Carol a cunoscut asemenea cretini care astăzi sunt fie în scaune cu roți, fie în pământ.

NAINTE să se ruineze William, proprietarul apartamentului său din Montreal, l-avea aceeași mutră. Douăzeci de ani William îl urmărise tenace cu privirea sa de analfabet ranchiunos. Un altul în locul domnului Carol i-ar fi smuls și mâncat demult ochii porcini. Dar până-n ziua când a descoperit o urmă de mușgai verde pe peretele de pe scara blocului domnul Carol îl lăsa în pace.

Nu-și amintea cum își găsisese cuib în adâncimea ființei sale gustul pentru fatalitate al destinului său. Putea, fără îndoială, să devină un altul, așa cum putea măcar să-și schimbe numele; dar devotamentul ce-l lega de cel care fusese era fără margini.

Totdeauna brava cu patimă pe această temă, dar pentru cei câțiva prieteni întâmplători, această fidelitate tenace și devotamentul lui față de o altă viață aparțineau mai degrabă unui fugar în delir. Ce să mai spui atunci de William, acest biet cretin care n-avea nimic în cap?

Prietenii, ceilalți, această masă amorfă, acest ecou al nimicului în care domnul Carol n-a descoperit decât urme infime ale ființei sale!...

Era singur de douăzeci de ani. Lucrase douăzeci de ani în biroul de comenzi al unei manufacturi de caserole și alte obiecte heteroclite din plastic fiind în fiecare lună la doi pași de fatalitate. Locuise douăzeci de ani în același apartament. Timp de douăzeci de ani arătase lumii chipul senin și privirea mândră și obosită ale unui bărbat care-și alesese drumul pentru totdeauna și ținea ca acest lucru să se știe.

AMICII săi întâmplători invidiaseră totdeauna seninătatea sa de paradă și detestaseră felul lui cam brutal de a-și însuși atașamentul lor slugarnic față de năravurile dubioase ale civilizației moderne, ca să le compare cu plenitudinea jignitoare a libertății spiritului său și a încăpățânării sale de a rămâne el însuși. Judecățile sale peremptorii, făcute cu un ton ridicat și însoțite de gesturi juvenile, adânciseră în plus, de fiecare dată, prăpastia care-i despărțea, dar copilăroși, se invitau la el la sfârșitul fiecărei săptămâni, cu de-ale gurii și cu o poșircă de vin.

Timp de douăzeci de ani domnul Carol nu se amoretzase de nici o femeie. Bineînțeles că fuseseră destule femei în viața lui. Fuseseră întotdeauna viril și, de aceea, pornit întotdeauna înspre libertinaj, și pentru el a pierde ocazia unei partide "cu poalele peste cap", fie și cu cele mai nasale, ar fi fost ceva de neiertat. Se pare că era singura lui slăbiciune cunoscută. În clipele de rătăcire se temea – vag, de altfel – că va veni odată ceasul său și una din aceste ibovnice l-ar putea face să plătească, într-o bună zi, pentru toate celelalte.

Ultima pe tapet se numea Rosalie. Avea o față și un zâmbet de rozătoare, lucra la biroul de cumpărări, nu purta niciodată fustă și nu se încălța niciodată decât cu cizme. Înainte s-o posedea, cu pantalonul colorat rulat în

grabă peste pulpe, cu mâinile agățate de un enorm bol de plastic ce ținea loc de pubelă, și cu fundul bubos în vânt, se simțea obligată să strige ca să-și ia avânt, strigând din ce în ce mai tare, în ritmul sacadat al mișcărilor: "Uite-mă! Uite-mă!..."

IPĂTUL ei isteric se freca de caserole și de obiectele heteroclite îndesate în depozitul manufacturii și în eternul eșec reverbera în auzul domnului Carol ca un reproș târziu; ar fi trebuit să-i scoată cu mâna lui cizmele acestei mici rozătoare în calduri care, odată treaba începută, începea să-și lovească până la sânge tibiile. Cu ochii închiși, își isprăvea opera de caritate și-și ducea la bun sfârșit, tot atât de repede, datoria de mascul.

(fragmente din romanul în curs de apariție la Editura Libra)

În românește de
Ioana Diaconescu

Wilhelm Helg - Nud

a lucrurilor în general nu putea fi decât rezultanta compromisurilor, a subterfugiilor, a mistificărilor, a vicleniilor și a încăpățănărilor reciproce, dar, dată fiind situația și raportul de forțe față-n față, știința lui era inutilă.

Sângele urcă brusc în obraji și în capul chel al spânului, dar, bine dresat, nu făcu nici un gest deplasat.

Chiar îi acordă un zâmbet domnului Carol, primul după debutul întâlnirii lor. Erau amândoi așezați, spânul în spatele unui birou de metal care, probabil, cântărea o tonă, imposibil de asturnat chiar și pentru un psihopat brusc infuriat. Dar domnul Carol nu era infuriat. Pur și simplu n-avea nici un chef să dea explicații pentru nimica toată.

- Și de când sunteți aproape real? a spus, în sfârșit, spânul ipindu-și, domol, pe birou mâinile sale mari și păroase.

- Puteți să mă credeți pe cuvânt, răspunse domnul Carol făcând eforturi să se concentreze, un amanunt fără nici o importanță. Nu demult eram la fel de eal ca dumneavoastră și colegii dumneavoastră, încă mai eram, a zicem, eu însumi. Acum sunt i nu sunt eu însumi, sunt aproape real și aproape ireal, înțelegeți e vreau să spun, domnule locotent.

Era purul adevăr, poate explicat și explicat prost, dar spânul n-a făcut nici cel mai mic efort ca să-l ia ca atare. S-a ridicat brusc și a ieșit scărpinându-se.

du-se nervos în creștetul lucios al capului.

Atunci ceilalți jandarmi i-au cerut domnului Carol să-și adune repede boarfele, ceea ce el a și făcut-o cât ai zice "pește". Cu această ocazie, a descoperit că uitase la Montreal volumul de poezii cândva publicat în România și fotografia tatălui său și s-a simțit foarte nenorocit.

Apoi, fără un cuvânt, jandarmii îl abandonară. Domnul Carol știa că se duceau să se distreze copios pe seama lui cu senegalezii, dar asta era cel mai nevinovat lucru care putea să i se întâmple în situația lui.

Era obosit. Se duse să se așeze, liniștit pe pervazul ferestrei și reluă, increzător, supravegherea culoarului și a scărilor rulante.

Avioanele decolau și aterizau fără zgomot, nu știa cum făceau asta, era ca într-un vis.

În acea zi își amintește exact ceasul când regăsisese, exaltat, parfumul pletelor Anei care, înainte să plece, se aruncase la pieptul lui și îi ceruse să o aștepte.

Culoarul era aproape gol. Într-adevăr nu era nimeni și scările rulante nu mergeau.

FIECARE are dreptul să aștepte de la viață ceea ce i se pare bun sau nimic, se formalizează domnul Carol. Horia, un coleg de redacție, fără să poată sau fără să vrea să explice de ce și cu ce câștig sau pierdere pentru el sau pentru

POLIROM

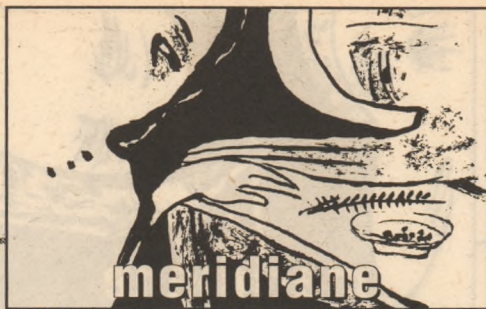
NOUTĂȚI
 decembrie 2002

Christa Wolf
Medeea. Glasuri
 Rosemarie Hainesh
Televiziunea și reconfigurarea politicului
 Valentina Marinescu
Muncile casnice în satul românesc actual

În pregătire:
 David Lodge
 Paul Auster
 Ginduri ascunse
 Tombuctu

Reduceri de 30%
 Pentru oferta săptămânii în site-ul www.polirom.ro ► Agenda

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (0232)214100; (0232)214111; (0232)217440
 București: Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (021)3138978, Timișoara, Tel.: 0722/548785
 E-mail: sales@polirom.ro
www.polirom.ro

cartea străină

de Grete Tartler

Misterioasă și ademenitoare

DACĂ se vorbește despre o "limbă comună a Europei", aceasta e fără îndoială cultura. În ciuda alcătuirii dintr-un arhipelag de diversități. Spiritul European, ideea de Europa, cu aura sa politică, economică, religioasă, socială, cu toate "coincidențele și mișcărilor estetice" are un contur din ce în ce mai vizibil: prin date cheie, precum 480 î.Hr. - respingerea persilor de către greci la Salamina (momentul delimitării definitive de asiaticizare), 36 d.Hr. - convertirea lui Pavel pe drumul Damascului (ceea ce a însemnat "zidirea Ierusalimului, Atenei și Romei într-o cetate nouă", "legea și grația"), 843 - Tratatul de la Verdun (schitarea Europei națiunilor, odată cu prăbușirea imperiului Carolingian); 1492 - descoperirea Americii; ("nașterea unei economii globale - "imperiul roman trecut în efeciență economică") 1517 - expunerea tezelor lui Luther (protestantismul, care a dus la afirmarea statelor naționale, a spiritului laic și a umanismului, deschizând calea modernității, spre libertatea

Antoine Compagnon, Jacques Seebacher, *Spiritul Europei*. Vol.I. *Date și locuri*. Vol.II. *Cuvinte și lucruri*. Vol.III. *Gusturi și maniere*. Traduceri de Claudiu Constantinescu, Bogdan Udrea, Dan Stănescu, Mihaela Zoicaș, Bianca Bentoju. Editura Polirom, 2002.

individuală și drepturile omului), 1848 etc.; prin locuri simbolice (precum, de exemplu, Dunărea: frontieră istorică și culturală, liant între lumi, axa de circulație a Mitteleuropei, coloana vertebrală a monarhiei dunărene care "reusise să făurească o cultură comună, bazată pe împrumuturi din lumea occidentală, cea latină și cea germanică, din tradițiile naționale, dar și din Balcani"); sau "momentele cotiturii de sine ale conștiinței europene", precum crearea unui calendar unic, a sistemului metric, a imaginarului comun, a conștiinței demografice... Numeroase "cuvinte și lucruri", categorii din sfera sacralului, a vieții civile sau domestice (precum, de exemplu, centura, element de vestimentație care revine la modă chiar anul acesta - știu oare mulți că ea simbolizează un element esențial de civilizație europeană, prin separarea societății de natură, a părții de sus a corpului de partea de jos, a rațiunii de sex, a "onoarei de rușine?") Ideea indoeuropeană, miturile europene, femeia și legendele feminismului, credințele și inventarea toleranței religioase, politica și filosofia europeană, națiunea, moneda, știința, amorul, alimentația, totul constituie o aventură a cunoașterii de sine. Cine se mai gândește astăzi, de pildă, că datorită tratatelor europene medievale stăm la masă pe scaune, drepti, "fără a înclina capul sau trunchiul", fără a sprijini coatele pe masă (ceea ce numai unii bogătași ori insolenți își puteau îngădui?) Fața de masă, furculița (simpatice ar fi definirea europeanilor ca "furciferi"), pe care se sprijină o parte din temelii vie-

ții de astăzi, s-au impus greu (în 1763 englezul Smollett cărcotea că "francezii de cea mai bună familie își moaie degetele și le bălăcesc în farfuria plină de tocană", deși erau considerați arbitri ai eleganței europene).

Un continent bătrân, devenit, ca toți bătrânii, individualist, iubitor de umbră și umbră, cu simțul - secret metafizic - al "distanței de cel apropiat", cu o memorie culturală care dictează din subconștient toate orientările contemporane. O Europă literară: marile nume care definesc acest continent sunt, majoritatea, literare: Goethe, Dante, Shakespeare etc. Scriitorii sunt cei care încearcă să "gândească Europa", să-i traseze viitorul. Au apărut chiar și primele opere inspirate de construcția europeană (*Pluta de piatră* a lui Saramago am recenzat-o nu de mult în *România literară*); deși scrise fără scop militant, și cărțile lui Claudio Magris ar putea fi integrate în această categorie (Magris este unul dintre primii care s-a declarat conștient de "ideea forței pe care ar putea și ar trebui s-o aibă Europa, dacă ar ști să adune la un loc comoara dispersată în energii multiple"). Prin căutarea simbolurilor civilizației europene, Umberto Eco și alții se integrează "voinței de Europa". Drumul căutării de sine nu are însă prea multe popasuri amenajate; ceea ce îl face încă aventuros și ademenitor. O antologie care te convinge că merită să fii (să ajungi) bătrân și european!

Europa vindecătoare

DUPĂ ce a devenit celebru cu *Sfârșitul istoriei și ultimul om* (1991), Francis Fukuyama (n.1952) a continuat să publice articole și volume despre democratizare, politica economică internațională, rolul culturii și al capitalului social în viața economică modernă și în tranziția către societatea informațională. Dând glas preocupărilor generale privind destrămarea ordinii sociale produse de progresul tehnologic, modificarea normelor comportamentale, rupturii de "încredere" care a dus, nu în ultimul rând, la delincvență și dezintegrarea familiei, Fukuyama pune punctul pe *i-ul (i-urile)* actualei dezordini sociale: "În societățile în care indivizii se bucură de mai multă libertate de alegere decât în orice altă perioadă istorică, oamenii detestă și mai mult puțințele obligații pe care le mai au. Pentru astfel de societăți, pericolul constă în faptul că oamenii se trezesc brusc izolați pe plan social, liberi să se asocieze cu oricine, dar incapabili să-și asume obligații morale care îi vor apropia de ceilalți".

Stabilitatea familiei tradiționale fusese datorată până acum femeilor - care renunțau la carieră și chiar la viața proprie pentru a o întemeia (iată o nouă interpretare pe care o putem da zidirii Anei lui Manole!). Din trecerea femeilor de la gospodăria la munca în întreprinderi/societate au pierdut de multe ori nu numai copiii, ci ele însele. Ceea ce autorul - totuși de origine japoneză, deci tradiționalistă, nu se ferește să observe, considerând că femeile ambițioase, instruite și talentate, care au reușit în profesie - din rândurile cărora provin feministele - au ridicat prea sus stacheta pentru suratele lor mai puțin dotate care, încercând să stea pe picioare proprii, "s-au trezit că le fuge pământul de sub picioare când au încercat să-și crească singure copiii având slujbe prost plătite sau, în cazul femeilor sărace, din ajutorul social". În timp ce bărbații s-au pricopsit cu dreptul la hedonism afișat și la poligamie în serie, de pe urma așa-numitei revoluții sexuale femeile n-au avut mai nimic de câștigat. Oricum, fără moralitatea lor care devenise enervantă (că doar ne enervează stilul profesional și nici pe mama n-o ascultăm de obicei, decât după ce n-o mai avem), degringolada societății n-a mai putut fi stăvilită: infraționalitate, abuzuri împotriva copiilor, etc. (totul amplificat de mass-media). Rezultatul a fost creșterea neîncrederii în comunitate etc.

Fukuyama crede că Marea Ruptură putea fi evitată și, implicit, că va fi "reparată" cândva (ca să rămânem în perimetrul comparațiilor constructiviste, al prăpăstiiilor și punților; ceea ce îmi amintește vorba primului ministru danez din anii cincizeci, care declara că Danemarca nu mai are nevoie de eroi, ci de constructori de poduri. La propriu și la figurat. A trecut o jumătate de secol până ce s-au văzut roadele politicii sale. Danemarca e astăzi legată de poduri - se construiește unul și mai mare spre Germania - se află în NATO și UE, dar prin cele patru opt-out-uri de la politica europeană a rămas o națiune extrem de pregnantă. Cu alte cuvinte, e încă o insulă, inclusiv din punct de vedere politic, dar legată de poduri în toate direcțiile). Se face sugestia că Marea Ruptură "nu a fost un produs inevitabil al unei anumite etape de modernizare socio-economică, ci că este puternic influențată de cultură". Evident, nu

lipsește apologia valorilor orientale, care optează - în ciuda transformărilor tehnologice și informatice inevitabile globalizării - pentru rolul tradițional al femeii, nu lipsește o incușiune în genealogia moralei, în misterele genealogiei umane și ordinii sociale, fiind reluate teorii despre tehnologie, rețele și capital social, nu lipsește o conștientizare a direcțiilor date de marile civilizații religioase (islamică iudaică, creștină, indiană și confucianistă) ale căror granițe reprezintă și zonele fierbinți ale politicii mondiale. Fukuyama (optimist: oamenii își vor folosi rațiunea - așa cum au făcut de milenii - pentru Marea Reconstrucție; și nu doar rațiunea. Rolul benign al revenirii la religiozitate (cartea fiind scrisă în 1999, înaintea tragediei din 11 septembrie), al ciclicității morale îi dau speranțe. "Nimic nu ne garantează că mișcarea ciclului va reveni pe curba ascendentă. Singurul temei al speranței noastre sunt extraordinarele capacități innăscute ale omului de a reface ordinea socială." Toate sursele ordinii sociale - natură, auto-organizarea, religia și politica - sunt obligate astăzi să inițieze soluții, așa cum au izbutit să o facă și în trecut. Din acest punct de vedere, Europa poate un exemplu. Europa a cunoscut de-a-lungul istoriei sale destule rupturi, la vremea lor crunte care toate au fost în timp depășite. ■

Francis Fukuyama. *Marea Ruptură. Natura umană și refacerea ordinii sociale*. Traducere din engleză de Liana V. Alecu. Editura Humanitas, 2002.

Tel.: 021 210 89 0
021 210 89 2
Fax: 021 212 35 4

PRIOR BOOKS DISTRIBUTOR

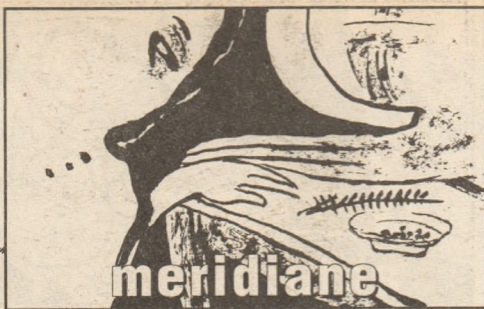
Encyclopédie des religions

Zen, Confucius, Islam, Hinduism, Buddhism, Christianity, Judaism, etc.

Encyclopædia Universalis

NOUTATE! format 24x30 cm

660 pagini; ediție 2002; EUR 55.0

Correspondență din Stockholm

Un "Pod de cărți"

ANUL Cultural Român în Suedia a început în frig și zăpadă, dar promițând caldura și lumina, după cum am scris eu însămi când a început.

Însă pe drumul către lumină și caldura ritmul (și chiar entuziasmul) s-au schimbat, pierzându-se printre evenimentele culturale naționale și internaționale ale Suediei (cel mai important: împlinirea a 750 de ani de la fondarea orașului Stockholm. Și e greu să concurezi cu un asemenea eveniment care a intrat până și în somnul locuitorilor capitalei suedeze).

Dar, în ultima zi a lunii octombrie, Anul Cultural Român s-a trezit din lăncezeală pentru a străluci puternic la Biblioteca Regală din Stockholm, înconjura de cel mai vechi parc al orașului, Humlegården. "Serile culturale române" (în număr de cinci) au fost inteligent organizate în fiecare miercuri, excepționând ultima seară care s-a desfășurat joi, pe 28 noiembrie.

Organizatorul și sufletul acestei "învieri" a fost traducătorul și intelectualul de clasă Dan Shafran, cu concursul foarte generos al conducerii Bibliotecii Regale. Aceasta a oferit mijloacele economice dar și spațiul expozițiilor, precum și sala de conferințe, de o eleganță și sobrietate care au respins net diletantismul, deschizându-se, în schimb, competenței intelectuale și inspirației poetice.

Dan Shafran e cunoscut nu numai ca traducător de poezie suedeză în România și de poezie română în Suedia, dar și ca traducător al unor cărți de vârf ale celor mai buni esești români în Suedia. El a tradus și publicat, la excelenta editură Dualis din Stockholm, următoarele cărți reprezentative pentru spiritualitatea românească: *Pe culmile disperării* de Emil Cioran, *Minima Moralia* de Andrei Pleșu, *Fetele modernității* de Matei Calinescu, *Apocalipsa după Cioran* de Gabriel Liiceanu și, anul acesta, *Mitul eternei întoarceri*, de Mircea Eliade. A fost răsplătit (numai în Suedia!) cu un premiu al Academiei pentru traducători și alte distincții importante pentru munca lui susținută.

Primul oaspete care a deschis "Serile culturale române" de la Biblioteca regală din Stockholm a fost Regele Mihai (cu familia) sau "regele românilor", cum l-au numit jurnaliștii suedezi. Sala a fost arhiplină și atmosfera de zile mari. Prințul Radu de Hohenzollern-Veringen a ținut o substanțială conferință despre spiritualitatea română în secolul al XX-lea, în context european.

Mircea Cărtărescu și Dan Shafran la "Serile culturale române" de la Stockholm

În vitrinele expoziției organizate cu această ocazie s-au expus albume de artă românească, panouri mari cu chipul și operele lui Brâncuși. În mod special a atras atenția antologia de poezie contemporană română și suedeză, *Noi corespondențe lirice* (Editura Fundației Culturale Române) alcătuită de Dan Shafran. Noua antologie, spre deosebire de cea apărută în 1997 (la aceeași editură) are un aspect luminos, mult mai consistent, sumarul ei fiind îmbogățit cu noi traduceri și noi nume de poeți români și suedezi, completând imaginea de ansamblu și contribuind fericit la variația tonurilor poetice. Sper că această antologie să ajungă și în mâinile poezilor prezentați, ale criticilor și în rafturile librăriilor.

Miercuri, 6 noiembrie, au apărut în cutiile de cristal ale expoziției toate cărțile scriitorilor români publicați în Suedia, și numeroase antologii internaționale de poezie română.

A fost o surpriză plăcută să vedem bogăția acestor publicații care ar fi putut să alcătuiască "un pod de cărți" (imagine ce îi aparține lui Andrei Pleșu) până în Suedia.

A fost o zi deosebită și pentru că a sosit, pentru prima oară, la Stockholm, Mircea Cărtărescu care a ținut seara o conferință despre literatura română contemporană, mai exact despre perioada postmodernistă.

Mircea Cărtărescu a fost așteptat cu nerăbdare nu numai de prietenii lui și de traducătoarea Inger Johansson dar și de jurnaliști și redactorii revistei "Ord och Bild" ("Cuvânt și imagine") în care a fost prezentat ca un scriitor român de o mare originalitate, al cărui "adevăr face să se zguduie pământul de sub picioarele cititorului."

Revista a publicat fragmente din *Nostalgia* și *Orbitor*, în traducerea excelentă a lui Inger Johansson.

PRINTRE cărțile lui Mircea Cărtărescu, prezentate la Biblioteca regală, a fost expusă și noua lui carte, *Enciclopedia zmeilor* (Humanitas), o perla onirică, însoțită de ilustrațiile super-fantastice ale cunoscutului artist plastic Tudor Banuș.

Succesul lui Mircea Cărtărescu nu s-a terminat după conferința ținută la Biblioteca regală; a continuat a doua zi, la ABF, unde Editura Albert Bonnier l-a prezentat publicului, și chiar și a treia zi, la Uniunea Scriitorilor Suedezi, unde, în prezența multor scriitori și a ambasadorului suedez la București, domnul Svante Kilander, sărbătoritul a citit un fragment din *Nostalgia*, Inger Johansson a citit același fragment în suedeză, creând o atmosferă intensă, plină de vrajă, nemaîntâlnită. Despre *Nostalgia* "Svenska Dagbladet", a scris că este "un

roman mare al artei europene, în spirit postmodernist târziu."

SEARA zilei de 13 noiembrie a fost dedicată lui Paul Celan—emigrantul. Profesorul Andrei Corbea Hoișie (născut la Iași, în 1951, germanist, autor al multor cărți dintre care amintesc numai studiile despre Paul Celan, și despre istoria culturală a evreilor) a conferențiat cu patos și forță poetică despre anii de început ai lui Celan în orașul natal, Cernăuți, despre rădăcinile sale românești, despre exilul și trauma sa, despre marea prietenie cu Nelly Sachs. Conferința a fost strălucită, aducând noi elemente în studiul vieții și operei lui Paul Celan. La fel a fost și dialogul incitant al profesorului ieșean cu poetul Anders Olsson, care a scris o carte de eseuri despre Celan și a tradus multe din poemele sale. De asemenea, în antologia sa despre Nelly Sachs a prezentat și comentat corespondența dintre poetă și Paul Celan.

Poetului Marin Sorescu i s-a consacrat toată seara de vineri, 20 noiembrie. Dan Shafran a vorbit despre poetul și prietenul său, despre puternica lui personalitate, ca "poet al cuvintelor de fiecare zi". În expoziția dedicată memoriei lui Marin Sorescu au fost expuse cărțile originale, traduceri, poemelor sale în limbi străine, picturile și desenele, scrisori personale și

fotografii ca mărturie ale unei vieți intense, poetice. Oaspeții serii dedicate unui poet foarte iubit în Suedia au fost: poezii Kjell Espmark și Magnus Florin, traducătoarea Marianne Sandels și, în mod excepțional și neașteptat, poetul Tomas Tranströmer și poeta Grete Tartler care a omagiat memoria lui Marin Sorescu în cuvinte pline de căldură.

Ultima zi a "Serilor culturale române", joi, 28 noiembrie, s-a desfășurat așa cum organizatorul lor a conceput-o: într-o atmosferă de euforică veselie, în care s-a transmis ceva din caracterul ludic-fantast al poporului român, fin amestecat cu filozofia și poeticul.

Actorul Lucian Măscurel a recitat din Urmuz și Tristan Tzara, cu talentul său admirabil (ca și în seara dedicată lui Marin Sorescu, pe muzica aranjată de Dorel Vintilă). Profesorul universitar și scriitorul Tom Sandqvist a vorbit despre rădăcinile dadaismului în avangarda română, despre Tristan Tzara (născut la Moinești în 1896, și mort la Paris în 1963), despre "revoluția sa poetică" al cărei sâmbure de foc s-a aprins în România, cu mult înainte de a părăsi țara.

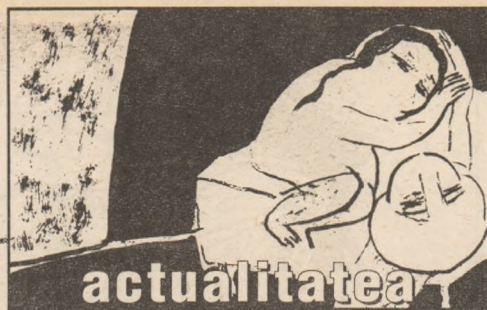
IN CE mă privește, am ales să vorbesc despre pictor-poetul Victor Brauner (născut la Piatra Neamț în 1903 și mort la Paris în 1966) artist cunoscut și iubit în Suedia de elita intelectuală, pictor ale cărui tablouri se găsesc la Muzeul de Artă Modernă din Stockholm și despre care criticul de artă, Elisabet Haglund a scris un studiu profund. Am vorbit despre temele centrale și viziunea lui Victor Brauner, oprindu-mă asupra unui tablou "La mères des rêves", având ca sursă de inspirație motivul unei icoane românești: "Maria cu trei mâini". O pictură prin care Victor Brauner și-a exprimat parca, spre sfârșitul vieții, în 1965, nostalgia adâncă după locul și timpul copilăriei și tinereții care l-au format: Moldova, cu peisajele ei unice.

În loc de concluzie se poate spune că organizatorul acestor seri culturale române, Dan Shafran, a fost foarte inspirat și capabil să ducă până la fârșit, cu mână sigură și gust impecabil, programul său, fără ca ritmul și entuziasmul publicului să fie altfel decât intens și înalt.

Îmi place să amintesc aici, în final, cuvintele scriitoarei Birgitta Trotzig (dintr-un interviu apărut în *Formula As*, 2002):

"Din punct de vedere cultural, țara dumneavoastră s-a situat mereu în rândul elitei mondiale."

Gabriela Melinescu

post-restaurant

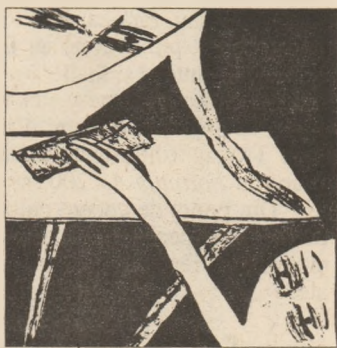
de
Constanța Buzea

MĂRTURISIM acum ușoara noastră îngrozire, care s-a consumat zilele trecute la redacție când, având de ales din *Opera* dvs. poetică adunată până acum în cinci elegante tomuri și însumând aproape 900 de pagini (*Reverberații*, *Moara de vise*, *Ore sonore*. *Cele mai frumoase poezii* și *Cele mai frumoase sonete*, tipărite toate la Uni-Press, București, începând din 1999 și până în 2001 și prefăcute cu iubire și atenție de dl. Mircea Handoca și d-na Michaela Al. Orescu), am preferat pentru început volumul de sonete. De ce am spus *îngrozire* și nu am trecut comod sub tăcere acest sentiment, real din păcate? Pentru că se întâmplă în mod curent să primim la redacție autori care ne oferă spre lectură și apreciere, cu toată încrederea și speranța lor într-un verdict bun, consolator după o viață cu destule restriști și frustrări, operele lor complete, cele mai multe în manuscris, voluminoase și atinse de monotonia greu de îndurat a lipsei, totuși, de talent. Este bine de știut aceasta, pentru ca și dvs. să apreciați corect motivele reacției noastre, de autoapărare la o adică, pentru că dacă am parcurge cu ochii și cu sufletul tot ce ni se oferă, nu ne-ar ajunge câteva rânduri de vieți. Am fost extrem de plăcut surprinși de calitatea sonetelor dvs. și am vibrat de o vie curiozitate colegială când am înțeles că și dvs., ca și noi de altfel, cândva, ați ales modelul sonetului eminescian. Cele doar unsprezece silabe ale fiecărui vers ridică pretenții mai mari în a le respecta și a le umple cu substanță divină decât altă metrică, decât în mai ample despletiri, rigoarea chiar din start, în deplină, impusă economie, este mai dificil, mai greu de mulțumit, iar dvs. ați văslit impecabil în acest peisaj cultivat, elevat. Citind și practicând sonetul, cei

ce o fac și astăzi asumându-și riscul nedrept al desuetudinii, trebuie obligatoriu să uite cu desăvârșire *nebuniile* bune ce s-au petrecut și se petrec în poezia lumii de vreo sută și ceva de ani încoace. Cine citește și face la rândul-i sonet este un brav, un cavalier al răbdării întru monotonie, în muzicalitate, în armonii perfecte care, ciudat, se suportă din ce în ce mai greu astăzi. Aleșii, tocmai de aceea, ai acestui sublim chin, sunt, au rămas foarte puțini, și mare minune dacă se vor mai naște de aici înainte, în lumea grăbită, exemplare de geniu în domeniu. Am vrea să vă sărbătorim, după lectură, cu cuvinte de laudă și regăsire, în atmosfera însă profund intimă a unui final poate de epocă, a unui amurg cu conținut de vibrații, miresme, culori, moliciuni și rafinamente de bun gust, pentru care din păcate unghiurile receptării se tot închid pe zi ce trece. Domnul Handoca vă numește "artist desăvârșit, ucenic al marilor clasici". Dar tot domnia-sa spune: "Fără să fie de-o originalitate *agresivă*", poezia dvs. "are timbrul său unic, specific și este citită cu mare plăcere" și "Autenticitatea e una din caracteristicile de bază ale cărții de față - pledoarie pentru visare și poezie". Iar doamna Orescu: "Marile teme de totdeauna ale liricii universale vor fi regăsite într-o formă variată", subliniind vocabularul bogat, expresiv și plastic, sinceritatea și generozitatea meditației, dvs. scriind o viață întreagă "o poezie de vibrații afective, dar și de întrebări asupra rațiunii de a înțelege sensurile existenței. Melancolie, dar și seninătate, dramatism atenuat exprimat, lirism, dar și umor fin, bucurie în fața vieții, plasticitate și armonie". Într-adevăr, toate acestea se regăsesc în sonetele pe care vi le-am citit cu amicitie dar și cu interes profesional. (*Adrian Simionescu*, profesor de limba și literatura română, București)

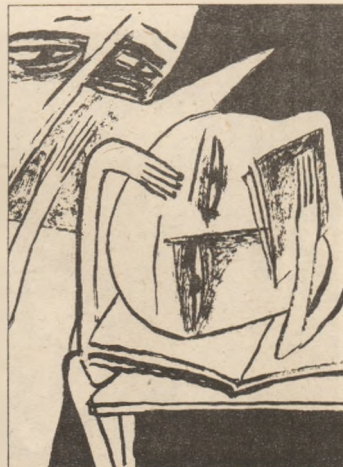

voci din public

Stimate Domnule Director,

La Reșița, Consiliul Județean Caraș-Severin prin Centrul Județean de Cultură și Civilizație Tradițională editează revista "Reflex" - artă, cultură, civilizație, de trei ani (27 de numere până în prezent). Revista noastră mai apare și sub egida Uniunii Scriitorilor din România. Am fost onorați, ori de câte ori am trimis revista noastră "României literare" de o promptă și corectă semnare a ei la rubrica dedicată revistelor primite la redacție. În numărul 47 însă, al "României literare", la aceeași rubrică citim stupefiați: *Reflex*, revista Fundației pentru o Românie Modernă, anul I, nr. 4/ septembrie 2002 etc.

Nu știu, Domnule Director, câți membri o fi având respectiva Fundație, dar oare nici unul să nu citească prestigioasa revis-

tă "România literară" ca să observe că mult înaintea domniilor lor a apărut o revistă cu același titlu și nici nu știu dacă falsul *Reflex* are ISSN. Acest ISSN pentru titlul *Reflex* l-am obținut noi, bineînțeles începând cu primul număr și este proprietatea noastră. Ne vom adresa și instituției care este în drept să acorde ISSN-uri revistelor pentru a afla adevărul.

Cu obiectivitatea pe care v-o cunoaștem, sunt convins, Domnule Director Nicolae Manolescu, că veți publica, spre lămurirea chestiunii, această semnare a noastră.

Cu stimă,
Octavian Doclin
redactor-șef al
revistei "Reflex" - Reșița

FVNDATIA ANONIMVL,

coeditor al revistelor *România Literară* și *Deci* (revista culturală a Academiei Cațavencu)

care acordă anual **PROMETHEVS**,

organizează în perioada 12-18 mai 2003 Festivalul de Muzică și Poezie - **PROMETHEVS**,

iar în perioada 21-27 iulie 2003 Tabăra de Pictură și Sculptură - **PROMETHEVS**,

ambele dedicate tinerilor artiști români.

Manifestările, vor avea loc în cadrul Centrului Cultural al Fundației Anonimvl situat în localitatea Sfântul Gheorghe - Delta (jud. Tulcea).

La Festivalul de Muzică și Poezie - **PROMETHEVS** vor participa șase muzicieni (solisti) și șase poeți, iar în Tabăra de Pictură și Sculptură - **PROMETHEVS**, șase pictori și șase sculptori.

Pentru ambele manifestări-concurs juriul va fi alcătuit din câte un reprezentant din partea Fundației Anonimvl, a redacției *României Literare* și a redacției revistei *Deci*.

Câștigătorii, desemnați în funcție de lucrările realizate sau interpretate în timpul celor șapte zile ale manifestărilor, vor fi nominalizați pentru **PROMETHEVS** secțiunea Opera Prima, ediția 2003.

La preselecție sunt admiși tineri cu vârsta de maxim 25 de ani, care trimit până la data de 15 februarie 2003 la redacția *României Literare* (Calea Victoriei 133, sector 1, București) și/sau la redacția revistei *Deci* (Bd. Regina Elisabeta 7-9, et. 6, sector 2, București) lucrările necesare înscrierii, respectiv:

- secțiunea poezie - CV-ul și trei poezii în manuscris
- secțiunea muzică - CV-ul și susținerea unei audiții la **CLVBVL PROMETHEVS**, la o dată pe care o vom anunța ulterior
- secțiunile pictură și sculptură - CV-ul și prezentarea a câte trei lucrări în vederea expunerii lor în cadrul unor expoziții de grup în spațiul special amenajat la **CLVBVL PROMETHEVS**

Programul Festivalului de Muzică și Poezie - PROMETHEVS

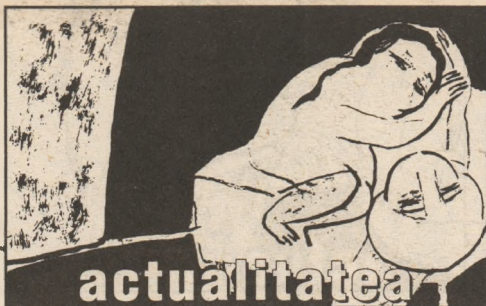
12 mai	deplasarea la Sf. Gheorghe Delta, cazarea
13-15 mai	program de lucru și excursii în Delta Dunării
16-17 mai	concursuri pe cele două secțiuni ale festivalului, desemnarea câștigătorilor
18 mai	închiderea festivalului, deplasarea la București

Programul Taberei de Pictură și Sculptură - PROMETHEVS

21 iulie	deplasarea la Sf. Gheorghe Delta, cazarea
22 - 25 iulie	program de lucru și excursii în Delta Dunării
26 iulie	concursul pe cele două secțiuni ale taberei, desemnarea câștigătorilor
27 iulie	închiderea taberei, deplasarea la București

Lucrările de pictură și sculptură vor rămâne la Centrul Cultural al Fundației Anonimvl pentru a fi expuse permanent.

F V N D A T I A A N O N I M V L

actualitatea

voci din public

Sumate Domn,

Credeți-mă că nu caut nodul din papura, ci pur și simplu nu pot să tac până la capăt (că poate așa aș devenit filosof) când gasesc lucruri cu care nu sînt de acord în scrisul celor pe care-i admir, deci îi citesc constant. În editorialul "Ce și cum citim", vorbind despre cei care cred, vor și cer schimbări în interiorul literelor românești, spuneți la un moment dat: "Care ar fi modelele de pus în loc, habar n-au. Sau vin doar cu sugestii generale și vagi." Pentru că am răspuns prezent la o întrebare a d-voastră nu demult pusă, pentru că *România literară* a avut amabilitatea să-mi găzduiască răspunsul, pentru că ma simt oarecum vizată în acest (nou) sens, permiteți-mi să vă răspund din nou.

D-voastră ori faceți o greșeală, ceea ce îmi este teribil de greu să vă spun, ori nu desfășurați gîndul pînă la capăt – ceea ce, dacă acesta este adevărul, tot într-o greșeală se constituie. Sigur că o discuție pe tema modelelor ar putea fi interminabilă. Dar orice discuție în această direcție trebuie să aibă un punct de plecare clar. Se pare că vă referiți la modelele secolului XX în România – și nu ar fi fost rău să subliniați acest lucru. Dar despre care modele vorbiți? Așa cum și tezgma scriitorilor este supraîmpărțită (pe "specialități"), așa și cea a cititorilor, cu toate că cea din urmă este mai permisibilă, mai deschisă mai multor "specialități" simultan. Unul este modelul celui care devine scriitor din necesitate – de exemplu filosoful, – cu totul altul este modelul scriitorului de beletristică, și cu totul altul (ca să vă dau doar cîteva exemple) cel al cititorului om de știință. În alt sens, modelul (mai cuprinzător, deci) al omului simplu, poate că nu face parte din nici una din categoriile de mai sus. În plus, modelele nu se aleg și nu se "pun" de nimeni, ele singure se cern și se instaurează drept ceea ce devin. Nu eu vin să decretez că Pleșu sau Liiceanu trebuie să fie modele. Ei singuri își fac loc în spațiul acesta. Un om, odată ce s-a transformat în model, devine un soi de zeu. Numai numărul celor care se închină la același zeu poate stabili cu exactitate dacă este sau nu vorba despre un model. Vreau să spun că modelele se instaurează *nu din afară, ci dinăuntru* în alt sens, v-aș întreba: de ce este neapărată nevoie de un model (sau mai multe)? De ce este necesară o instanță superioară care, ca orice instanță, trebuie urmat în sensul ei? De ce este nevoie de o "biblie" care să fie citită de toată lumea? Nu cumva, într-un fel, obligatoria instaurare a modelelor duce la un fel de obligatoriu "monoteism"? Și nu cumva de aici se pot naște riscuri inimaginabile? D-voastră se pare că cereți un fel de revendicare

a fiecăreia de la ceva. "Spune-mi pe cine citești ca să-ți spun ce ești, cum gîndești, ce vrei, ce simți." În plus, orice model sfîrșește într-un tipar. Și, vorba lui Liiceanu, orice tipar este o incremenire în interiorul limitelor sale. "Incremenirea în proiect" a fost tradusă la noi *doar* în contextul apariției sale. Dar este o vorbă – o minunată găselniță filosofică – pe care puțini au știut (eu, una, nu am găsit alte traduceri în presă) să o traducă la adevărata ei valoare. "Incremenirea în proiect" nu înseamnă numai (și obligatoriu) prostie. Mai înseamnă – și asta mi se pare cel mai important – atingerea propriei limite a devenirii. Cu alte cuvinte, un om nu poate evolua mai mult decît este capabil (prin cod genetic sau nu) să o facă. Prin faptul că cereți modele, d-voastră cereți, parcă, fiecăruia, stabilirea unor limite pe care să le atingă. Dar poate că eu, una, nu doresc să urmez un singur model, ci mai multe. Și poate că nu am pretenția să-mi ating modelul, ci, rămînînd în limitele celor pe care mi le-am ales, să mă dezvolt în mai multe zări. Nu vreau să întrec Dumnezeu meu, ci să capăt cît mai multe calități ale dumnezeilor mei. Pentru asta nu am nevoie de model, ci de modele. Dar pe ele *eu singură mi le aleg, și nu accept să-mi fie impuse*. Deci în privința modelelor nu o să vin niciodată cu "sugestii generale și vagi", pentru că ceea ce-mi place mie nu e musai să placă altora și nu o să încerc niciodată – de altfel, cum aș putea? – să impun modelele mele altora. De aceea nu cred în valabilitatea modelelor la fel ca d-voastră, pentru că fiecare ne alegem etalonul pe care ne credem în stare să-l urmărim. Și așa ajungem la cestiunea *copierii*, dar asta ar putea fi o altă discuție. [...]

Dar de ce "romanele, poeziile sau eseurile ar trebui să renunțe la ideile abstracte, la «filosofia» bună pentru privilegiați [...]”? Aici vă contrazic total, ba chiar sint în stare să declanșez un război. Recunosc cu maximă sinceritate că sînt un cititor de rînd, "fără acces la speculația înaltă", dar nu-mi luați mie dreptul de a mă pune la încercare cu *Filosofia inconstențului* a lui Vasile Dem. Zamfirescu sau cu *Minima moralia* a lui Pleșu sau cu alchimia lui Jung. Dacă am nevoie de "senzațional faptic și emoțional", fac eu într-un fel să-l găsesc și în *Cearta cu filosofia* (și chiar l-am găsit și în *Ontologia* lui Noica, și în *Aristos*-ul lui John Fowles. Și îl pot găsi, pînă la urmă, oriunde am nevoie de el, chiar și într-o frunză care se desprinde din copacul care a născut-o. O frunză poate fi motiv de literatură, dar și de filosofie, nu-i așa? Și frunza se scrie, totul e să știm s-o citim...

Și un ultim lucru: amintiți de Andrei Makine și Pascal Quignard, doi dintre premiații Gon-

court, "doi romancieri despre care ultimul lucru care se poate spune este că se bucură de înțelegerea maselor largi de cititori." Vă contrazic din nou (și chiar constat că îmi face plăcere să o fac). Amîndoi au fost traduși într-o grămadă de limbi, amîndoi au fost re-editați și nu-mi spuneți mie că o traducere și o re-editare se sprijină pe trei cititori. E ceva mai mult decît atît. Este vorba despre *limbajul scris*, intermediarul între scriitor și cititor. Degeaba simți și gîndești fabulos, dacă nu ești capabil să așezi în cuvinte ceea ce simți și gîndești. Andrei Makine m-a făcut să mă amorezez de el, Pascal Quignard m-a lăsat rece cu *Terasa la Roma*. Asta nu înseamnă că P. Q. nu trebuia premiat că nu mi-a plăcut mie cartea lui, în care bate pasul pe loc (printre gravuri, drept este). Asta înseamnă, printre altele, că și critica literară are un greu cuvînt de spus în influențarea (și educarea) cititorului. Ar trebui, cumva, să cred, în lumina celor spuse de d-voastră, că *Ușa interzisă* a lui G. Liiceanu ar trebui să fie altceva decît ceea ce este, adică ea nu se adresează cititorului simplu, decît elitistului cu acces la gîndul înalt? Ei bine, nu sînt o elit(ă)istă, și totuși m-am sculat la 6 dimineața știind că mă așteaptă, pe noptieră, o carte care mă îmbrățișează. (Dar asta numai eu știu cum...)

La finalul editorialului d-voastră vă contraziceți flagrant. "Nu e corect să vizezi la o literatură deopotrivă nouă și accesibilă". După ce cereți ca poeziile, eseurile etc. să "renunțe la ideile abstracte, la «filosofia» bună pentru privilegiați", spuneți că "promotorii acestor idei fac eroarea (gravă) de a reduce literatura unei epoci la valoarea ei de consum [...]": s-a terminat cu originalitatea, cu imaginația, cu erudiția și cu subtilitatea gîndirii și expresiei de dragul succesului de public." Pînă la urmă, hotărîți-vă: ori elitismul "pseudofilosofic" e bun, ori coborîrea literaturii la înțelesul tuturor. Nu uitați că Sandra Brown s-a re-editat la infinit pentru un segment de public. Nu uitați că editurile au făcut bani buni cu cărțile ei. Și nu uitați că Sandra Brown nu se adresează aceluiași cititor cărora li se adresează Gabriel Liiceanu. Dar nimic nu îi împiedică nici pe unii, nici pe ceilalți, să treacă de la unul la altul. Fiecare cum poate, cum este în stare. Și Sandra Brown este model pentru unii, așa cum și Liiceanu este model pentru alții. Depinde de ceea ce cerem fiecare de la modelul pe care ni l-am ales. D-voastră ce cereți, domnule Manolescu?

Cu tot respectul,
Ioana Scoruș

la microscop

de Cristian Teodorescu

Glume politice nesărate

SĂ FIE mai cald în case și buzunarele românilor mai pline, cu siguranță că încercarea guvernului de a împinge opoziția la o mișcare de cenzură ar trece drept gluma politică a anului. Nu-mi dau seama cum au calculat strategii partidului de guvernămînt momentul cînd ar putea avea loc anticipata după care visează. După socotelile mele, oricum ar întoarce lucrurile echipa premierului Năstase va mai petrece măcar o jumătate de an la Palatul Victoria. Opoziția nu are nici un interes să forțeze alegerile. Nu e pregătită pentru așa ceva și ar fi culmea ca după succesul de la Praga al Puterii, succes urmat de un spor de imagine pentru premier și pentru partidul său, Opoziția democratică să viseze că va răsturna situația în favoarea sa. Așa că, indiferent cîte prilejuri ar încerca Adrian Năstase să ofere opoziției – doar, doar se va alege cu o mișcare de cenzură, din această direcție, n-are nici o șansă.

Să depună partidul de guvernămînt o mișcare împotriva guvernului condus de președintele PSD-ului? Oricîte explicații ar da după aceea Adrian Năstase, un asemenea truc ar pica bine sub cupola Circului, nu sub tavanul Parlamentului! Am luat în calcul această ipoteză numai pentru că ne aflăm într-o situație absurdă: guvernul vrea să cadă, iar opoziția se luptă să-l păstreze. Nemaivorbind că dacă dl Năstase va mai repeta mult că nu vrea să mai stea la guvernare, ca să se instaleze mai bine la putere după alegeri, s-ar putea ca votantul de rînd, care n-are acces la asemenea subtilități, să se întrebe, pe bună dreptate, de ce să-i mai dea votul dlui Năstase. Să ne amintim că CDR-ul și-a mîncat creditul la alegători jucîndu-se periodic cu amenințarea alegerilor anticipate.

Opoziția parlamentară democratică a ajuns în situația nefericită că președintele Ilies-

cu se vede nevoit să-i ia locul făcînd declarații cu cap și coadă împotriva corupției, cu trimitere clară la PSD, ba chiar și împotriva racolarilor politice la care se dedă partidul de guvernămînt. Nu mai lipsește decît ca Ion Iliescu să-i invite pe alegători să voteze și cu opoziția, de dragul lui. Fiindcă partidele din opoziția parlamentară democratică - PNL și PD – nu reușesc să-și pună la punct un mesaj aducător de noi voturi, nici separat, nici împreună.

În aceeași categorie, a glumelor politice nesărate, cred că poate fi încadrată și recenta inițiativă numită Acțiunea Populară. Ceva care nu e partid, dar vrea să ajute la apariția unui partid și care vrea totodată să fie un fel de punte pentru alianța partidelor existente din opoziție. Dacă, așa cum susțin anumite surse, această Acțiune ar fi menită pentru a duce la relansarea politică a fostului președinte Emil Constantinescu, succesul ei e și mai îndoielnic. La aflarea acestui zvon, chiar și PNȚCD-ul, care n-are ce pierde, s-a zăbirlit. Necontrazis de nimeni din conducerea țărăniștilor, Radu Sirbu l-a comparat pe Emil Constantinescu cu generalul Lupu, cel care a fugit travestit de la Costești, locul penultimei mineriade.

La o adică însă nici țărăniștii și nici frații lor vitregi în ale creștin-democrației, popularii lui Vasile Lupu, nu fac glume mai sărate. În ciuda evidenței că nici unii, nici ceilalți n-au șanse de a revedea separat Parlamentul decît în vizită, se resping reciproc de parcă ar avea la dispoziție vreo formulă miraculoasă pentru depășirea pragului celor cinci procente fatale. Mă tem că și unii și alții se mîngîie cu ideea că PNȚ-ul a fost partid neparlamentar mai bine de patru decenii, pe vremea totalitarismului, încît ce mai contează patru ani de absență în plus, după primii patru în care s-au obișnuit cu ideea că nu mai sînt în Parlament. ■

Ce mai declară demnitarii noștri

DIN ADEVĂRUL aparut de Sf. Nicolae, cităm două declarații ale unor demnitari români cu înalte funcții în Stat. Prima aparține bizarului personaj care este dl Gh. Onișoru, președinte al CNSAS (la propunerea liberalilor și, se pare, la sugestia unei cunoscute poete). CNSAS a comunicat poetului Ion Gheorghe dosarul personal. În dosar, apare, în legătură cu o anchetă de Securitate, numele dlui Ristea Priboi, pe atunci locotenent în instituția cu pricina. Dl Priboi se arată alarmat de pesimismul unor pagini din *România literară*. Întrebat cum se face că CNSAS una spune, alta fumează, încercând a-l scoate basma curată pe cititorul revistei noastre, dl Onișoru a declarat: "Din informațiile noastre (!?), dinsul era tinăr pe atunci. Abia terminase studiile de specialitate. Poate să fi fost un fel de practică pe care o făcea dl Priboi..." Incredibil, dar adevărat. Candoarea dlui Onișoru întrece binișor granița unei alte însușiri a ființelor umane. Cit despre "informațiile noastre" privind vârsta dlui Priboi...! Bine informat CNSAS! A doua declarație aparține ministrului Administrației Publice. Alertat de prognozele meteo, dl Octav Cozmâncă a notificat autorităților de resort că "e mai bine să oprim circulația pe aceste drumuri (afectate de îngheț - nota Cronicarului) decât să stăm apoi să numărăm morții". Alternativa exprimă admirabil gândirea administratorului-șef. Cit despre dezăpăzire, ce să mai vorbim? Poate doar să-l paraframaz pe un celebru personaj voltairian, zicând că la ce bun să dezăpăzim, dacă zăpada tot se așează la loc.

Poruncă de la cer pentru Stelian Baboi

DL Stelian Baboi, (ne)cunoscut scriitor român, publică în revista *EST* (de care n-am auzit) un articol pe tema *Doar Dumnezeu e Dumnezeu*. Am luat cunoștință de elucubrațiile dlui Baboi dintr-o notă ironică a dlui C. Stănescu din *A.L.A.* din 3 decembrie. Dl Baboi declară (iarăși o declarație) fără să clipească, în articolul cu pricina că a "primit poruncă de la cer să pună mîna pe pana, spunîndu-le o dojana denigratorilor neamului:

revista revistelor

«Ajunge, nu ne mai suciti și răsuciti cuțitele în rană». Denigratorii sînt Adrian Marino, Marko Bella (sic), Gabriela Adameșteanu (sic), Liiceanu, Pleșu, Patapievici, Cărtărescu, Țepeneag ș.a. "Înarmați cu venin afgan, antrax, ninje, stilouri și umbrele otrăvitoare", aceștia și alții vor să "desființeze" o dată cu țara "miturile și religia făurite cu trudă și singe de strămoși". *A.L.A.* reproduce și un portret al dlui Baboi scris cu un mare elan de iubire de către dl Tudor Ghiddeanu din Iași (profesor de filosofie la Universitatea "Al. I. Cuza", cu niscăi suspiciuni de plagiat prin anii '70-'80), tot în revista *EST*. Dl Baboi e prezentat ca un Mare Scriitor și Mare Inchizitor. Delirul paranoic din articolul dlui Baboi e aproape întrecut de acela din portretul făcut de dl Ghiddeanu, unde cuvintele care nu sînt scrise cu majusculă sînt subliniate. Prea îndurătoarea hirtie nu ia totuși foc de atîtea ineptii sub mîna celor doi și ne vine să ne întrebăm de ce. Cronicarul mărturisește umil că nu știe răspunsul. Să fie vreo poruncă de la cer care să-i facă pe dnii Baboi și Ghiddeanu ignifugi? ● În *DISCOBOLUL* (nr. 62-64), dl Nae Antonescu, fidel reștituitorilor istorico-literare, îi schițează un portret prozatorului și criticului Mihail Chimoagă (1913-1948), colaborator la *Frizele* brașovene în anii '30 ai secolului trecut și autor, între altele, al unei *Introduceri critice la poezia lui L. Blaga* prea puțin cunoscută, din păcate, specialiștilor în opera poetului ardelean. Italienist, Mihail Chimoagă a avut o polemică isprăvită prost pentru *Frize* cu alt italianist, Pimen Constantinescu (1905-1973) de la *Sibiul literar*. Dl

Antonescu ne informează, scrupulos ca totdeauna, că atacul pornit de la revista din Sibiu a avut aerul unui "atentat" care a condus (oare de ce?) la suprimarea revistei brașovene.

Cînd trebuia arestat Dabela?

▲ NTR-UN lung și foarte explicit editorial Dan Pavel scrie în *ZIUA* despre "Centralismul antidemocratic sau cum se joacă PSD cu focul". Începutul editorialului e de-a dreptul exploziv: "Partidul Social Democrat și-a epuizat resursele de transformare democratică. În ultimul an, partidul condus de Adrian Năstase redevine la fel cu ce era înainte de 1996, cînd liderul incontestabil era Ion Iliescu. Cu toate că a promis Internaționalei Socialiste transformarea PSD într-un partid social-democrat modern, actualul partid de guvernămint se comportă din nou într-un mod care pune în pericol chiar democrația din România". După care Dan Pavel trece în revista păcatele PSD - racolări politice, imixtiunea în justiție, amestecul în administrația locală a Bucureștiului, măsurile centraliste puse la cale împotriva învățămîntului universitar, temă căreia universitarul Dan Pavel îi acordă cea mai mare atenție și care e direct legată de finalul editorialului: "Nici un partid din România, oricît de mare, nu poate ieși victorios dintr-o confruntare cu miile de universitari și cu sutele de mii de studenți. PSD se joacă cu focul și a venit vremea să-i dăm peste miini, precum unui copil obraznic, care nu înțelege nici

cînd se arde că focul este periculos. Deja ne uităm cu alți ochi la viitoarele alegeri, fie că vor fi anticipate sau la termen."

● În *JURNALUL NAȚIONAL*, Marius Tucă e de părere că "Arestarea lui Dabela, șeful RADET, înseamnă intrarea într-o nouă fază a acțiunilor declanșate de Parchetul Național Anticorupție. Pe lingă peștșori reținuți pînă mai ieri, George Dabela este un nume. Ceea ce poate să însemne că de aici încolo ne putem aștepta și la arestări și mai spectaculoase. Ceea ce poate să însemne pînă la urmă că lupta împotriva corupției nu mai este doar o vorbă în vînt manevrată prin campaniile electorale și pe la simpozioanele unde erau servite icre roșii și icre negre între două plimbări cu jeep-ul." ● Un cu totul alt punct de vedere exprimă Cornel Nistorescu în *EVENIMENTUL ZILEI*. "Ce ziceți, în aceste zile, despre frigul din casă? Orice ați spune, încheiați cu o injură la adresa RADET! Dar cînd va veni prima notă de plată din iarna asta? Pentru două milioane, contravaloarea încălzirii a două camere, două injurături în contul RADET! Și una la Dabela! Cum Dumnezeu, exact cînd au început să apară facturile cu multe zerouri, anticorupția a ajuns la RADET, deși dosarul în cauză e în lucru de vreo doi ani? Și, dacă miroase urît de atîta vreme, de ce a fost nevoie să-l mai țină pe Dabela încă doi ani? Doar pentru a-l aresta într-un moment optim? Nici măcar n-a fost prins în flagrant. Sau numai pentru că erau necesare două injurături pe cap de locuitor? Dumneavoastră nu aveți decît să ziceți de o sută de ori ce vă trece prin gînd despre directorul arestat. Povestea cu Gheorghe

Dabela seamănă leit cu arestările pe care Ceaușescu le făcea pe sectoare, în funcție de crizele de pe piață. Lipsea carnea de porc, aresta la zootehnie. Lipsea vinul, aresta la viticultură. Și populația se răcorea, avînd cine să injure. Acum sîntem într-o situație și mai și! Cu o arestare am împușcat trei iepuri. Unul legat de prețul încălzirii. Al doilea, legat de frigul din apartamente. Vinovat: Dabela (despre care nu vreau să insinuez cituși de puțin că ar fi ușă de biserică. Ba dimpotrivă!). Al treilea iepure împușcat, e drept, mai pirlit, e din turma anticorupției." Cronicarul înțelege unde bate Cornel Nistorescu, totuși ce e mai important, că un personaj corupt a fost arestat în funcție de anotimp, sau că a fost arestat pur și simplu? Fiindcă, pe de altă parte, celor care l-au arestat pe Dabela în plină iarnă li se poate reproșa că au decapitat conducerea RADET tocmai într-un moment cînd condrea ar fi trebuit lăsată în pace pentru a se ocupa de rezolvarea frigului din case. După părerea Cronicarului, și în privința arestărilor gospodarul își face vara sanie și iarna car. Din nefericire, carul politicianilor merge mai bine iarna pe cărarea curățată de o arestare de tip Dabela.

Cronica

Erată. Întrebarea din nr. 49, reluată după ziarul *România liberă*, și-o pune, firește, dl Ion Zubașcu și nu Ion Luga, cum din eroare a apărut.

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. 251100975019501 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

**România
literară**

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 212.79.86.
Tel./Fax: 212.79.81. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente în 2002: 3 luni - 130.000 lei; 6 luni - 260.000 lei;
1 an - 520.000 lei. ISSN 1220-6318

**Imprimat la
Tipografia Ana**

**32 pag. - 10.000 lei
La redacție: 8.000 lei**